Es del uso del P.e

P.or Fr. Juan de S.n Joseph

y Contreras y por ver

dad lo Firmo &c.

Fr. Juan de

S.n Joseph y Contre

ras

DEFINITIONARIVM
MORALE,
SIVE
DEFINITIONES
Theologiæ moralis confessa-
rijs valdè vtiles, ac neces-
sariæ

EX
VARIJS SELECTIS
Auctoribus collectæ.

A

D. DOCTORE D. JOANNE BAP-
*tista de Toro., Doctore Theologo, Dire-
ctore Congregationis Scholæ Christi sitæ
in Alma Metropolitana Ecclesia, Exa-
minatore Synodali, Missionario, &
Qualificatore Sanctæ Inquisitionis in ip-
somet Archiepiscopatu novi Regni
Granatensis in Indijs Occi-
dentalibus.*

Anno 1730.

Cordubæ: ex Typ. Collegij Assump-
tionis, per Franciscum de Leon
& Mesa.

[illegible]

ILLIBATÆ VIRGINI, admirabili Matri, Sponsæ omnino sanctæ, supremæ excelsæ: Quæ ipsi [illegible] proximè accedens, et sola quæ dein Deo [illegible] ri, ut in maximam Omnipotentiæ commendationem pulcherrimè hæc creatura sit. Filiæ Patris Æterni Sapientiæ, Matri Æternæ Sapientiæ Incarnatæ, Sponsæ Divini Spiritus, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus sancti. Beatissimæ MARIÆ, quæ vera est vita, dulcedo, & spes nostra.

Regum Regi ex animo cuncta sua opera Regius Psaltes suus Progenitor devoverat, atque sacraverat. Mihi vero propositum est, Sanctissimæ Dominæ meæ, quæcunque ex mente mea prodierint, opel-

[illegible]

ILLIBATÆ VIRGINI, admirabili Matri, super omnia longè, superque evectæ. Deo ipsi ter opt. ter M. quàm proximè accedenti, ac solo quidem Deo inferiori, ut in maximam Omnipotentiæ commendationem pulcherrima hæc creatura sit. Filiæ Patris Æternæ Sapientiæ. Matri Æternæ Sapientiæ Incarnatæ. Sponsæ Divini Spiritus, Spiritus sapientiæ, & intellectus, Spiritus sancti. Beatissimæ MARIÆ, quæ vera est vita, dulcedo, & spes hominum.

Regum Regi ex animo cuncta sua opera Regius Psaltes tuus Progenitor devoverat, atque sacraverat. Mihi verò propositum est, pientissima Domina mea, qualescunque ex incude mea prodierint,

¶2 opel-

opellas tuæ clementiæ aris ſuſpendere, pro tholis advolvere. Sed proh. quàm paucæ illæ, & exiles futuræ ſunt! gravis annis, quin & infirmitatibus in ſepulchrum vergo: ferè ſexagenarius, & malè valens quid ſperem poſſe abs me lucubrari publicâ luce dignum? Quidquid tamen id erit, & quotum erit, animus eſt tuo nomini ſacrandum efferre. Vellem in communem utilitatem plura dare, ac plura item; ac plura tuæ clientelæ, ac patrocinio adſcribere; at loco multorum ingentium, & inſignium donorum ſit votum hoc, tametſi rebus vacuum, ſponſio hæc, & pollicitatio. Quidquid meum audit, potiori jure tuum eſt. Tibi & mea, & me totum debeo.

Ti-

Tibi & mea, & me totũ voveo. Accipe ergo manufculum hoc undequaque tuum: tuum, quia meum; tuum, quia in opellæ hujus fronte Celsitudinis tuæ, Excellentiæ, ac meriti, ne dicam definitio, sed brevis adumbratio prælucet, ac præest, ut feliciter prodeat, & prosit.

A.

AVLA cælestis. *D. Ambrosius ad Sirenum lib.* 10 *c.* 81.
Altare Dei. *Psalm.* 42.
Agna immaculata. *Georg. Nicomed Episc. orat. de oblat. Deiparæ.*
Aula Regis æterni. *D. Aug. initio serm* 1. *de Assumpt.*
Arca novi testamenti. *Ildephons. serm.* 1. *de Assumpt.*
Ab Angelo humiliter salutata. *Lucæ* 1.
Auctrix meriti. *D. Aug. serm. de Assumpt.*
A Pastoribus, & Magis cum filio inventa. *Luca* 2. & *Matth.* 2.
Advocata nostra. *D. Greg. Nazia. in tragædia Christi patient.*
Aquæ ductus cælestium gratiarum. *Orat. obsecro Dña.*
Aula Spiritus Sancti. *Ildephons. serm.* 2. *de Nativ. B. Mariæ.*
Auctrix meriti benedicta. *D. Aug. serm. in Nativ Dñi.*
Angelorum gloria. *Giselbert. in alterca. Synag* & *Eccles c.* 17. & 19.
Ancora, portusque tutissimus. *S. Ignatius Martyr.*
Arca latior, longior, & illustrior arca Noe. *Esichius.*

B.

Balsamum aromatizans. *Eccles.24*

Botrus cypri. *Cant. 1.*

Benedicta inter mulieres. *Lucæ. D. Bernard. in Natali Domini.*

Betlehemitica cisterna, Davidem refocillans. *Methodius Martyr.*

Benedicti feminis augusta parens. *D. Bernard.*

C.

Captivorum redemptrix, & omnium salus S. *Ephræm. Diacon. serm. de laudibus Virg. Mariæ.*

Complementum Trinitatis. *Eucherius oratione de B. Virg. quæ refertur tom. 5. Bibliothecæ Sanctorum Patrum.*

Cunctis desiderabilis. *Ignatius Epist. ad Joan Evang.*

Castrorum acies ordinata. *Andreas Cretensis, non vulgaris Author.*

Cœlestis thesaurus Deitatis, vel (ut alij legunt) veritatis. *Origenes.*

Cœli, & terræ summa Dña. & vnigenita Dominatrix, super choros Angelorum exaltata. *D. Anselm.*

Castellum, in quod intravit Jesus. *D. Bernard serm. 2. de Assumpt. B. Mariæ.*

Causa nostræ lætitiæ. *Lucæ. 1. & 2.*

Consolatrix peccatorum. *D. Bernard. ho. 2. super missus est sub finem.*

Columba pura, & omni Angelico exercitu formosior. *D. Epiphan. serm de laudibus B. Mariæ.*

Cum filio dulciter conversata. *Lucæ. 2.*

Cujus pulchritudinem Sol, & Luna mirantur. *Ex Off. Eccl.*

Cunctas hæreses sola interimens. *Cant. 6.*

Causa salutis humani generis. *Irenæus lib. 3. c. 33. contra hæreses.*

Circumscriptio incircumscripti Dei. *Chrysost. in orat. de Annunt. Virg.*

D.

Dominatrix vnica super choros exaltata. *D. Anselm. lib. excellent. B. Mariæ cap. vltima.*

Dulcedo animarum credentium. *Bernard. in explic hymni Salve Regina.*

Decus omnium honorificentissimum. *Damasc. de dormit. B. V.*

Disciplina omnium. *D. Ambr. lib. 2. de Virginib.*

Delicijs spiritualibus affluens. *D. Bernard serm 4. de Assumpt. & Nativit. Mariæ, & Cant. 8.*

Doctrix Doctorum. *Idiota in li.*

§3 contem-

contemplat. de Virgin. c. 30.

Domicilium Verbi Deum dicens. *Damasc. lib. 4. de fide c. 15.*

Doloris gladio transfixa. *Luc. 2.*

Dei indumentum. S. *Method. Martyr.*

Dilectionis thesaurus. *Idem.*

Divinæ Charitatis promptuarium. *Idem.*

Domina mundi. D. *Bernardus.*

Dulcissimum Annæ pignus. D. *Joan. Damasc.*

Domicilium Cælo præstantius. *Divus Andreas Hierosol.*

Diviæ incomprehensibilitatis summa. D. *Andreas Hierosol.*

Delinquentium spes. B. *Laurentius Justinianus.*

E.

Eximium universi terrarum orbis decus, & ornamentum. D. *Cyrillus Alexand. homil. 6. in Nestor.*

Electa ut sol. *Cant. 6.*

Evæ advocata. D. *Epiphan.*

Expectatio præmiorum nostrorum. D. *August. serm. 2. de Annunt.*

Exemplum perfectionis. D. *Hieronym. sub init. serm. de Assumpt.*

Electa ex omnibus. D. *Bernard. Epist. ad Canonicos Lugdunenses.*

Exal-

Exaltata super Choros Angelorum. *Idem serm. 4. de Assumpt.*

Exemplum Virginitatis, & humilitatis. *Luca. 1. & D. Bernard. serm. 4. super m... est*

Exemplar confessorum. *D. Bo...*

Ecclesiæ fundatrix. *Divus Cyrillus Alexandrinus.*

F.

Fax fidelium. *Method. orat. de hypopant. Dñi.*

Fons humanitatis filij Dei. *Idem ibidem.*

Fons vberrimus totius sanctitatis. *Idem ibidem.*

Forma Dei. *D. Aug. serm. 2. de Assumpt.*

Fide perspicua. *Luca 1.*

Fons perennis curationum. *Ecclesiast. 24.*

Fons vniversam terram irrigans. *Damasc. orat dormit Deiparæ.*

Fenestra Cœli. *D. Fulgentius ser. de laudibus Mariæ.*

Fidei magisterium. *B Laurent. Iustinianus serm de Nativit. Mariæ.*

Fortitudo Martyrum. *D Bernard. serm. vlt. de Assumpt. B. Mariæ sub finem.*

Filia

Filia superni regis nobilissima *Brun. serm. de Nat. Mariæ.*

Forma disciplinæ Christi. *D. Hie... con longe a ser. 1. de assumpt. tom. 4.*

Filij resurrectione exhilarata. *Nissenus.*

Fidelium turris. *D. Joannes Damasc.*

Fœminarum restauratio. *D. Fulgentius.*

G.

Gloriosa Dei genitrix. *Ildephons. serm. 2. de Assump.*

Gratia plena *Luce 1.*

Gaudium omnium beatorum. *D. Bernard. serm 1 de Assumpt. B. Marie in proc.*

Gloria Hierusalem. *Judith. 15.*

Gloria Prophetarum. *S. Ephram. orat. de laudib Mariæ.*

Genitrix Christi pijssima. *Ildephons. serm 7 de Assumpt.*

Genitrix factoris mundi *Ildephonsus initio capitis primi de Virginitate Beate Mariæ.*

Genitrix genitoris sui. *Chrysologus serm. 143. in Evangelio de Annunt*

Gaudium nostrum ineffabile. *Melle-*

Methodius orat. in hypopant. Dñi.

Gestatrix verbo suo omnia portantis. *Methodius Idem*

Gloria Regni cælestis. *Idem.*

Glorificata, Deoque digna sedes. *Methodius Martyr Idem.*

Germen justitiæ in opido iniquitatis. *D. Joannes Chrysostomus.*

H.

Honor Martyrum *Ephram. in orat. de laudibus Beatæ Mariæ.*

Habitaculum illius, qui nusquam capitur, amplissimum. *Andr. Hierosol. in salut. Angel.*

Habitaculum incomprehensibilis naturæ. *Chrysost. de Annunt. Virg.*

Hortus concl. ses. *Esichius Presbyter Tom. 2. de laud. b. Virg.*

Honorificentia populi nostri. *Iudith. 13.*

Humani generis reparatrix. *D. Aug. de fide ad Petrum.*

Hortus deliciarum. *D. Bernard. serm. de Nativ. Beatæ Mariæ, Cant. 7.*

Hæreticorum interemptrix. *ser. de B. Mar. Idem.*

Humanitatis filij Dei fons. *S. Methodius.*

Humanæ festivitatis principium, medium, & finis. *Idem Author.*

Immortalis fons. *Sergius Hierosol. de Nat. Virg. Mariæ.*

Inter omnes præelecta, *Cant.* 5.

Justo Josepho desponsata. *Math.* 1.

Inter mulieres benedicta *Lucæ* 1.

In die Pentecostes Sancto Spiritu repleta *Actor.* 2.

Inventrix gratiæ. *D. Bernard. serm.* 2 *de advent.*

Immortalitatis fons. *S. Sergius de Mariæ Nativitate.*

Impollutus, & purus illibatæ Virginitatis thesaurus. *Proclus Episc.* 1. *tom. Conc. Ephes.*

Janua filij Dei *D. Aug. serm.* 14. *de Natal. Deiparæ, qui est* 18 *de temp.*

Introitus vitæ. *Ildephons. serm.* 4. *de Assumpt.*

In bello versantibus munitissimum propugnaculum. *S. Ignat. Mart.*

Imperatrix Angelorum. *Cartagena.*

L

Libanus non incisus *Ecclesiast.* 24.

Lilium inter spinas. *Ildephons. serm.* 1. *de Assump. & Cant.* 2.

Lignum vitæ. *D. Bernard. sub finem serm. de advent.*

Lilium convallium *Cant.* 2.

Lucerna inextincti luminis. D. *Cyrillus homil* 6. *in Nest or.*

Lucerna inextincta *Pr. ovarb.* 31.

Lignum vitæ *Genes* 2.

Lumen Virginum. *Nazianzen. carm. de Virginitate.*

Liber incomprehensus, qui verbum Patris mundo legendum exhibuit. *Epiphanius serm. de laudibus Virg.*

Lumen studiosorum. S. *Ephræm. orat. de laudibus Mariæ.*

Lucida nubes D *Hieron.*

Lectulum floridum *Cantic.* 1.

Lampas ardentissima D. *Bernard. in fine serm.* 2. *de Assumpt.*

Lucerna Ecclesiæ D. *Bonav in speculo B. Mariæ.*

Lætitiæ instrumentum. *Andr. Hierosol.*

M.

Magistra Evangelistarum, & doctrix Apostolorum. *Cartagena.*

Mater Christi vera. *Rupert.* 1. *de operib. S. Spiritus c.* 10.

Mater Verbi Dei. D. *Damasc. orat. de dormit. B. Mariæ.*

Mater Creatoris nostri. *Ildephons. serm.* 1. *de Assumpt.*

Mater Summi, atque incommuta-

mutabilis vnigeniti Dei. D. *August. de fide Patrum.*

Mulier fortis. D. *Bernard. serm. de advent.*

Mater gratiæ. D. *Anselmus lib. de excellen Virg cap.* 12.

Mater omnibus modis irreprehensa. *D. Bernardus.*

Mater gloriosior, quam Seraphim. *Iacob, & Chrysost. in Liturgijs.*

Mulierum decus. *Ildephons. serm.* 1. & 4. *de Assumpt*

Magistra gentium D. *August. serm.* 6. *de Nata. B. Mariæ.*

Mediatrix salutis. D. *Bernard. Epist.* 174.

Mediatrix mundi. *Idem S. ibidem.*

Margarita orbis terrarum pretiosa *D. Cyrill. hom.* 6. *in Nestor.*

Maria Regis cœlestis domus immaculata. *Cartagena.*

N.

Nardus, quæ dedit odorem suum. *Cant.* 1. *D. Bernard. serm.* 4. *de Assumpt. B. Mariæ.*

Navis institoris de longè portans panem. *Proverb.* 31.

Nubes Dñi levis. *Isai.* 19.

Nutrix nutritoris omnium viven-

ventium. *Chryfologus ferm.* 143. *in Evang. de Annunt.*

Norma recta fidei D. *Cyrillus Alex homil.* 6 *Cont. Nest.*

Nutrix omnia nutrientis. S. *Methodius Mart.*

Navis in medio maris. D. *Bernard.*

O.

Officina medicinæ ægrotantibus. D. *Joannes Damafcenus de dormit. Deiparæ.*

Obfequium devotionis. D. *Ambrofius lib.* 2. *de Virginibus.*

Oliva in domo Dei fructifera. *Ildephonfus ferm.* 4. *de Affumpt.*

Oraculis prænuntiata Propheticis. *Ifai.* 7.

Ornata ab æterno. *Damafc. lib.* 4. c. 8.

Oleum effufum. D. *Ambrof.* c. 13. *inftit. Virgin.*

Olla regalis fpei noftræ. *Idem ibidem.*

Ortus folis, nullum ferens occafum. *Chryfipp. Presb. ferm. de S. Deipara.*

Obfes fidei noftræ apud Deum. D. *Auguft ferm* 6. *de Nativ Virg.*

Omnium cordis dolorum medicamentum. *Damafc. de dormit. Deiparæ.*

Ovis

Ovis in medio luporum. *D. Joan. Chrysost.*

Omnibus firmamentis firmius firmamentum. *D. Bernard.*

Ornatissimum divinæ gloriæ templum. *B. Andr. Hierosol.*

Omnis sanctitatis thesaurus. *Andr. cret.*

Omnis puritatis receptaculum. *S. Germanus Patriarch. Constantinop.*

P.

Pratum totius fragrantiæ Spiritus Sancti. *Chrysipp. serm. 2. de S. Deipara.*

Paradisus voluptatis. *Ephræm. de laudibus B. Mariæ.*

Promptuarium divinæ Charitatis. *Method orat. de hypopante. Dñi.*

Propugnaculum fidei Christianorum. *Andr. cret. in encomio de dormit. B. Virginis.*

Paradisus spiritualis. *Jacob. in liturgiam*

Puteus aquarum viventium. *Ildephons. serm. 4. de Assumpt. & serm. 1. de Nativ. B. Virg.*

Planta cælestis. *D. Bernard. ser. 2. de Advent.*

Propitiatorium vniversæ terræ. *D. Bernard. serm. 1. de Assumpt.*

Pur-

Purpura regia, quæ Cœli, & terræ regem induit. *D. Epiphan. ser. de laudib. B Virg.*

Palatium regis sacrosanctum. *Andr. Hieros. in salut. Ang.*

Pudicitiæ decus. *D. Ambros. 2. de Virginib.*

Purificatrix posterorum. *D. Bernard. homil. 2. de laudibus Mariæ super missus est.*

Præmium gloriæ nostræ magnum. *Ildeph. c. 12. de Virginitate. S. Mariæ.*

Panis vitæ. *S. Methodius.*

Pons, per quem Deus ad homines descendit. *Proclus Episcop.*

Q.

Quæ Elisabeth cognatam visitasti. *Luc. 2.*

Quæ filium triduum quæsijsti. *Ibidem.*

Quæ stabas juxta crucem filij. *Joannis 19.*

Quam laudant astra matutina. *Ex Offic. Eccles.*

R.

Remedium adversus Dœmones. *Damasc. serm. de dormit. Deiparæ.*

Rubus

Rubus ardens incombustus. *Exod. cap* 3.

Regina à dextris filij astans. *Psalm.* 44.

Regina Sanctorum Omnium. *Nazian. carm. de Virginit.*

Radix bonorum omnium. *Crysipp. serm de S. Deipara.*

Receptaculum Divinitatis. *S. Sergius de Mariæ Nativ.*

Revocatrix Evæ. *Idem ibidem.*

Regina omnis humanæ naturæ, *Andr. creten. in encomio de dormit. Deiparæ.*

Recuperatrix perditi Orbis. *Bernardus Busten. in fine sui Marial.*

Renovatrix humanæ naturæ. *Idem ibidem.*

Reparatio vitæ. *Ildephons. serm. 2. de Assumpt.*

Reparatrix parentum. *D. Bernard. homil. 2. de laudibus Mariæ super missus est.*

Rectæ fidei sceptrum, & norma. *D. Cyrillus Alexand.*

Restauratrix sæculorum. *D. Bernard. Epist. 147. ad Canon. Lugdun.*

Regeneratrix, & hera. *D. Athanas.*

S.

Sedes glorificata, Deoque digna.

I 5 *Method.*

Method. in Threnis.

Sedes ejus, qui nullo capitur loco. *Damasc. orat. de dormit. B. Mariæ.*

Sancta Virgo Virginum. *D. Theopus. 8. circa sanct. Angel.*

Spes Christianorum sanctissima. *Ephræm. de laudibus Virginis.*

Sacrarium totius Divinitatis. *Petr. Damianus serm. 3. de Nativit. B. Virg.*

Scala ad Cœlos, & pons ad vitam. *D. August serm. 2. in Nat. Deiparæ.*

Speculum sine macula, vel species totius castitatis. *Sapientiæ. 7.*

Stella stellarum. *Beda hom. in festo Annunt.*

Sponsa individuæ Trinitatis. *Epiphan. serm de laudibus B Mariæ.*

Sine peccato concepta. *Cantic. 4.*

Scala Cœli. *Genes. 27*

Singulare Virginitatis exemplar. *Isai. 7.*

Solium gloriæ Dei. *Ierem. 14.*

Sanctæ Religionis Magistra. *Rupert. Abbas lib. de operibus Spiritus Sancti.*

Spiritus Sancti umbraculum. *S. Methodius.*

T.

Turibulum aureum. *Ephræm. in orat.*

Orat. de laudib. Mariæ.

Tutissimum, singulareque perditorum refugium. *D. Bonav. lib. 26. memorabilium.*

Templum pietatis, & misericordiæ. *D. Anselm. de excel. Virg. c. vlt.*

Tabernaculum gloriæ Dei. *Ildephons. serm. 7. de Assumpt.*

Templum Diuinæ gloriæ ornatissimum. *Andr. Hierosol. in salut. Angel.*

Templum Diuinitatis. *Ildephons. serm. 3. de Assumpt.*

Terra Dñi. benedicta. *Arnobius in Psalm. 84.*

Terror Dœmonum. *D. Bernard. hom. 2. super missus est*

Thesaurus Diuinus. *Damasc. in hymnis de Assump.*

Terra Sacerdotalis immunis. *Genes. 47.*

Tabernaculum tui Creatoris. *Ecclesiast. 24.*

Triclinium totius Trinitatis nobile *Matth. Philad. in precatione ad Virginem.*

Terra promissionis. *D. August. serm. post Dominicam 1. Quadragesimæ*

Thalamus immaculatus. *D. Bernardus.*

Totius salutis exordium. *Petrus Damianus.* Virgo

Virgo Sancta corpore, & Spiritu. *D. Hieronym.*

Virgo de radice Iesse. *Isai.* 11.

Virgo prudentissima 1. *Regum.* 25.

Vas aureum cæleste manna continens. *Exod.* 16.

Vaticinium Prophetarum *D. Hieronym.*

Vitis uvas pulchras producens. *Chrysipp. Hierosol. serm. de S. Maria.*

Vas electionis. *D. Cyprian serm. de Nativ. Christi.*

Virgo casta vni Christo desponsata. *D. Bernard. serm.* 1. *de Circunc. Dñi.*

Virgo Candidata virtutibus. *Ildephons. serm* 6. *de Assumpt.*

Virgo inviolata. *Origenes serm.* 2. *de Assumpt.*

Virgo incorrupta. *D. Ambros. in Psalm.* 118.

Virgo omni honore dignissima. *D. Bernardus hom.* 2. *super missus est.*

Vberrimus totius sanctitatis fons. *S. Method.*

Virtutum operatrix. *Rupert. Abbas.*

Virgo florentissima vita, & moribus præexcellentissima. *Gisilbertus.*

Z.

Zelatrix divinæ legis. *Cartagena* (vnica.)

APPROBATIO R. Adm. P. Ignatij Meaurio Societatis JESU, ad Romanam Curiam Procuratoris Generalis pro ejusdem Societatis Provincia de Sta Fé novi Regn. Granatensis &c.

DEFINITIONARIUM hoc morale ex Commissione D.D.D. Petri de Salazar & Gongora, Equitis Calatravensis, Almæ Cathedralis Ecclesiæ Cordubensis Decani, Provisoris, ac Vicarij Generalis Diœcesis Cordubensis, &c. Semel legi, relegique. Tāta eruditionis copia, tanta in rebus tenebricosis claritas, tanta verborum, conceptuumque concinnitas, ut plus vice simplici pro censoriâ virgâ ethnicum, antiquatumque in venerando sole morem decreverim usurpare. Solebant quippè veteres, ut suam erga

so-

ſolem reverentiam probâ-rent, digito labijs impoſito; prolatione ſt, illius præſtantiam commendare. Lucis parentem æquè forſan utilem fore, qui latentibus rerum naturis, & quibus.

Nos abſtulit atra colorem.

Lumen affundat, nullus dubito. Præſertim cum is, qui in definiendo plurimus ſit, præcipuam depellendi tenebras viam arripuerit. Hinc, ut ſuſceptum munus obeam, cenſeo, dicoque, ſalvo meliori, hunc librum nihil contra fidei, morumque integritatem continere, ſed præ manibus haberi d[illegible]iſsimum eſſe, nobile Theologiæ, quæ circa humanorum actuum honeſtatem verſatur, incrementum.

Ignatius de Meauro

Societatis JESV.

LICENCIA.

NOS el Doctor Don Pedro de Salazar, y Gongora, Cavallero del Orden de Calatrava, Dean, y Canonigo de esta Santa Iglesia Cathedral, y Provisor General de este Obispado, Sede Episcopali vacante, &c. Aviendo visto la aprobacion dada do Comission nuestra por el muy R. P. Ignacio de Meaurio de la Compañia de JESVS, Procurador General por su Provincia de Santa Fe, &c. *Ac Definitionerium totius Theologiæ Moralis,* su Author el Doctor Don Juan Baptista de Toro; y constando por ella no tener cosa, que se oponga à nuestra Santa Fe, y buenas costumbres, damos licencia para que se imprima en qualquiera de las Imprentas de esta Ciudad. Dada en Cordoba a veinte de Febrero de mil setecientos y treinta y vno.

Doct. D. Pedro de Salazar, y Gongora.

Por mandado del Señor Provisor.

Alonso Joseph Gomez de Lara.

¶¶ CEN-

CENSVRA R. Adm. P. FRANcisci Cataño Societatis JESV ad Romanam Curiam Procuratoris Generalis pro ejusdem Societatis Provincia de Sta. Fé novi Regn. Granatensis &c.

JUSSU D D. FRANCISci Bastardo de Cisneros, & Mondragon Civitatis Cordubensis Prætoris, Tipog. Judicis &c. hujus libri judicem ago. Fatcor tamen, me non semel dubitanti similem illud Helenæ ad Paridem ex Ovidij ore rapuisse.

Credere vix equidem cælestia numina possum

Arbitro formam suppofuisse tuo.

Forma quippè viri rerum studia sunt, & animus ad litterarum tornum expolitus. Si hæc absint, sumus Honerico Thersite fœdiores, nec Pallas Scientiarum, scientiumque

que

que numen domum ; nisi optimè à se fabrefactam incolere unquam dignata est juxta Poëtæ effatum.

Pallas quas condidit artes
Ipsa colat.

Neque enim seu mens divina sit, seu cerebro Jovis prosilierit, deformem, humilemque calam sortiretur. Ad nauseam propè hæc congesta sunt. propiùs tamen ad rem nostram sententiam fero; ajoque me nil in eo invenisse, quod mores non adjuvet, foveatque, nil, quod non aptissimum materiei, & argumento sit, imò ipsa, quæ sub lite sunt, definijsse gratissimum est. Hinc salvo melioti imprimatur.

Franciscus Cataño è Soc. Jesu.

LICENCIA.

DON FRANCISCO BASTARDO de Cisneros, y Mondragon, Regidor perpetuo de la Ciudad de Malaga, Corregidor de esta de Cordoba, y Superintendente General de Rentas Reales de ella, y su Provincia, &c.

Por la presente doy licencia, para que en qualquiera de las Imprentas de esta Ciudad se pueda imprimir vn tratado, cuyo titulo es *Definitionarium Morale* por el Doctor Don Juan Baptista de Toro, atento à que por la aprobacion del M. R. P. M. Francisco Caraño de la Compañia de JESVS consta no contener cosa alguna, que se oponga à nuestra Santa Fe, y buenas costumbres. Dada en Cordoba à 24. de Febrero de 1731.

D. Francisco Bastardo de Cisneros, y Mondragon.

Por mandado de su Señoria.

Don Juan Fernandez de la Vega.

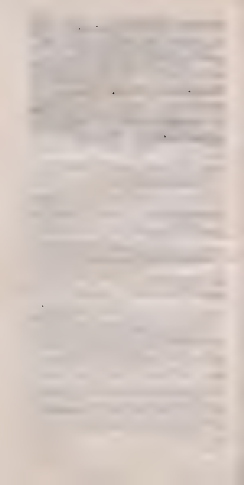
PRÆ-

PRÆFATIO AD SACROS POENITENTIÆ Miniſtros.

VESTRÆ vtilitati, ſeu potius facilitati conſului (ſacri judices) hoc definitionarium morale concinnans. Scio equidem vos quoties cõfeſsiones audire, toties pro tribunali Pœnitentiæ judices ſedere: ac proinde veſtrum quoque eſſe pœnitentiũ no ſe cauſas, probè dijudica de ijs ſententiam ferre. Qu nemo eſt; qui neſciat, quan tis difficultatibus implexum ſcrupuliſque plenum eſſe. Huic ergo veſtro incommodo cupiens pro mea tenuitate occurrere, definitionarium iſtud conſ-

construxi, quod non parvo adjumento vobis esse poterit. Nam cùm omnium rerum moralium definitiones contineat, in earum naturas, ac essentias vos manuducet, ut commodiùs in Pœnitentiæ judicio discernatis, decernatisque. Vt autem constet quid à me hîc fuerit collatum, vos monitos velim, in eo definitionario conficiendo me præ manibus habuisse aliud eruditissimum omnium scientiarum à R. ad. P. Fr. Stanislao à S. Bart. Carmelita Discalceato elaboratũ. Hinc penè hausi, quidquid in [illegible]lo propino. Omnium ejus [illegible]initionum flores, velut api[illegible]la iterum, atque iterum per[illegible]rrens selegi, ac seposui, quotquot moralem Theologiam spectarent; utque usui faciliori essent, in ordinem alphabeticum dispertitus sum. Hoc meum consilium, ò sacri Minis-

Ministri, hoc meum opus, ac labor fuit. Si quid commodi, aut fructûs ex eo ceperitis, id omne in Dei O. M. ejusque Matris intemeratæ laudem, & honorem referatis, coram ipsis meam causam supplices agatis, amabo. Valete.

DEFINITIONARIUM MORALE, SIVE COMPENDIUM DEFINITIONUM ordine alphabetico digestum.

A ante B.

ABjuratio, est solemnis detestatio hæresis Juramento firmata cum confessione Catholicæ Fidei, & promissione permanendi in eadem fide, & nunquam incidendi in errores abjuratos, facta de præcepto Inquisitoris, & coram ipso, & Vicario Episcopi, testibus præsentibus, in scriptis redigenda. *Bord. Sacri Trib. de Abjurat. c. 11. n. 1.*

Abominatio est idem, quod detestatio, & execratio a voce *ab*, & *omine* quasi pro malo omine habeo. *In Teat. vit. hu.*

Abortus est qui in primis mensibus, cum conceptus exordium factum est. *Lexic. Med.*

Vel

Abortus est ejectio fœtus immaturi jam concepti ex utero, sive fœtus sit animatus, sive inanimatus. *Ita DD. omn. super Bull. Sixt. V. Incip. Effrenatam.*

Abortum procurare, est applicatio studiosa alicujus medij, ad ejiciendum fœtum animatum mortiferè ante tempus, etiam effectu non sequuto: [illegible] modo est casus reservatus *Bord. de [illegible] observat resolut.* 55 *n* 2.

Abortus est imperfecta fœtuum emissio, utcumque facta fuerit. *Gal. com n* 1. *in n.*6 *de morb. vulg n.*2.

Abortivus est puer, vel alter fœtus ante debitum tempus natus. *Bocab. Jur.*

Absens dicitur, qui est in alieno territorio. *B rt. in l.* 3. §. 1. *in* 8. *quæst. A de duob. reis.*

Vel

Qui est in loco servitij. *Tosc. Conclus.* 35. *litt. A.*

Absolutio ad reincidentiam est relaxatio excommunicationis ad certum effectum, quo non existente, absolutus, recidit in eamdem censuram.

Effe-

Effectus autem sunt duo. Primus onerosus; v. g. cum quis absolvitur in articulo mortis à simplici Sacerdote: tunc recuperata sanitate, absolutus debet se præsentare Superiori, ut ejus obediat mandatis, alioquin statim reincidit in excommunicationem.

Alter effectus est gratiosus; v. g. cum Clericus, ad obtinendum Beneficium absolvitur ad hunc præcisum effectum, vel quando quis indiget testimonio alicujus excommunicati, in eo casu absolvitur ad reincidentiam, ut possit testificari. *Bord. part* 3 *resol.* 111. *num* 13.

Absolutio ad cautelam est relaxatio censuræ sub conditione facta ei, de cujus sententia dubitatur, an valeat. *Idem ibid. n* 16.

Absolutio est actus judicialis, qui sine jurisdictione exerceri non valet, nec potest. *Sotus in* 4. *dist.* 20. *q.* 1. A. 3.

Absolvere directè est absolutionem cadere directè, & cadere immediatè super peccata non reservata, consequenter verò, & per consequentiam super reservata; ex eo quod impossibile est tollere unum peccatum sine aliis, quando mortale est. Absolvi ergo aliquem a reservatis in-

directè, est peccatum tolli, quoad culpam, non verò quoad reservationem. *Bord Resol.6 num.*14.

Absolutio judicialis Est, quæ præjudicium tertij respicit, & provenit ab excommunicatione lata in foro judiciali. *Tusc. ibid. id est, conclus* 44. *litt. A.*

Absolutio extrajudicialis est, quæ in foro conscientiæ, & apud Deum dicitur, & quæ in foro Pœnitentiæ, sive pœnitentiali confertur, & non respicit præjuidicium tertij. *Tusc. ibid.*

Absolutio apud Ecclesiasticos, est deprecatio brevis in fine Psalmorum cujuscumque nocturni ante lectionum recitationes, ita dicta, quia tunc terminabatur nocturnum, & quando erant tria nocturna in officio, tunc psalentes, ter discedebant à choro ad quiescendum, & ideò tribus absolutionibus dividitur Matutinū.

Vel.

Absolutio talis dicitur, quia in ea à Domino munditia cordis ad rectè lectiones percipiendas postulatur. *Hugo in specul. cap.*3.

Absolutio ex Gersone *part.* 11.) est quadruplex. Quædam est sacramentalis in foro conscientiæ. Quædam Judicialis in foro Ecclesiæ. Quæ-

Quædam satisfactoria. Quædam precatoria.

Absolutionis Sacramentalis forma est: *Ego te absolvo à peccatis tuis*, & sufficit cum intentione absolvendi. Alias absolutiones vide in proprijs locis.

Abstinentia est virtus, quæ ciborum usum moderatur. Vel est alimentorum subtractio major, quàm per se postulat ratio temperantiæ.

Vel

Abstinentia est virtus cupiditates, & delectationes esculentorum inordinatas refrænans, & in usu ipsi debitam moderationem constituens. *D.Thom.2.2.q.146.*

Vel

Abstinentia est quæ edendi horam non prævenit; ut fecit Jonatas in favo mellis; non quærit lautiora, ut Israëlitæ in deserto, non accuratiùs parata, ut alij, non ad superfluitatem, ut Sodomitæ, non vile quodlibet, ut Esau edulium infame.

A ante C.

Acedia est tristitia de bono divino. *Galr. à S. Vicent.*

Vel

Est tædium benè operandi, & tristitia de re spirituali, vel recessus

mentis à bono spirituali divino, cui oportet mentem inhærere ex necessitate. *Div.Th.2.2.q.35.*

Vel

Acedia est torpor mentis bona inchoare negligentis. *Ricar.*

Vel

Acedia est de virtutum laudabili exercitio utriusque hominis languida dejectio. *Div.Grego.*

Vel

Acedia est pigritia, & fatigatio animi, qua quis bonum inchoatum fastidit. *Cic l Tusc q 21.*

Acceptatio injusta est qualibet damnificatio, sive per furtum, homicidium, adulterium, &c. sive alio modo iniquè illata: quicumque alteri damnum infert, & aufertur aliquid ab eo, dicitur teneri ratione injustæ acceptionis. *Communi Theo.*

Acceptilatio dicitur, cum quis, litteris fatetur, sibi esse satisfactum, etiamsi satisfactum non sit.

Vel

Acceptilatio est confessio de recepto, [illegible] numerationem. [illegible] *in fraud [illegible] Inst. [illegible] 14.*

Vel

Acceptilatio est liberatio per mutuam interrogationem, & responsio-

ſionem, qua utrique contingit ab eo nexu abſolutio: v. g. habesne acceptum, quod tibi promiſi? Et tu reſpondes: habeo, acceptumque fero: jam acceptilatio facta eſt. *Modeſtin. l. 1 ff acceptila. Bulptia. l. Flur. ff. de accept.*

Vel

Acceptilati[illegible] Juri civilium introducta, eſt ficta ſolutio. *Alciat. in leg. n. 1. C. de* [illegible]

Accepti[illegible] di*ferunt* [illegible] ni modo [illegible] et pecunia ſoluta non [illegible] a alias, quam ſi pecunia [illegible] *ibidem.*

Acceptio per[illegible] quando in aliqua [illegible] reſpicitur cauſa, ſed [illegible] et, conditio perſonæ [illegible] diſtributionem faciens, ob quam is, qui minùs dignus eſt, præfertur digniori. *Lexitius.*

Acceſſio eſt deterior temporis totius circuitus, quod eſt à primo inſultu morbi, uſque ad tempus conſiſtendi, ſive per tertium, ſive per quartum, ſive quotidie fiat. *Gal. 1. Aph 12.*

Accidens à Dialecticis, & Philoſophis deſumitur ab accido: à

Grammaticis, i. cado, vel contingo. Item sumitur pro re existente in subjecto inhæsionis, idemque pro quinto prædicabili. *Apud Compl.*

Accidens dividitur in proprium & commune: proprium est quod convenit omni, soli, & semper, commune quod adest, & abest sine subjecti corruptione. *Apud Compl.*

Accidens aliud est physicum, aliud logicum: physicum est quod distinguitur contra substantiam, & divisum in novem prædicamenta: logicum est, quod opponitur essentiæ, sive sit substantia, sive accidens [illegible] rei, [illegible] rationis, physicum, [illegible] accidens prædicamentale [illegible] logicum, accidens prædicabile. *Ibidem.*

Accommodatio est usus vocum, & sententiarum Sacræ Scripturæ ad laudem Sanctorum, & utilitatem fidelium. *Bord. [illegible] c. [illegible] n. 8. de Sacra Script.*

Accusatio est legitima criminis objectio. *Bulp. l. quicum. §. accussa ff. de Bonis libert.*

Vel

Accusatio, est delatio rei de crimine ad vindictam publicam, libello facta. *Sylv. de Azo.*

Vel

Vel

Accusatio est delatio alicujus criminis ad vindictam publicam, interveniente subscriptione. *Tusc. Conl* 156.

Acolyti, sive Acolytatus, ex minoribus ordinibus unus, est ex officio, deferre cereos in officio divino, quando cantatur Evangelium, ad demonstrandum signum lætitiæ, & lucem illam illuminantem totum mundum. Acolyti, sunt etiam sacerdotum ministri *Stanisl. à Sanct. Bartho.*

Aeromantia est dœmonum loquutio, vel divinatio per figur. aëreas. *Idem.*

Actio hominis est duplex, alia, quæ fit ab homine, ut animal est, v. g. vegetare, dormire, & ad hanc reducuntur actiones amentium, vel infantium, quia sine ratione aguntur: alia ab homine, ut homo est, & procedit per rationem. Actiones violenter factæ, non sunt humanæ, quia non fiunt cum usu libertatis. *Samant.*

Actiones elicitæ sunt illæ, quæ à voluntate immediatè efficiuntur: ut volitio, intentio, & fruitio, quæ sunt actus versantes circa finem. *Idem.*

Actio-

Actiones imperatæ sunt illæ, quæ ab aliis potentiis subditis imperio voluntatis ex motione ejus exercentur. *Salmant.*

Actio est jus prosequendi in judicio quod sibi debetur. *Angelo in Rubric. Instit. lib. 4 de public. Judic.*

Actus immanens, est quælibet operatio elicita, aut imperata ab intellectu, vel voluntate, quæ in potentia manet. *Sic Scholastici.*

Actus humanus, est actus hominis deliberativus, liberè productus, cum certa apprehensione objecti *Lex. Theol.*

Actus meritorius, est actus à voluntate liberè procedens, sive elicitus, sive imperatus ad retributionem alicujus præmii acceptatus. *Scotus.*

A ante D.

Adjuratio est contestatio rei sacræ, ut ejus reverentia, amore, vel timore permoveatur adjuratus ad aliquid faciendum, vel omittendum. *Div. Tho. 2. 2.*

Adoptio est extraneæ personæ in filium, nepotem, & deinceps, legitima assumptio. *Div. Thom. in 4. sent. dist. 42 q. 2. art. 1.*

Adoptionis conditiones ex parte adoptantis sunt quatuor. Prima,

ut adoptans sui juris sit: secunda, ut adoptaus non sit fœmina: tertia, ut adoptans habeat potentiam naturalem ad generandum: quarta, ut excedat adoptatum 18. annis. *Stanis. à S. Bartho.*

Adoratio est cultus debitus alicui propter ejus excellentiam, præstantiam, & virtutes; consequenter debetur Deo, Angelis, & hominibus, non solùm Sanctis, in patria Cœlesti existentibus, sed etiam iisdem viventibus in hoc mundo, superioribus, & Prælatis: & est simplex, &c. *Bord. sacri. ribu cap. 5. n. 193.*

Vel

Adoratio est honor externe corporis gestu exhibitus, ut genuflexio, corporis inclinatio, &c.

Vel

Adoratio est actus Religionis, & definitur, honor cum nota submissionis *Ex Damasce Orat. 1. de imag.*

Adorationis tres sunt species, idque juxta distinctionem excellentiæ, cum nomine alicui personæ, vel rei debetur honor. Est enim quædam excellentia independens, infinita, & divina: cui correspondet prima species cultûs, & dicitur Latria; estque, summa voluntatis protestatio, & inclinatio, cum apprehensione Dei,

tanquam primi principij, & summi boni, ideoque soli Deo convenit.

Secunda est excellentia humana, sive naturalis, posita in virtutibus, dignitate, gradibus, cui correspondet observantia civilis: & est cultus cum apprehensione humanæ excellentiæ. *Vid. Arist. lib. 9. Ethica, cap.2.*

Tertia est excellentia media, inter divinam, & humanam, qualis est gloria Beatorum,& gratia,& cultus illi correspondens: fit cum inclinatione voluntatis,quæ apprehendit excellentiam plusquam humanam, minorem tamen divinâ, & hæc debetur Sanctis, & vocatur Dulia.

Verùm, quia inter cæteras creaturas, reliquis præcellit Christi humanitas, per unionem ad Verbum;& Beatissima Virgo Maria,per excellentiam Maternitatis Divinæ, & gratiæ plenitudinem, ideò Theologi hanc speciem partiuntur in *Duliam*, & *Hyperdulia*, illam alijs Sanctis, hanc Christo Domino, & Beatissimæ Virgini, attribuunt. *Bellarm. lib. 1. de Beat Sanct.*

Adventitia dos dicitur, quæ à quovis alio, quàm à Patre obvenit, aut data est. *Vulpian.tit. 6. l. profectitia §. si pater.*

Adu-

Adulatio est nimia approbatio, vel laudatio propter aliquam utilitatem.

Vel

Adulatio est fallaci laudi seductio. *Div. Augu. super Psal.*

Vel

Adulatio est excessus delectandi alios verbis, vel factis. *Div. Thom. 2.2. q. 115. art. 1.*

Adulterium est alieni tori violatio, & dicitur adulterium, velut aditus, sive accessio ad alterius torum: unde adulter ex *ad*, & *alter*, seù *altera* componitur; quia est, quando quis ad alterum accedit, ad quem de jure sibi non licet. *Lexis.*

Adulterium est coitus cum conjuge alterius, sive alterius tori violatio. *Nicol. l. 4 tit. 18. de Adul.*

Adulterium duplex, primò quando ex coëuntibus uterque, conjugatus est. Simplex verò, quando unus tantùm. *Idem ibid.*

A ante F.

Affabilitas est suavitas quædam morum, atque sermonis comitas, in hominum consuetudine usurpata. *Stanisl. à S. Bartho.*

Affectatio, est studiosa investigatio, seù usurpatio novitatis, vocum,

cum, ſermonum, veſtium, aut aliarum rerum: eſt verbale, ab affecto, quod idem eſt, ac curioſè indago. *Idem.*

Affectus duplex eſt, efficax, & inefficax: primus eſt qui tendit ad executionem rei, & eam infert. Secundus, ſive delectatio, propter oppoſitam rationem, eſt abſtractivus, & præciſivus. *Idem.*

Affectus eſt quædam ſpontanea, ac dulcis ipſius animi ad aliquid inclinatio. *Hugo de Sanct. Vict.*

Affinitas eſt propinquitas ex copula carnali conſummata: Hinc affines, quaſi qui adfines mutuæ cognationis per copulam carnalem attingunt *Ex Leſſ.*

Affinitas eſt duplex: alia in linea recta, & æquali. & eſt illa, in qua conſtituuntur aſcendentes, & deſcendentes illius perſonæ, cum qua copula fuit habita, aſcendentes ſunt, ſocer, deſcentes ſunt, gener, nurus, privignus, & privigna.

Affinitas in linea tranſverſali eſt illa, in qua conſtituuntur conſanguinei in linea tranſverſa illius, cum quo copula fuit habita: ut ſunt fratres, & ſorores: nam pater, & mater ſunt in linea rècta.

Affinitas, ſecundûm Canones, eſt

est propinquitas duarum personarum, quarum altera, cum consanguinea alterius, carnalem copulam naturalem habuit: secundùm leges, est personarum proximitas ex veris nuptijs proveniens.

Differunt in hoc, jus Civile, à Canonico: quia affinitas de jure Canonico contrahitur, ex quocumque coïtu naturali, sive licito, sive illicito, dumodò sit effusum semen intra vas: de jure verò Civili contrahitur solùm ex legitimo matrimonio. *Nicol lib.1.tit.10. de arbor Affin.*

A ante G.

Agere, & facere non est idem: nam *agere*, est edere actionem immanentem: v. g. ut homo fiat bonus, vel malus: *facere* est edere operationem transeuntem in externam materiam, v g ut fiat aliquod opus, navis, domus, &c. *Idem.*

A ante L.

Alienatio est translatio termini à propria ad impropriam significationem: ut leo, pro Christo Domino. *Complut.*

Allegoria Græca vox, sensum diversum significat, nempè, dant aliter, ac sonat verbum, intelligendum illud est. Vel

Vel

Allegoria est quædam inversio, quæ aliud verbis, aliud sensu ostendit, ac etiam interim contrarium: v. g. tempus est æquum spumantia solvere colla. Allegoriam Cicero permutationem, alij inversionem vocant. *Cypr. de art. Rhet. cap* 17.

Altare illud vocatur, quod est lapidibus, & cæmento constructum, super quod, Missa celebratur.

Vel

Altare, seu *Altarium* est ædificium lapideum, incruento Sacrificio destinatum: ita dictum, quasi *Alta Ara*: dicitur etiam *Ara*, sed in Rubricis *Ara* proprie, sacratum, & portabile Altare significat. *Ara* etiam dicitur, quasi *Arida*; quæ enim cremantur, ibi fiunt in cineres *Bless. ser.* 4.

Altare ab altitudine dictum. *Vocab. Eccl.*

Altare Privilegiatum est Indulgentia ex Thesauro Ecclesiæ extracta à Papa, per quam Animæ Defunctorum per modum suffragij, hoc est, auxilij) à pœnis Purgatorij liberantur celebratione Missæ ad illud Altare, cui privilegium hujusmodi concessum fuit. *Bord. pars* 2. *de Altari Privilegiato resol.* 9.

A.

A. ante M.

Ambitio est in ordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito majoris. *Stanisl. à S. Barth.*

Amor est animæ rationalis affectus, per quem ipsa aliquid cum desiderio quærit, & appetit ad fruendum *Aug. l. de Amicitia.*

Vel

Amor est affectus voluntatis ad bonum terminatus.

Vel

Amor, est primus motus, quem in bonum infert appetitus. *Inst. Nov.*

Vel

Amor (ex *Divo Diony. cap.* 4. *de D. Nom & D. Thom.* 1. 2. *q.* 28 *art* 1.) est virtus unitiva, ligans amantem cum re amata, & ex utroque, unum quodammodò constituens.

Vel

Amor est actus voluntatis, quo amans vult alicui bonum.

Vel

Amor largè sumptus, est affectus, seù volitio boni.

Vel

Amor strictè acceptus est actus voluntatis distinctus à quolibet alio.

Vel

Vel

Amor naturalis est actus, vel passio, ad quam appetitus non se habet liberè, necessariò autem eam elicit, vel recipit.

Vel

Amor animalis est quo appetitus sensitivus tendit in suum bonum.

Vel

Amor rationalis est actus voluntatis quo liberè acceptat obiectum bonum per intellectum sibi praesentatum.

Vel

Amor amicitiae est amor, quo volo alicui bonum, propter ipsummet amatum.

Vel

Amor concupiscentiae est, quo aliquid amatur, propter aliud dilectum.

Vel

Amor complacentiae est, quo quis vult alicui bonum jam habitum.

Vel

Amor benefitientiae est, quo quis vult alicui benefacere, & diligit eum, non tantum quia est bonus, sed ut sit bonus.

Vel

Amor desiderij, est actus voluntatis,

tatis, quo volo, vel mihi, vel alteri bonum absens, sivè propter se amatum, sivè propter aliud.

Vel

Amor ordinatus est, qui elicitur, secundùm regulam rectæ rationis.

Vel

Amor indifferens est, qui nec secundùm, nec contra rationem rectam elicitur.

Vel

Amor gratuitus est, qui gratia con[illegible] elicit[illegible]t.

Vel

Amor non gratuitus est, qui licèt sit moraliter bonus, non procedit à gratia.

Vel

Amor Dei duplex est, sicut & humanus: scilicet amicitiæ, quo Deo bonum volumus, propter se ipsum; & concupiscentiæ, per quem volumus [illegible], quod est Deus, & in patria uterque perseverat.

Vel

Amor etiam est duplex: affectivus, & effectivus, primus amantis, fertur ad rem amatam, & ad illam afficitur, quasi tracta, & mota ab ipsius amabilitate, & vult illi bonum: secundus est, quo voluntas practicè efficit, & efficiendo trahit, &

con

convertit ad se amatum. Vel, est actus à voluntate imperatus, quo procuratur bonum illud, quod amato optatur.

Vel

Amoris effectus sunt fervor, languor, ecstasis, liquefactio, unio, mutua inhaesio, penetratio, zelus, & ferè omnes in amplexu [illegible] bonum [illegible] desinunt [illegible]

Amor Dei [illegible] est amor terminatus in Deo [illegible] pro Deus in se, & propter se diligitur.

Vel

Amor Dei medianus est, quo amatur proximus propter Deum.

Vel

Amor unitivus est, quo anima mysticè unitur Deo.

Vel

Amor calidus est, quo anima tantùm appropinquata [illegible] igne amoris ejus valdè incalescat.

Vel

Amor eminen. est, qui in ipsa animæ essentia constitutus, ac firmatus est.

Vel

Amor liquidus est, per quem spiritus Dei, & amantis feliciter in unum confluentes uniuntur,

Vel

Vel

Amor inaccessibilis est, qui ducit hominem ad contemplandum inaccessibile lumen.

Amphibologia Grecè, Latinè *ambiguitas*, est quæ obscuritatem, & tenebras orationi affert, ut Taurus, sitne animal, an mons, an signum in Cœlo, an nomen hominis, &c. *Apud Grammat.*

Amphibologia est ambiguitas sermonis: ut omnes magistri sunt homines, sed libri sunt magistri: ergo libri sunt homines. *Stanisl. à S. Barth.*

A ante N.

Anathema, id est, seorsim pono, est res, quæ cum execratione separatur, abijcitur, & ad extremum exilium destinatur.

Anathema uno modo est substivum, & est damnatio æternæ mortis, & non nisi pro mortali crimine debet imponi.

Vel

Est excommunicatio, seu suprema maledictio, & dicitur ab *Ana*, id est, sursum, & *Thema* figura: quia olim imprimebatur figura frontibus damnatorum.

Vel

Dicitur ab *Ana*, quod est rectum,

ctum, & *Themus*, divisio, quasi recta divisio damnatorum, a Deo, & à plebe. *Vocab. Juris.*

Angelus est substantia separata, purè spiritualis, per se subsistens, & completa.

Vel

Angelus est substantia intellectualis, semper mobilis, arbitrio libera, incorporea, Deo ministrans, gratia, non natura immortalitatem suscipiens. *Div. Damasc. l.4 cap 51.*

Angeli in Scriptura vocantur virtutes, & signaculum similitudinis, à Peripateticis intelligentiæ motrices Cœlorum.

Angelus à nonnullis definitur, quod sit creatura præstantissima, intelligibilis, libera, continenter, intelligens, creata a Deo, ut ei famuletur. *Picolom lib. Defini. c. 75.*

Angelorum prima Hierarchia est prima Angelorum subordinata trinitas, Deo proximè inserviens, rationemque, ordinis Providentiæ sumens ex ipso Deo, triplici ratione considerata. *Ibidem*

Seraphim est Angelus supremus primæ rationem ordinis Providentiæ sumens ex Deo, ut est finis postremus.

Cherubim est Angelus medius pri-

primæ Hierarchiæ rationem ordinis Providentiæ sumens ex Deo.

Throni sunt Angeli postremi primæ Hierarchiæ, dispositionem divinorum judiciorum considerantes in ipsamet Dei scientia, ab æterno dispositionem rerum includente distincta saltèm ratione a Deo, ut forma, & finis est.

Angelorum secunda Hierarchia, est secunda Angelorum subordinata trinitas, Cœlo præsidens, rationemque ordinis Providentiæ, communes causas contemplando cognoscens.

Dominationes sunt Angeli supremi secundæ Hierarchiæ alijs tanquam Architecti præcipientes.

Virtutes sunt Angeli medij secundæ Hierarchiæ, moventes Cœlos, & efficaci virtute ordines Divinæ Providentiæ exequentes, eaque efficientes, quæ præter naturæ ordinem fieri inspiciunt.

Potestates, sunt Angeli postremi tertiæ Hierarchiæ, inviolabilem servantes ordinem Divinæ Providentiæ ad res effectas pertinentem.

Angelorum tertia Hierarchia est tertia subordinata trinitas, noscens ordinem Divinæ Providentiæ in causis particularibus, & rebus sub Cœlo constitutis. *Prin-*

Principatus sunt Angeli supremi tertiæ Hierarchiæ, inspicientes, & servantes commune bonum gentium, urbium, & regnorum.

Archangeli sunt Angeli medij tertiæ Hierarchiæ, inspicientes, & servantes bona minùs communia, sed ut talia sint bona singulorum, quamvis etiam sint utilia multis, ut attinentia ad finem.

Infimi sunt Angeli postremi tertiæ Hierarchiæ inspicientes, & curantes bonum proprium singulorum hominum.

Anima, secundùm *Arist. l. 2. de ani* definitur, quod sit actus primus corporis organici physici potentia vitam habentis.

Anima rationalis est substantia spiritualis à Deo creata, proprij sui corporis vivificatrix. *Lex. Thol. Secundum Cassiodorum.*

Anima vegetativa est primum principium generandi aliud vivens simile secundùm speciem.

Vel

Anima vegetativa est principium radicale vegetandi, vegetare autem est se movere agendo in alimentum; cujus triplex potentia: nutritiva, augmentativa, & generativa. *Apud Compl.*

Ani-

Anima est substantia incorporea, quæ ex se (ex Platonis sententia) movetur.

Anima, secundùm Galenum, est temperamentum primarum qualitatum, & proprium eorum corporum, quæ vita sunt prædita.

Anima secundùm Empedoclem, est harmonia, & convenientia quædam contrariorum corpus vivens componentium.

Anima sensitiva est principium radicale sentiendi, sentire enim est rem aliquam singularem singulariter percipere, agnoscere, seu apprehendere.

Animal est substantia animata, sensu prædita, quæ impetu movetur, ac voluntate. *Gal l. finit. fol.* 43. *col.* 2. *litt. E.*

Vel

Animal latè sumptum est corpus vivens præditum facultate aliqua animæ supra vim nutriendi elevata. *Picol. l.* 6. *Def fol* 84.

Annihilatio est desitio rei in nihilum simpliciter, apud Complutenses, & apud Mysticos, significat desitionem perfectam præcedentium in homine qualitatum, & affectuum. *Apud Sandæum.*

Annulus, seu *Anulus* Episcoporum-

rum, animarumque Pastorum sacrum ornamentum est: quem tanquam sponsi suarum Ecclesiarum gestant. Sic Pontifex portat, ut se sponsum Ecclesiæ agnoscat, & pro illa animam, si necesse fuerit, sicut Christus, ponat; mysteria Scripturæ à perfidis sigillet; secreta Ecclesiæ resignet. *De Antiq. Rit. Miss. lib. 1. cap. 116.*

Aureus esse debet, gemmâque pretiosa ornatus, sine figura, seu cælatura aliqua. *Vocab. Ecclesi.*

Annulus Piscatoris est ille, quo Romanus Pontifex in cera rubra Brevia signat; ita vocatus à figura Divi Petri, in actu Piscatoris, & est unum ex tribus Papæ sigillis; aliud Bulla dicitur, quo in Cancellaria Apostolica plumbeæ Bullæ signantur: habet ex una parte amborum Apostolorum capita, quibus interposita est Crux; ex altera verò parte ponitur regnantis Pontificis nomen. Tertium sigillum dicitur signum, in quo aliqua sacræ Scripturæ sententia inciditur. *Vide Bulla in dictio. Ecclesi.*

Annus est tempus dierum CCC. & LXV. & circiter horarum 6. quo Sol cursum suum perficit, estque cursus Solaris.

Annus,

Annus, quasi annulus, denotat quandam revolutionem ab eodem, ad idem, vel unius definiti Planetæ, vel omnium simul conspirantium, & invicem junctorum. *Picolom. l. Def. fol.* 70.

Annus communis, qui & annus solis, & civilis, definitur à Ptolomæo (*in* 3. *Almag. cap.* 1.) quod sit intervallum temporis, quo sol suo motu movetur ab aliquo immobili obliqui Circuli puncto, donec ad idem redierit. *Ibid.*

Annus parvus, latè sumptus est tempus revolutionis, circumscriptum per motum proprium cujusvis Planetæ ab eodem ad idem. Hinc colliges, quid sit, seorsim, & divisim Annus Saturni, Annus Jovis, & sic de cæteris Planetis.

Annus magnus (ex sententia Astronomorũ.) est intervallum temporis, quo mobile sub primo positum absolverit cursum suum. *Apud Picolom. ut supra.*

Anni tempus est principalis portio anni cursus, secundùm sensum à cæteris proprio temperamento distincta. *Ibid.*

Annus temporalis est solis integra revolutio dierum 365. cum quadrante ab uno puncto Eclypticæ, ad

idem punctum. *Ricciol. lib.3. de sol. fol.128 n.5.cap.136.*

Annus Sydereus est revolutio integra solis ab una ad eamdem stellam fixam facta diebus 365. horis 6. ac minutis circiter 9. cum duobus tertijs.

Annus Synodicus, seu *Periodicus*, idem est, ac sydereus. *Ibid.*

Annus medius, seù *Regularis* est iste, qui aut est, aut assumitur, tanquam ejusdem quantitatis, & mensuræ, seù medius inter longissimum, & brevissimum. *Ibid.*

Annus Civilis, qui & *Ecclesiasticus*, est integra solis revolutio, facta diebus tot, quot placuit Legislatoribus, aut Pontificibus in unaquaque Politica, seù Hierarchia. *Idem lib.7. de Planetis.*

A ante P.

Apocryphus, rem occultam significat, & reconditam: Apochryphi libri sunt, qui licèt errores non habeant, divinæ tamen, & Canonicæ Scripturæ non annumerãtur. *Stanisl. à S. Barth.*

Apocryphus Grecè, occultus, à verbo, *celo*, occulto, cujus antithesis *Hagiographus*: libri ergo, qui Canonici non sunt, *Apocryphi*, seu occulti dicũtur, inde *Apocryphæ* Virgines

gines dicuntur, quia in cameris solent abscondi, & secreto morari. *Vocab. Ecclesi.*

Apocryphi vocabulum, aliquando intelligitur de illo libro, qui authenticus non est, non tamen prohibitus, sed de supposito Autore dubitatur: aliquando verò ignominiosè accipitur, pro libro scilicet, qui falsa, ac contraria nostræ fidei continet. *Ibid.*

Apologia est defensiva responsio, indè Apologeticus liber dicitur ille, in quo sanctæ Ecclesiæ defensio continetur. *Vocab. Ecclesiast.*

Apostasia est Græca vox, & Latinis idem, quod defectio, vel retrostans, & secundum Theologos, & Canonistas, est ea, qua quis à Deo deficit, & quia homo triplici ratione Deo conjungi potest, scilicet per fidem, professionem in approbata Religione, & ordinem sacrum, ita triplex est apostasia à Fide, Religione, & Ordine. *D. Thom.* 2.2.q.12.

Vel

Apostasia, dicitur elongatio, rebellio, seu retrocessio à Professione, & est quadruplex, scilicet à Fide, ab Obedientia, ab Ordine, & à Religione.

Apostasia à Fide est temerarius recessus à fide suscepta in baptisma-

te: ut quando quis ex Christiano fit Judæus, aut Paganus. *Bord.Sacr. Trib.cap 9.n 2. de Schism.*

Apostasia ab obedientia illa dicitur, qua quis ex superbia, & contemptu non vult obedire præceptis Dei, & Superioris. *Ibid.n.22.*

Apostasia ab ordine est transitus temerarius ab ordine sacro ad statum laicalem, ita omnes, cum *D. Thom.*2.2 *q.*12 *a* 1.

Apostasia etiam est retrocessio à bono, in quo quis perseverare tenetur.

Apostasia, [illegible] modo sumpta, est retrocessio a bono, per violationem divinorum præceptorum: & sic omnis peccans, dicitur apostata a Deo *Sec.* [illegible] *Theologos.*

Apostasia [illegible] *a Religione* est retrocessio [illegible] a Religioso professo, cum [illegible] redeundi, & deserendi [illegible] Religionem, sine animo transeundi ad aliam, sive [illegible] retineat habitum, sive illum rejiciat. Docent omnes *Tamb. Hom.*3.*disp.*8 *q.*[illegible] *apud Bord pars.*2. *resol* 66 *n* 188.

Appetitus sensitivus est interna commotio animalis appetentis in appetibile, quod sensu judicatum est bonum. *Ibid.*

Appe-

Appetitus sensitivus est duplex; concupiscibilis, & irascibilis: concupiscibilis respicit bonum delectabile, secundùm sensum sub ratione ardui, & difficilis. *Joan. à Jesu Maria.*

Appetitus concupiscibilis residet in dextera parte cordis, ubi est major abundantia caloris, & humiditatis. Irascibilis in sinistra, ubi est major abundantia caloris, & siccitatis, quam respicit hæc facultas. In hoc quinque reperiuntur passiones, nempe: spes, audacia, desperatio, timor, & ira. In illo sex: nempè amor, desiderium, gaudium, sive delectatio, odium, fuga, & tristitia. *Idem ibid.*

Appetitus innatus est inclinatio, seu propensio ab autore naturæ indita, qua unaquæque res, absque ulla cognitione, in suum bonum est propensa. *Apud Compost.*

Appetitus elicitus est actus, quo res fertur in bonum cognitum sub ratione boni. *Ibidem.*

Approbatio, apud Moralistas, non est collatio jurisdictionis, sed tantum publicum judicium de aptitudine personæ, v. g. ad audiendas confessiones, essentialiter requisitum ad jurisdictionem recipiendam, supposito jure Tridentino.

A ante R.

Arbor consanguinitatis est series, quæ indicat personas ab uno stipite ortas, quomodò inter se distent, & se invicem attingant. *Dinotomus lib.* 1*2. de Nuptijs tit.*10.*n.*3.

Arrogantia est, qua quis sibi plura tribuit, quàm habeat, alijsque se præstantiorem existimat scientia, virtute, &c. *Stanisl. à S. Barth.*

Ars magica est quædam notitia, vel quoddam genus artis, habens sub se multas species, id est, septem principales: de quibus prima, dicitur *Mantica*, & dicitur à *Mechos*, quod est divinatio, & *Icos*, quod est scientia, quasi scientia de natura, & habet septem species, scilicet Pygromantia, & est divinatio facta circa Ignem. Aëromantia, in aere, Hydromantia, in aquis. Geomantia in terra, & corporibus grossis. Cyromantia, circa. Ornigomantia, & fit in gutture, vel pectore pullorum, vel gallinarum. Nigromantia, & fit circa cadavera mortuorum, & dicitur à *Nigros*, quod est Mors. *Lexic. Theol.*

Secunda species, dicitur Mateßis, quæ fit tripliciter: primo modo in horis, & dicitur Horispicium temporum:

porum. Secundo modo fit in aris, & Arispicium, quæ fit ex inspectione ad aras, vel Altaria. Tertio modo fit in Avibus, & est augurium, quæ fit in garritu, vel volatu avium. *Ibid.*

Tertia species artis magicæ est sortilegium. Quarta præstigium. Quinta Maleficium simpliciter. Sexta, Maleficium ad tempus, de quibus, vide proprijs locis.

Ars notoria (quæ est pars divinationis) est, quæ inspectione cæterarum figurarum, vel certo aliquo jejunio, oratione, &c. utitur ad scientiam repentè, ac sinè labore acquirendam: ut faciunt Anabaptistæ, &c. *Stanisl. à S. Barth.*

Aruspices, dicuntur illi, qui exta animalium consulunt, fulgura examinant, omnia prodigia, portenta, & ostenta qualibet enarrantes ab *Aris inspiciendis* dicti. *Alex. ab Alex.*

Aruspicium est divinatio per signa apparentia in visceribus animalium sacrificatorum.

A ante S.

Astutia est ratio aliquid agendi modo occulto. *Gal. lib. finit. fol. 47. litt. E.*

A ante T.

Atheistæ sunt diversæ species: aliqui nempè, qui omnem Divinitatem negant; de quibus Psalmista: *dixit insipiens in corde suo, non est Deus.* Psal. 10. Aliqui mendacia numina colunt, alij, qui verum Deum adorant, sed superstitioso ritu, ut sunt Hebræi, & Mahumetani; alij denique fideliter credunt, factis autem negant, ut sunt improbi Christiani. *Hierol Eccles.*

Attentio est actus intellectus, considerans ea, quæ agit homo. *Stanisl. a S. Barth.*

Attentio virtualis dicitur illa, cum qua quis incipit orare, & virtute illius prosequitur orationem, quamvis inter orandum involuntariè distrahatur. *Idem.*

Attentio actualis est illa, qua quis actualiter attendit ad sensum verborum, vel ad piam meditationem Passionis Christi, vel Divinitatis. *Idem.*

Attentio habitualis contingit, dum quis recitat aliquid ex habitu, & usu, nihil ad illud advertens, vel nulla præcedente advertentia in principio: ut cum quis canit in somno ex habitu. Attentio orationis vo-

vocalis, triplex est. Prima, qua attenditur ad verba, nè aliquis in eis erret: secunda, qua attenditur ad sensum verborum: tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & ad rem, pro qua orat. *D. Thom.* 2.2. *q.* 83. *art.* 13. *in corp.*

Attestatio est ipsummet dictum, & testimonium, quo testis probat, aliquid ita esse, vel non esse. *Bord. de Probat. per testes Resol.* 101.

Attritio est dolor imperfectus, non propter Deum, sed sæculi timore. Attritionis motivum supernaturale, aliud est metus gehennæ, aliud fœditas peccati; ad quæ reducuntur cætera, ut amor vitæ æternæ. *Stanil. a S. Barth.*

Attritionis objectum formale, sunt peccata, quatenùs sunt injuria Dei. Attritio dicitur imperfecta contritio, quia fit ex motivo supernaturali, sed inferiori. *Idem.*

A ante V.

Avaritia est inordinatus appetitus divitiarum, & rerum temporalium. *Aucti lumine*, dicuntur Planetæ, cum recedunt à sole, si eò velociores sint, vel sol ab eis, si tardiores tanto recessu, quantus sufficit, ut non obstante fulgore solis conspicui sint. *Ricciol.*

Audacia, sivè *temeritas* est, qua quis sine judicio rationis præcipitanter in periculum ruit *Apud Theat. vit. hum.*

Vel

Audacia est motus appetitus, malum arduum imminens prosequentis: est timori opposita, qua pericula quis aggreditur cum spe victoriæ, unde Festus ab *accidè*, id-est, cupidè agendo deflectit.

Ave est vox gaudij, & congratulationis, qua alicui salutem precamur. *Lex. Eccles.*

Aversio à Deo est duplex: alia privativa, & formalis, & consistit in recessu, & separatione, seù carentia conjunctionis cum illo; alia contraria, & conversiva, & importat tendentiam positivam, offensivam, & nocivam secundùm affectum Deo, à quo avertit. *Stanisl. à S. Barth.*

Augmentatio est duplex, intensiva, & extensiva: Augmentatio extensiva est, per quam illud, quod augetur, occupat majorem locum post, quàm antè: & hæc est duplex. Quædam fit per additionem partis ad partem, facientis per se unum distinctum ab eo loco, & situ: ut cum aqua additur aquæ: alia quæ fit in eodem subjecto præcisè: ut

in

in rarefactione, qua aliquid secundum se totum, fit majus extensivè. *Lex.Theo.*

Augmentatio intensiva est additio partis ad partem facientis cum illâ unum indistinctè ab ea, loco, & situ, absque eo, quod per se sequatur major quantitas. *Lex.Theo.*

Augures, & Aruspices sunt illi, qui exta animalium consulunt, fulgura examinant, omnia prodigia, portenta, & ostenta enarrant, ab *aris inspiciendis* dicti. (*Alex.ab Alex. lib* 5.*cap*.13.*&* 19.)

Augures sunt etiam illi præcipuè, qui avium volatum, voces, & tripudium observant, & interpretantur. *Idem.*

Augurium est divinatio ex animalium vocibus, hominum sternutatione, & similibus, estque genus superstitionis. *Idem.*

Authenticum est, quod vulgo originale dicitur. *Lexic. Juris.*

A ante X.

Axioma est propositio indemōstrabilis, quam necessè est tenere eum, qui discere aliquid instituit, ut *omne totum est majus sua parte*, &c. Vocantur à Dialecticis disciplinarum principia, ac propositiones,

quæ

quæ simul, ac mente concipiuntur, fidem sui faciunt, nec requirunt ad sui intelligentiam ulteriorem aliquam expositionem, nec in argumentatione negari possunt, quia sunt jam recepta, & indubitatæ veritatis. Vt *quod omnis causa sit prior suo effectu Primum in unoquoque genere est causa cæterorum*, & alia hujusmodi. *Apud Complut.*

A ante Z.

Azyma est panis sine fermento. Azimuth, & Latina declinatione Azimutum, est nomen Arabicum, quod significat arcum Horizontis intereeptum inter meridianum, & punctum Horizontis, in quo est sydus, aut punctum Eclypticæ. *Ricciol.*

B ante A.

Baptismus varijs decoratur nominibus. *Ex D. Basilio lib.* 1. *similitudine nona* sigillum, ac tessera Christiani militis vocatur. *Tertul. lib.* 3 *contra Eunod.* Lavacrum, & obsignatio fidei. *D. Dionysio cap.* 2 *de Ecclesi Hierarch.* Illuminatio, gratia, donum, mysterium, & expurgatio.

Baptismus, metaphisicè loquendo, est Sacramentum ablutionis (*Gab.*

(*Gab. à S. Vincen de Sacr. Baptis.*) Physicè, est ablutio corporis exterior, sub præscripta verborum forma.

Vel

Baptismus est Sacramentum regenerationis, per quam in verbo vitæ regeneramur. *Ita Cat. ec. Concil. Trid. ex cap. 3. Joann. & ex cap. 5. ad Ephes.*

Vel

Est ablutio corporis facta sub certa verborum forma. *Ex Div. Thom.*

Baptismus est triplex: aquæ; sanguinis, & flaminis. Baptismus aquæ, est quo omnes Christiani baptizantur. Baptismus sanguinis, est martyrium pro Christo, seu Justitia susceptum. Baptismus flaminis, est voluntas inflammata suscipiendi Baptismum aquæ, quem adultus non suscipit ex defectu baptizantis, de peccatis contritus.

Baptismi materia est aqua elementaris: alia proxima, & est ipsa actio abluendi.

Baptizare Græcè, Latinè est *lavare*.

Barata, seu *Mohatra* est emptio, & venditio reciproca, ejusdem rei, diverso pretio, *Less. de Contract.*

B ante E.

Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus. *Boëtius.*

Beatitudo naturalis hominis est cognitio scientifica Dei, per creaturas acquisita; vel est consummata perfectio, juxta ordinem naturæ, ad quam potest pervenire natura intellectualis, viribus naturæ. *Apud Salmant.*

Beatitudo est summum bonum, & ultimus finis rationalis naturæ tantùm; & aliter: Beatitudo est ultima perfectio hominis. *Ex Div. Tho. 4. sent. dist. 48 art. 11.*

Bellum justum est illud, quod per fideles Christianos fit contra infideles, & rebelles Ecclesiæ: defendendo se, contra invadentes ipsos Catholicos. *Ferreti ut infrà.*

Vel

Bellum justum est, quod autoritate Dei, vel Principis geritur, à convenienti persona, contra invasores, & oppressores boni status Reipublicæ, non humana cupiditate, sed amore pacis habendæ, & communis salutis procurandæ.

Vel

Bellum justum est, quod interve-

veniente legitima authoritate, ex causa justa, intentione recta, moderamine debito geritur. Prima tria apponit *D.Thom.* 2.2. *q.* 40. *art.* 1. quartum addunt alij.

Bellum injustum, & *temerarium* est, quando fit contra illos, qui se justè defendunt, & juris authoritatem. *Ferreti de Re, & Disciplina militari fol.* 155. *num.* 109.

Bellum est hominum dissidentium armata decertatio. *Paulg. cor. lib.* 3 *fent dist.* 7.

Bellum etiam est duplex: defensivum, & offensivum.

Bellum defensivum est illud, quo vis injusta repellitur; & licet etiam privata authoritate *Bellum offensivum* est illud, quo vis infertur.

Beneficium nihil aliud est, quàm benevola actio tribuens gaudium capientibus. *Tusc. concl.* 53. *litt. B.*

Beneficium Ecclesiasticum est jus perpetuum percipiendi fructus, ex bonis Ecclesiæ, propter officium aliquod spirituale, autoritate Ecclesiæ constitutum. *Less. lib.* 2. *cap.* 35. *dub.* 1.

Beneficium conferre est dare ipsum jus, & titulum exigendi fructus, & potestatem exercendi officium.

Bene-

Beneficium resignare est determinare aliquam personam, cui beneficium conferatur.

Beneficium præsentare est aliquem offerre Ordinario, ut certum beneficium illi conferat: eligere, est è multis unum offerre Prælato.

Beneficium aliud est duplex, aliud simplex: primum est illud, quod est cum administratione, ut Papatus, Episcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, id est, quæ habent eminentiam, cum iurisdictione in foro externo ut Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, Prioratus claustralis: item Personatus: item Beneficia, sive officia, quæ habent administrationem rerum Ecclesiasticarum, ut Custos, Thesaurarius, Primicerius, &c.

Beneficia simplicia illa dicuntur, quæ tantùm sunt instituta ad Officia Divina obeunda, neque administrationem, vel eminentiam singularem habent: ut Canonicatus, sive Secularis, sive Regularis, Capellaniæ. *Less. lib. 2. cap. 34. dubi 2.*

Beneficium est officium, & gratiositas, & liberalitas quædam gratuita. *Stanisl. à S. Barth.*

Beneficentia est animi virtus, & quædam bonitas naturæ, qua ope-

operibus suis, alijs juvare, & beneficia in homines conferre delectatur.

Beneficentia est exterior amicitiæ, vel charitatis actus, secundùm rationem communem; sicut benevolentia est actus interior præsuppositus à beneficentia. *Idem ibid.*

Benevolentia est bona erga aliquem voluntas. *Hugo a S. Vict.*

Vel

Benevolentia est, qua alicui benevolumus, & optamus voluntate rationali. *Arist.8 Ethic.*

Benignitas est actus benefaciendi; nam benigni dicuntur, quia bene igniti, id est, quos bonus ignis charitatis, ad benefaciendum, inflammat.

Vel

Benignitas est animi dulcor, omnem excludens amaritudinem, & nequitiam, habilitans ad benevolentiam, tolerantiam, & internam lætitiam *Henric. Harphius lib.2. Theol. Myst. part.1 cap.2.*

Bestialitas est congressus, in quo non servatur identitas speciei: v. g. si homo coeat cum bestia, sive ejusdem sexus sit, sive non.

A

B ante I.

Bigamia eſt multiplicatio nuptiarum.

Bigamia eſt, quando quis habuit duas uxores, unam, altera mortua, & utramque cognovit. *Nicol. lib.1. tit.21. de Bigamia.*

Bigamia triplex: vera, interpretativa, & ſimilitudinaria. Vera eſt, ut ſupra, interpretativa, quando quis contrahit cum vidua, vel cum corrupta per alium; ſeu, ſi prius ipſe violaſſet virginem, poſtea duxiſſet &c. Similitudinaria eſt, cum habens ſolenne votum caſtitatis, matrimonium cum unica, & virgine contrahere tentat, quia cenſetur prius contraxiſſe matrimonium cum Deo, *Ibid.tit.22.*

Vel [illegible]

Bigamia eſt vera, cùm reipſà interveniunt multæ nuptiæ.

Bigamia interpretativa eſt quando quis contraxit cum vidua, aut cognovit uxorem, quæ poſt matrimonium adulteravit.

Bigamia ſimilitudinaria eſt cum quis poſt votum ſolenne caſtitatis, contraxit cum aliqua; vel cum quis, vivente propria uxore, contraxit cum alia.

Biga-

Bigamus (secundum Host.) dicitur, qui diversis temporibus, & successivè, duas legitimas habuit uxores. Sed largè, & interpretativè dicitur, quando contraxit cum corrupta, vel vidua: vel quando duas uxores habuit, ante Baptismum: vel unam ante baptismum, & aliam post *Vocab. Juris.*

B ante L.

Blasphemia est omne convicium seu contumelia, seu maledictum prolatum in Deum, vel Sanctos. *Nicol.lib.4.tit.18. de Blasphemia.*

Blasphemia est duplex: hæreticalis, seu qualificata, & simplex, seu non hæreticalis. Prima est illa, cujus verba significant hæresim. Vide quid sit hæresis. Secunda est illa quæ errorem non continet: hujus generis sunt verba exprimentia membra, & partes Christi, & Sanctorum. *Bord.Sacr. Trib. cap.25. de Judæis, & Paganis n.5.*

Blasphemia derogat divinæ bonitati, & est ex genere suo peccatum mortale. *Div.Thom. q. 13. art. 2.*

Blasphemia directè opposita laudi Dei est verbum maledictionis, vel convicij, seu contumeliæ in

Deum,

Deum, sive id fiat attribuendo ei falsa, sive negando vera, sive tribuendo creaturis, quæ ipsi debentur, sive etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem, aut vilipensionem tendant: & fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c *D Thom.* 2. 2. *q* 13. *art* 4.

Blasphemia generaliter significat omne convicium, & maledictum in aliquem, prælertim alicujus dignitatis, & excellentiæ. *Lessius.*

B ante O.

Bonorum possessio nihil aliud est, nisi hereditas, nempè successio in universum jus, quod defunctus habuit tempore mortis, nam non solùm possessionem, sed dominum quoque, per bonorum possessionem acquirimus *Nicol. lib.* 3. *tit.* 10. *de bonorum possess.*

Bonorum possessor dicitur ille, qui de jure Prætorio alteri succedit. *Vocab. Juris.*

Bonum est triplex: scilicèt utile, honestum, & delectabile.

Bonum utile est illud, quod propter se nõ est appetibile, sed propter aliquem finem consequendum; ut potio amara infirmo, &c. *Jean. a Jesu Maria.* Be-

Bonum honestum est illud, quod suaviter nos attrahit, & sua dignitate nos allicit ad sui amorem, & dicitur honestum, quasi honoris status; id est bonum per se, vel propter se diligibile, aut simpliciter, ut Deus; aut secundùm quid, ut sunt virtutes. *Secundùm Tullium.*

Bonum delectabile est, quod causat delectationem in potentia, & quietat eam: ut pulcherrimum visibile.

Bonum fortunæ est bonum externum, mutationi obnoxium, aptum homini inservire, pro explendis munerum functionibus ad eum pertinentibus.

Bonum morale definiri potest; quod sit congruens compositio affectionum animi, ex qua actiones prodeunt, cum selectione virtuti consentaneè; quod bonum soli homini est aptum competere.

Bonum rationis est habitus mentis, recta ratione formatus.

Bonum divinum est munus desuper infusum perficiens mentem, & actionem ejus, eamque reddens gratiorem Deo. Placeat Deo, hoc bono nostram mentem ditare.

B ante R.

Breviarium est compendium omnium rerum, quæ continentur in Scripturis, hymnis, precibus, & gestis Sanctorum. *Lessius.*

Vel

Breviarium est opus concisum. *Lexicon Juris.*

Breviarium apud Ecclesiasticos est liber, in quo Psalmodia, seu Horæ Canonicæ continentur: breve enim, Sacræ Scripturæ compendium est. *Lexic. Eccles.*

B ante V.

Bulla est Pontificium, seu Imperiali Diploma, & quælibet publica attestatio.

Vel

Bulla est sigillum Papæ, vel littera, quam dat Papa, vel ornamentum Regale. *Vocab. Juris.*

Bullarium est liber continens diversorum Pontificum Bullas. *Lex. Eccles.*

C ante A, & Æ.

C*Adaver* est corpus exanime animalis, vel est corpus mortuum: *à cadendo*, eo quod post mortem ceciderit. *S. Hieronym.*

Caduca bona sunt, quæ ob aliquam causam in fiscum cadunt. *Lex. juris.*

Cælebs dicitur esse ille, qui non vult contrahere matrimonium: dicitur autem cælebs quasi *Cælo Beatus*: quia talis est, qualia sunt numina in Cœlo, quia absque connubijs sunt *Secund. Isidor.*

Cælibatus venit indè, & est status, vel modus permanendi, vel vivendi sine conjugio. *Vocab. Juri.*

Vel

Cælibatus est vita, quæ agitur ab illis, qui neque matrimonio juncti sunt, neque illius actum exercent; idem, ac continentes. *D. Hier.*

Ceremoniæ in generali, sunt opera quædam externa, quæ ad rem quampiam adhibentur sive a natura, sive a lege, sive ex instituto, quæ concernunt cultum Dei, & Religionis. *D. Thom. 2. 2. q. 99 art. 3.*

Ceremoniæ, sunt externi in sacris ritus, mosque. *Cap. non est §. his itaque. L. ... Jur.*

Calendæ, primo cujusvis mensis die dictæ, [illegible] locutio. Prima calendis die ante v. g. Martij. In quatuor mensibus sex nonarum die sexto decimo, dices: decimo septimo calendas Aprilis, quia

C toti-

totidem dies sunt usque ad Calendas sequentis mensis, id est Aprilis calendis ipsis computatis, id est ipsa prima die Aprilis computata. & sic successive, decimoquinto, quarto, &c Kalendas, &c. usque ad pridie Kalendas, qui semper est vltimus dies mensis, in reliquis mensibus, v. g. Januarij, &c die quarta decima dices: *decimonono Kalendas Februarij*, deinde: *decimo octavo*.

In anno intercalari mensis Februarij, qui quarto quoque anno recurrit, id est vigesima quarta, & vigesima quinta die, dices bisexto Kalendas Martij, ex quo bisexti nomen obtinuit *Apud Gram.*

Calliditas est dolus adhibitus tacendo, *vt no. ff de do. ma l 1. in glos.* Inde callidus, id est fallax, vel astutus *Vocab. Jur.*

Calumnia est criminis malitiosa, & falsa impositio *D. Th. 2. 2. q. 68. art. 3.*

Calumnia, secundùm Hostiensem est, cùm quis ex certa scientia injustè agit, vel resistit. *ff. ad turpi l. 1. § Calumniari.* vel

Est petitio injusta ex certa scientia in judicio facta, & justæ petitioni injusta responsio *Vocab Juri.*

Calumniari est falsa crimina scien-

scienter intentare, & alicui opponere, vel imponere. *Secund. Azor. in sum. c de calum.*

Calumniator est, qui scienter alicui falsa crimina imponit, vexandi occasione Vnde secundùm Isidorum calumniator a *calumniando*, id est frustrando, vel decipiendo dictus est. *Ibid.*

Calumniator in genere apud I. C. comprehendit omnes delinquẽtes. In specie calumniatores sunt illi, qui alteri falsa crimina scienter objiciunt. *L fin. C. accusa.*

Cambium (quod permutationem pecuniæ significat) est contractus, quo campsor aliquis, campsario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo propter sortem. *Lessius.*

Vel

Cambium est permutatio negotiatoria numismatis pro numismate.

Vel

Cambium secundùm Toletum, est permutatio negotiatoria numismatis pro numismate, seu pecuniæ pro pecunia. *Nicol. lib. 3. titu. 24. de Cambijs.*

Cambium est duplex: vnum siccum, quod non est verum cambium, sed est mutuum sub palio, vel imagine cambij. Aliud est cambium reale,

Ca quan-

quando vna pecunia, reverà cum alia commutatur. *Ibidem.*

Cambij species sunt quatuor. Prima *per minutum*, & est cum quis dat pecunias majores pro minoribus, cum lucro secunda *sicci*, & est cùm campsor dat alteri pecunias in hoc loco reddendas post aliquod tempus cum fœnore, prout valuerint in aliquo loco distanti, tempore solutionis. Tertia, vocatur *cambium per litteras*, & sit, cùm quis dat pecunias campsori, vt eas accipiat in aliquo loco ab agente campsoris. Quarta species appellatur *cambium reale*, cùm campsor dat alicui pecunias hìc, vt eas det suo socio alibi, & ob hanc permutationem accipit lucrũ.

Canon dicitur omnis Ecclesiastica constitutio *Iano. & alij Pontificij. in cap. 1. de const.*

Canon Missæ, ità appellatur secreta oratio, quæ in Missa incipit a *Te igitur*. Canon dicitur, quia est regula consecrationis *Regula* à D. Ambrosio vocatur. Ab Optato *Legitimũ*: A Vigilio Papa *Ordo precum*. A Basilio *Secretum*. A D. Dionysio *Actio*: propterea orationes illæ, quæ incipiunt: *Communicantes, & memoriam venerantes*, &c. ante consecrationem positæ, dicuntur *infra actiones*, quia intra

C 3 cano-

canonem recitantur: canon incipit à *Te igitur Clementissime Pater. Lex Eccles.*

Canonica portio vocatur, quæ à sacris Canonibus constituta est. *Bord. parte 2. de sepultur. resol. 51.*

Canonica monitio est, quando citatio intervenit cum tribus monitionibus, vel una pro omnibus peremptoria. *Constitu. de sent. ex Com. lib. 6. Vulpian.*

Canonizatio Sanctorum est declaratio solemnis, & canonica alicujus fidelis in gratia defuncti, virtutibus, & signis eximiis, quod sit Sanctus in paradiso, cum Deo fruens gloria sempiterna, & cum reliquis Sanctis, facto ultimo illius à Summo Pontifice Romano per descriptionem Sancti canonizati in Catalago Sanctorum, ut ab omnibus Christi fidelibus per universum orbem veneretur. *Bord. resol. part. 3. de canonizatio. resol. 113.*

Canonizatio, & *canonizo*, à *canone* dicuntur, seu à Catalago, qui Canon appellatur, in quo inscribebantur nomina Sanctorum, quos Ecclesia approbat prævia rigorosissima inquisitione *Lex Eccles.*

Capella est parva Ecclesia, quæ differt ab Oratorio; hodie tamen pro

Ecclesiæ parte accipitur *Lex Eccles.*

Capellanus non à *Capella*, sed à *Cappa* Sancti Martini deductum fuit, quam Reges Francorum ob adjutorium victoriæ in prælijs, solebant secum habere, quam ferentes, & custodientes cum cæteris Sanctorum reliquijs Clerici, Capellani cœperunt vocari. *Lex Eccles.*

Castigatio est reprehensio verbis facta; accipitur tamen pro qualibet punitione. *Ità Virgil. lib. 5. Æneid.*

Castitas est virtus, quæ carnis concupiscentiam moderatur,

Vel

Castitas est, qua quis rectè vtitur licitis, scilicèt vxore, &c. Castitas à *castigando*, eò quòd per rationem castigatur concupiscentia.

Castitas concupiscentiam circa venerea castigat, & eius impetus refrænat, & compescit. *S. Anton. à S. Barth.*

Castra dicta sunt, quasi casta, quoniam ibi casti debent esse viri. & esse hostes Veneris. *Ferret. i. de discip. Milit.* ; l. 91. n. 1.

Castrati in iure dicuntur, qui non habent potentiam naturalem ad generandum.

Casus est causa per accidens in

in his, quæ rarò contingunt, vt lapis, qui cadens interram occidit hominem, est casus, quia rarò contingit.

Vel

Casus est inopinatus rei eventus, quem nulla hominum cura, vel diligencia prævidere potest, aut cavere. *Nicol. lib. 3 tit. 15. de Mutuo.*

Casus est ille, qui fortuitò hominibus accidit. *Tefius lib. 3.*

Casus conscientiæ est quæstio de moribus facta, seu est inquisitio de bonitate, & malitia humanorum actuum. *Bord. de Reserva. casuum. in Relig. resol. 37. n. 1.*

Casus reservatus est peccatum mortale exterius vt tale consumatū, sub ea integra ratione specialis malitiæ, sub qua expressè, & intentionis ejus absolutio reservatur à superiore, eo fine, vt subditi a gravioribus culpis se abstineant. *Ibidem.*

Catechismus est sufficiens instructio baptizandi circa res Fidei, ac morum: & fundatur in illo Matthæi. *Docete omnes, baptizantes eos, servare omnia quæcumque mandavi vobis.*

Catechizare est imbuere, docere, seu instruere, vel benedicere. Indè Catechismus: nam ante baptis-

ptiſmum inſtrui debent baptizandi.

Catechumenus inſtructus dicitur, vel qui baptizati proponit medio tẽpore Symbolum Dei diſcens. 48. *di.* §. 1. *&c quoniam multa.*

Catholica fides eſt illa, & ità vocatur, eò quòd per totum orbem diffunditur. D. *August.*

Catholicus eſt ille, qui vniverſæ Eccleſiæ dogmata ſequitur.

Cavillatio eſt, quæ ab evidenter veris tranſitur ad evidenter falſa, per quandam verborum involutionem.

Cavilla, natura cavillationis hæc eſt (ait Vulpianus *in ff l. natura*) vt ab evidenter veris, per breviſſimas mutationes, vel per quandam verborum involutionem, vel ſophiſtriam, diſputatio ad ea, quæ evidenter falſa ſunt perducatur: Cavillatio etiam eſt jucunda calumniatio.

Cauſa moralis eſt illa, quæ nõ per ſe exequitur effectum, ſed moraliter ad illum concurrit, nempè, quia merito, vel demerito, [illegible] conſilio, præcepto, aut quovis alio excitandi, & perſuadendi modo voluntatem alienam inducit, vt effectum executioni mandet.

Cauſa phyſica eſt illa, quæ ex vi

ſua,

sua, seu ex vi influxus ab illa præstiti; atque adeò non mediante aliena voluntate, effectum infert.

Causa finalis est, cujus gratia fit aliquid: v g. homo est factus ad contemplandum.

Causa est, ex quo aliquid producitur, vt pater est causa filij, & contractus causa obligationis. *L. & in eam §. actores ff. de excep. rei jud.*

Causæ criminales dicuntur, in quibus agitur ad vindictam, sive ad pœnam, & hoc etiam dicitur quandoque agi criminaliter, quando agitur ad vindictam publicam; quandoque dicitur agi civiliter, quando agitur ad pœnam per modum denuntiationis. *Ibidem.*

Causa judicialis est, quæ habet in se controvesiam in dicendo positam, cum certarum personarum interpositione. *Tusc. Concl.* 155. *litt. C.*

Causæ favorabiles sunt quatuor, scilicèt de libertate, matrimonio, dote, & testamento. *Vocal. Jur.*

Cautio est generale nomen omnium securitatum, quoties quis securus redditur de eo, quod sibi promittitur. Vnde cautio privata cum nino teste notata Hoc jus est nacta, quod cautio publici facta. Et dividitur in multas species, quia alia est

cautio hypothecaria Alia.

Cautio fidejussoria est, quando intervenit fidejussor principali obligationi. Et dicitur satisdatio: & hæ sunt multæ; vt de lite persequenda, judicio sisti, judicatum solvi, & de rato. *Vocab. Jur.*

Cautio juratoria est, quando compromissio juramento firmatur: vt quando juro solenniter, me debere aliquid, vel impleturum promitto. *Ibidem.*

Cautio nudo pacto est, cum aliquis fidem tantam habet de me, quòd contentus sit nuda promissione mea, & hoc propriè dicitur pollicitatio, vel pollicita conventio.

Cautio pignoratica, sive *hypothecaria* est, cùm pignus traditur, aut hypotheca supportatur, & dicitur etiam satisdatio. *idem ibid.*

Cautio de evictione dicitur, quādo securitas præstanda, vel præstita emptori à venditore fit ea conditione, vt si ab eo evincatur, venditor ei restituat æstimationem rei induplum, vel in simplum, prout inter eos priùs conventum est.

Cautio de damno infecto est, quæ præstatur, cùm tua domus ruinosa ruinam minatur domui meæ, vel etiam præstatur, secundum quosdā,

cùm timeo, quòd aliquis mihi insidietur, possum agere, vt mihi præstet cautionem, nè me offendat. *Ibidem.*

Cautio de vsufructu, in qua de duobus cavetur, scilicet quod vsufructuarius re non malè utatur, & quod etiam vsufructu finito, restituat quod ex re ipsa superextat

*Cautio,*qua legatarius cavet heredi, est illa, qua legatarius satisdat heredi, vt si falcidia locum habeat, quod amplius nomine legati recepit, quam ratio legis falcidiæ patitur, id heredi restituat *Vocab Juris.*

C ante E.

Cedere bonis est ab universitate bonorum suorum recedere, & eis abrenunciare, veluti quando aliquis oneratus debitis, vel obligationibus est pluribus, non habens unde solvat, vel satisfaciat omnibus creditoribus, abrenunciat bonis suis vniversis, cedens illis. Vide infra *Cessio. Vocab. Jur.*

Cedere actioni est jus actionis mihi competentis in alium transferre, & ipsum, quasi in locum meum ponere, ita ut dicta actione, possit vti adversus eos, contra quos, actio talis poterat intentari. *Ibid.*

Censura est pœna spiritualis medicinalis, imposita ab Ecclesiastica potestate contra Christianum subditum transgressorum, quem bonis privat spiritualibus. Et est triplex censura: scilicet *excommunicatio, suspensio*, & *interdictum*. Hinc est quod aliæ pœnæ Ecclesiasticæ non veniunt nomine censuræ, vt irregularitas, depositio, degradatio, & cessatio *Bard. de Censuris. part. 2. resol. 78 n. 1. & 19.*

Censura est severa correctio, sive pœna, aut mulcta inflicta propter peccatum. *Theat. Vit. hum.*

Census, est jus percipiendi certam pensionem ex re alterius frugifera, sive illa pensio sit fructuaria, sive pecuniaria *Nicol. lib. 3. tit. 24. de Censib.*

Census est multiplex: primariò reservativus, & consignativus. *Reservativus* est contractus, quo quis transfert rem suam in alium quoad dominium directum, vel utile, annua sibi pensione reservata, qui census licitus est. *Consignativus* est contractus, quo quis alteri vendit jus percipiendi pensionem annuam super rebus, aut persona sua *Ibid.*

Census, vlterius dividitur, *in fructuarium, & pecuniarium*. Fructuarius

rius eſt, quando quis ſe obligat ad ſolvendos certos annuos fructus pro penſione. *Pecuniarius* verò, quo quis ſe obligat ad ſolvendam certam annuam pecuniam pro penſione. *Nicol. lib. 3. tit. 24 de Cenſ.*

Cenſus dividitur etiam in perpetuum, & temporalem.

Perpetuus duplex: primus eſt, qui conſtituitur ad ſolvendam talē penſionem in perpetuum. Alter eſt, qui dicitur, quando non conſtituitur ad certum tempus, vel ad vitam. *Nicol. ibid.*

Cenſus temporalis duplex: alius vitalitius, alius non vitalitius. *Vitalitius* eſt, qui conſtituitur ad exigendam penſionem quandiu alter, vel vterque vixerit. *Non vitalitius* eſt, qui conſtituitur ad certum tempus, puta decem, aut viginti annos. *Nicol. ibid.*

Cæremonia, eſt ritus ſacrificandi. Dicuntur enim cæremoniæ ſacrificia, & ſolennitates Judæorum, quæ cæteris exercebantur; & ſic in veteri teſtamento peccata purgabantur. *Vocab. Jur.*

Certa ſunt, quæ ſenſibus percipiuntur, & quæ videmus, audimus, deinde ea, quæ communi opinione, atque ſententia ſunt comprobata,

pro certis habentur; vt afficiendos esse honore parentes. *Cyp. de art. Rhet. c. 16.*

Certamen est conflictus, seu pugna, inter duos, aut plures: ità dicitur a *certando.*

Certitudo est firma adhæsio intellectus suo intelligibili, sive ad vnum. *D. Th. 3. dist. 26. q. 24.*

Certitudo est adhuc triplex: scilicèt naturalis, supernaturalis, & moralis. *Certitudo supernaturalis*, est illa, cui assentiendo, nullus falli potest, per quamcunque potentiam. Hæc à solo Deo est, quantùm ad veritates contingentes

Certitudo naturalis est, cui quis assentiendo per potentiam naturalem falli non potest. Talis est certitudo principiorum notorum per experientiam, & conclusionum ex eis demonstratarum, & veritatum à rebus acceptarum, quibus innitens falli non potest per naturam.

Certitudo moralis est, quæ habetur ex probabilibus conjecturis grossis, & signalibus, magis ad vnam partem, quam aliam inducentibus, seu persuadentibus. Hæc certitudo dicitur etiam civilis, & hæc non est ex evidentia rei, sed conjecturis. *Lexic. Theol.*

Ces-

Cessatio, est suspensio organorum divinæ laudis. Vel est ministrorum Ecclesiæ silentium. Vel est pœna privans divinis laudibus in Ecclesia, imposita ad correctionem ijs, qui nolunt satisfacere. *Apud Eccles.*

Cessio, apud Iur. est iuris, & actionis translatio: nam per cessionem iura, & actiones in eum, cui cessi, transferuntur. *Vocab. Iur.*

C ante H

Character propriè est signaculum quodam spirituale, quo aliquid insignitur, vt ordinetur in aliquem finem; sicut charactere insignitur denarium ad vsum communem: & milites charactere insigniuntur, quasi ad militiam deputati. *Vocab. Iur.*

Character est qualitas spiritualis, animæ, diuinitùs infusa, qua homo redditur capax ad Sacramenta suscipienda, vel administranda, & ad alia diuini cultus opera exercenda.

Vel

Character est potestas quædam spiritualis, quæ indelebiliter imprimitur in potentia animæ rationalis neque deletur in mortuo. *Idem.*

Charitas, siue *Charitas mystica*, est

est Charitas perfecta, cum eximia quadam excellentia, omnem sui amorem (qui proprius dicitur) excludens. *Sand. Theol. myst. lit. C. A.* 3.

Vel

Charitas est habitus supernaturalis, inclinans ad amandum Deũ super omnia, amore amicitiæ. *Salmat. de Charit.*

Vel

Charitas est virtus, qua voluntas hæret Deo propter ipsius bonitatem.

Vel

Charitas (apud Mysticos) est gratiosus amor accensus per Spiritũ sanctum. *Rusb.* 202.

Vel

Charitas est actus amicitiæ hominis erga Deum supernaturaliter dilectum: id est, vt noster est finis supernaturalis. *Salmat.*

Charitas mercenaria, est quæ retributionis gratia operatur. *Sand. Theol. mist. lit. C. A.* 3.

Charitas est triplex: scilicet prima increata, secunda infusa, tertia acquisita.

Charitas increata est ipse Deus; vnde quidquid est Charitas, vel dilectio increata, est ipse Deus in divinis. *Lex. Theo.*

Charitas infusa dicitur illa, quæ ab

ab increata Charitate, divinis influxibus, solùm in voluntates aut Angelicas, aut nostras mittitur: hoc est, a Deo infunditur, & habet tria nomina de communi. Dicitur enim Charitas infusa, quasi intus fusa, in quantum a Deo infunditur mentibus. Item dicitur effusa, quasi extra fusa, in quantum ad extra per bona relucet opera. Dicitur etiam Charitas diffusa, quasi de intus fusa, in quantum ad interiora bona opera diffunditur.

Charitas verò acquisita est, quæ ex dilectione Dei frequenti acquiritur. *Ibid.*

Chimia, vel *Alchimia*, est ars conficiendi aurum, vel argentum ex alio metallo, aut ære. *Apud Theat. Vit. hum.*

Chiromantia, est conjectura ex manuum inspectione. *Arist. lib. 1. hist.*

Vel

Chiromantia, est divinatio, qua ex manuum lineis cognitio quæritur.

Chorea est plausus, qui pedibus fit inter saltandum; idque ad certos numeros. Unde Virgilius: Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt. *Apud Theat. Vit. hum.*

Cho-

Chorus, est canentium multitudo simul vnita. Chorus dicitur à concordia canentium, siue a corona circunstantium: olim namque in modum coronæ, circa aras cantantes stabant *Ier. Eccl.sast.*

Chrisma Græce, vntio: ita appellatur, confirmatio; nos Sacramentum.

Vel

Chrisma est Oleum olivarum balsamo permixtum ab Episcopo consecratum.

Vel

Chrisma est Oleum Sanctum, quod conficitur singulis annis ab Episcopo ex balsamo. *Tusc. conclus. 222. lit. C.*

Christus (vt scribit Gabriel dist. 30. q. 4 l. 1. & dist. 6 q. 2 l 3) est nomen personæ subsistentis in duabus naturis, diuina scilicet, & humana: non autem Christus est duæ naturæ, quia Christus supponit pro persona Verbi, & non pro natura humana: connotat autem naturam humanam assumptam, sicut album supponit pro subiecto, puta homine: & connotat albedinem. Et sicut album non est subiectum, & albedo, ita Christus non est Verbum, & natura humana, sed est Verbum habens

bens naturam humanam ſibi hypoſtaticè vnitam. *Lex Theol.*

C ante I.

Cæmeterium Eccleſiæ eſt locus circum Eccleſiam, vel continuum Eccleſiæ, in quo mortui ſepeliuntur. *Tuſc. concluſ* 227. *lit. C.*

Circumciſio apud Theologos (vt notat Alexand parte. 4. q. 7. memb. 1.) eſt triplex: prima eſt *ſignum diſcriminans* Iſraël a Gentibus, cum quibus converſabantur. Secunda circumciſio eſt *ſignaculum curationis ab originali.* Tertia circumciſio eſt *abſciſio ſuperfluitatis* concupiſcentiæ. Ex his colligitur deſcriptio ſufficiens, quæ talis eſt: *Circumciſio* eſt ſignaculum efficax curationis ab originali, permanens in carne, inſtitutum à Deo, diſcriminans Iſrael a gentibus. *Lexic Theol.*

Circumſcriptio eſt, qua id, quod ordinatur in finem, comparatur cum his, quæ circumſtant.

Circumſpectio eſt virtus, quæ conſiderat ea, quæ agenda ſunt in omni negotio.

Vel

Circumſtantia, quam Latini appendicem dicunt, eſt quædam conditio non pertinens ad ſubſtantiam actus

actus, sed aliquo modo attingens ipsum actum.

Vel

Circumstantia est id, quod circunstat actum.

Circumstantiæ sunt septem, quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando. Circunstantiæ, aliæ sunt impertinentes, aliæ minuentes, aliæ augentes, aliæ in aliud peccati genus trahentes. Primæ sunt, quæ nec grauant, nec minuunt peccatum, vt occidere dextra, vel sinistra manu. Secundæ sunt, quæ vel omninò tollunt rationem culpæ, vt occisio hominis pro fera, vel faciunt ex mortali veniale. Tertiæ sunt, quæ faciunt ex veniali mortale.

C ante L.

Clandestinum coniugium, est despecta parochi num præsentia, vel iuris solemnitate, vel denunciatione non præmissa, siue Sacerdotis benedictione, occultum matrimonium.

Clauis Ecclesiæ, metaphoricè, est potestas in Ministris Ecclesiæ residens. A Christo vocata fuit Clauis, quia sicut clauis ferrea portam claudit, & aperit, ita clauis potestatiua aperit Paradisum dignis, & illum cla-

clauidit indignis. Aliquando Deus loquitur in plurali, *ut tibi dabo claves, &c.* ad indicandum ampliorem, & efficaciorem potestatem collatam Ministris Ecclesiæ Evangelicæ, quam haberent Ministri Synagogæ. *Ibid. n.* 131.

Clausura, est ei cuitus loci Religiosi, extra quem exire Religiosis, neque extraneis intra illum intrare sine licentia licet: dicitur enim clausura a claudendo. Sivè ambitus, est illud spatium intra circuitum clausum parietibus, sive sepibus, & lignis. *Bord. de clauſ. Regul. part.* 2. *resol.* 76.

Vel

Clausura est spatium, quod intra januam Monasterij semper clausum continetur.

Clementia est moderatio, aliquid ex debita pœna remittens, vel est temperantia in potestate vlciscendi, vel lenitas superioris adversus inferiorem in constituendis pœnis. *Senec. lib.* 2 *de Clement. cap.* 3.

Vel

Clementia est virtus moderativa pœnarum, secundùm legem. *D. Thom* 2. 2. *q* 158. *art.* 1.

Clerici tale nomen à *Cleros*, Græce dicitur, quod significat sortem,

tem, vel partem alicui contingens; & sic Clericus dicitur, quia de sorte Domini est, vel quia Dominus sors illius sit.

Clereci generaliter dicuntur illi, qui sacris ordinibus, vel prima saltem tonsura sunt initiati.

Cleros Græcè est sors Latinè, vel hæreditas: sunt ergo dicti Clerici, quia de sorte Domini sunt. 21. *dis. Cleros.*

Clerus est vniversitas Clericorum, quorum caput est Episcopus, & Prælatus.

C ante O.

Coactio est duplex absoluta, & conditionalis, coactio absoluta, est cui resisti non potest, cum quis violenter trahitur ad aliquid faciendũ, quo casu, quis omnino excusatur. *l. de Presbyt p.* 1. *q.* 1.

Coactio conditionalis est, quæ metum cruciatus, vel aliquid grave minatur, quæ si excusat a tanto; non tamen a toto. *c sacris*

Codicillus intelligitur pro sententia voluntatis vltimæ, quæ sine justa testamenti solemnitate præmissa est, ob impedimenti necessitatem, scribere. *l. Lentulus instit. de codicil.*

Vel

Codicillus est vltima voluntas minùs solennis, & absque hæredis institutione, de eo, quod quis post mortem suam fieri velit coram quinque testibus declarata. *Nicol. lib. 2. tit. 23. de Codicillis.*

Codicillus est quasi testamentũ imperfectum: & non fit ad instituẽdum hæredem, nisi ex privilegio, sed ad aliquod in testamento explicandum, &c.

Vel

Codicillus est quædam vltimæ voluntatis dispositio per se cõsistens in directa hæredis institutione.

Cæmeteria, quasi dormitoria dicuntur, quod fideles in Scripturis dicuntur in eis dormire, sunt loca sepulturæ dedicata.

Cognatio triplex est: naturalis, legalis, spiritualis. Cognatio *naturalis* est consanguinitas duarum personarum, quarum vna ab altera, vel ambæ ab eadem descendunt *Cognatio legalis* est propinquitas personarum, ex adoptione vnius ab altera proveniens, vel facta secundùm leges, & ideò legalis dicitur. *Spiritualis*, est propinquitas personarum proveniens ex vera baptismi, aut confirmationis collatione.

Vel

Cognatio naturalis est vinculum personarum descendentium ab eodem stipite per carnalem propagationem. *Less.*

Cognatio spiritualis proveniens ex baptismate est attinentia duarum personarum inter se ratione Sacramenti, juxta Ecclesiæ statutum. *Bona. q. 3. pun. 5. §. 2. art. 1.*

Cognationis linea est & ordo, seu ordinatio, collectio personarum sanguinitate conjunctarum: & est duplex, recta, & transversalis.

Cognationi linea recta est collectio personarum, quarum prima producit secundam, secunda producit tertiam, &c. vt Pater, Filius, Nepos, &c.

Cognationis linea transversa est collectio personarum, quæ ab vno, eodemque principio, sive stipite sanguinis propinquitate emanat.

Cognationis linea recta habet tot gradus, quot personas, dempta extrema, v. g. Pater, & Filius, sunt duæ personæ, dempta vna, sive ascendendo, sive descendendo, remanet vna, & ideo Pater, & Filius sunt in primo gradu rectæ lineæ: Pater, Filius, Nepos sunt tres personæ, dempta vna remanent duæ, ideò Ne-

Nepos, & Auus sunt in secundo gradu, &c. *Ità Moralist. §. omnes.*

Cognationis linea transversa æqualis est, quando duæ personæ distant eodem gradu à communi stipite. Linea transuersa inæqualis, est quando alter à communi stipite distat inæqualiter.

Commiseratio est dolor, qui oritur ex malo aliquo proximi, quod velut proprium censemus. *Theat. Vit. hum.*

Commodatum est contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad solum vsum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus, explicitè determinatum. *Less.*

Vel [illegible]

Commodatum est alicujus, vel certæ rei ad aliquem specialem vsum gratuita facta concessio, & differt à precario per usum specialem Item, quia precarium non potest revocari, nisi tempore expleto, sed commodatum, nisi expleto usu, ad quem datur.

Commodatarius est ille, cui res aliqua datur utenda, videlicet ipsum commodatum *Vocab Jur.*

Compassio est ad omnem afflictionem, & necessitatem aliorum

hominum pia cordis commotio.

Complacentia est quies voluntatis in re volita. Non autem est volitio, sed vel annectitur volitioni, vel consequitur eam *Gab. di. 1. q. 13. libr. 1. art. 3. in fin.*

Compromissum est conventio, qua arbitri sententiæ parendum, invicem, sub pœna promittitur. *lib. 1. & 2. de Arbitr.*

Compromissum est species transactionis. *Tusc. conclus. 487.*

Compromittere est causam executoriam, vel executivam ad dictamen arbitrorum dare. *Vocab. Jur.*

Compromittere in arbitrum dicuntur, qui arbitri sententiæ staturos se, hinc inde sub pœna promittunt. *l. sed siq ff. de arbit.*

Concilium generale est congregatio Episcoporum, & aliorum, indicta congregata, continuata, & approbata in suis actibus à Romano Pontifice, in ea præsidente personaliter, vel per suos Legatos, ad tractandum canonicè, & capitulariter, de rebus vniversam Christianam Religionem tangentibus. *Bord. Sac. Tribun. cap. 6. n. 30. de Concil. Eccles. generalibus.*

Concubina est, quæ cùm vxor non sit, cum aliquo tamen vivit, & sine

sine nuptijs in domo est. *Lex Iur.*

Concubinatus est consueta fornicatio cum eadem fœmina, quæ retinetur ad modum vxoris ad explendam libidinem. *Tolet. lib.* 5. *cap.* 10. *num.* 12.

Vel

Est continuata fornicatio cum soluta determinata.

Concupiscentia est quædam amoris extensio ad bonum: quando rationem comitatur, dicitur desiderium.

Concupiscentia nomen multipliciter accipitur: primò pro potentia petente bona sensualia, absque determinatione, vel applicatione potiùs circa malum, quam bonum. Secundò pro actu talis potentiæ, etiam sine ulla restrictione; & comprehendit omnes passiones ipsius appetitus, & actus voluntatis. Tertio sumitur pro inordinata illa dispositione habituali, & pathica affectione, quæ est post peccatum Adami, & ex vi ipsius proni, & habiles sumus ad bona sensibilia, & delectabilia contra, vel præter rationis ordinem appetend.: & hoc modo frequentiùs intelligitur.

Conditio est dispositionis suspẽsio, ex eventu incerto futuro ei ap-

posito, in quem eventum ejus dispositionis facta est collatio. *ff. si cer. pet. l. ita j.*

V. g. promitto, vel lego si Titius fuerit Consul: hæc dispositio est conditionalis ex incerto appoſito, *si Titius*, & per hoc dispositionis, vel legati fit suspensio donec purificetur, &c. *Vocab. Jur.*

Conditio principaliter est duplex, vna generalis concurrens cum quacumque actione, ex qua certum petitur. *l. certi. conditio. ff. si cert. pet.*

Alia, quæ dividitur in multa membra: scilicèt in conditionem ob causam, ob turpem causam, &c, de quibus infra.

Conditio est Legati, cujus de futuro defectus, seu confirmatio pendet, suspensio. *Secun. ium Bar.*

Vel

Conditio est quidam eventus futurus, in quem dispositio suspenditur, & intelligitur de eventu, in facto, vel in re. *lib. multum interest. de condi & dem.*

Conditiones confessionis sunt istæ: sit simplex humilis confessio, pura fidelis, atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda, integra, secreta, lacrymabilis, accelerata, fortis, & accusans.

Con-

Confessio apud Jur. est manifestatio proprij delicti, facta coram legitimo judice in loco suæ jurisdictionis, redacta in scriptis per Notarium. *Bord. Prax. crimin. de confessio. reorum. num* 2.

Confessio qualificata dicitur illa, in qua reus, per assertam qualitatem se excusat a delicto, vel ut non puniatur, vel saltèm minorem subeat pœnam. Qualitas asserta est v. g. occidi, sed ad meam defensionem, &c. *Idem cap.* 70. *n.* 1.

Confessio sacramentalis est accusatio de proprijs peccatis apud Sacerdotem, ad illorum veniã, per absolutionem obtinendam.

Confessio non sacramentalis consistit tantùm in recognitione proprij delicti, & generali sui accusatione.

Confessio (de hac Theologi plura scribunt, & ex Doctoribus præcipuis quædam breviter accipiam) & est duplex confessio, secundùm Aug. in verbis Evangelij hom. 8. vt & scribit Gab. dist. 17. q. 1. art. 1. lib. 4 scilicèt confessio laudis, & confessio fraudis: confessio laudis, est attestatio divinæ perfectionis: vt cum Deum prædicamus omnipotentem, pium, bonum, misericordem,

iustum. Sic filius confessus est patri. Et confessio hæc non pœnitentiam semper, sed gratiarum actionem significat, vt in Psalm. sæpissimè legimus, vt inquit Beatus Joannes Chrysost. in hom. Confiteor tibi Pater Domine: & Confitemini Domino, quoniam bonus: & Confitebor tibi Domine in toto corde meo.

Confessio fraudis est accusatio, qua peccator se ipsum accusat. Et confessio fraudis, vt scribit Scot. dist. 14. q. 4. lib. 4. accepta est Deo in ore peccatoris: hoc est, ejus, qui adhuc est peccator, dum tamen non sit peccator in voto, seu actu interiore, vel exteriore: & dicitur confessio Sacramentalis, quæ (vt infrà patebit) describitur sic:

Confessio Sacramentalis ex D. Aug. est latentis peccati manifestatio. Et, vt idem ait, confessio dicitur, per quam morbus latens spe veniæ aperitur.

Confirmatio apud Moralistas est Sacramentum, in quo homo, robur suscipit ad intrepidè profitendam fidem, coram Evangelij veritatem oppugnantibus. Confirmationis effectus sunt tres: duo ex vi Sacramenti, scilicet gratia, & character: tertius ex impositione Ecclesiæ, scilicet

cog-

Cognatio spiritualis Patrinus est de necessitate præcepti.

Confirmationis materia est Chrisma. Chrisma est Oleum olivarum, balsamo permixtum, ab Episcopo consecratum.

Confirmationis forma est: *Confirmo te signo Crucis, & cõfirmo te Chrismate salutis.*

Confœderatio est adhærentia plurium, qui sunt ejusdem velle, seu voluntatis *Gram. decis 65. n. 38. & seq. apud Tusc. conclu. 628.*

Confœderatio est quadruplex. Prima, per quam nonnulli colligantur in fœdere, & nullus alteri sub,icitur, & hæc non est perpetua. Secunda, per quam alter alteri sub,icitur, propter fœdus: & ista non potest pœnitentia revocari. *Bald. conf. 491. apud Tusc. ibid n. 4.*

Confœderatio tertia, seu potiùs recommẽdatio, est, qua minor confœderatur majori, vt illum tueatur, & defendat, & ista pariter non inducit subjectionem, sed recommendatus manet vel liber, vel subjectus, vt anteà erat. *Gemin. conf 81. per totum. Roma. conf 417. in prim. apud Tusc. ibid. n. 5.*

Confœderatio quarta est, per quã quis simpliciter se subjicit alteri, vt

tanquam subditus protegatur, & defendatur. *Ibidem.*

Confraternitas est congregatio quorundam fidelium in vnum, quādoque convenientium sub certo modo ad benefaciendum, ab Episcopo approbanda in scriptis. *Bord. p. 2. de Confrat. in Eccles. Regul. resol. 72.*

Conjectura est verisimilis ratio, suspicionem inducens, non de necessitate personam vincens. *Vocab. Iur.*

Compensatio secundum Azor in Sum eo tit. est debiti, & crediti ad invicem, id est ab vtraque parte inter se contrahentes contributio; dicitur enim compensatio, quasi communis pensatio.

Consanguinitas est vinculum personarum, ab eodem proximo stipite descentium carnali propagatione contractum.

Consanguinitas dicitur quasi sanguinis vnitas.

Vel

Consanguinitas est propinquitas, seu vinculum duarum personarum, quarum vna ab altera, vel ambæ ab eadem descendant. *Gloss. in arbor. consang. lib. 6.*

Consanguinitatis arbor est series, quæ

[illegible] personæ ab vno stipi. [illegible], quomodò inter se distent, & [illegible] attingant.

Consanguinitatis linea est collectio personarum ab eodem stipite descendentium, gradus continens, & cognationes distinguens. *Nicol. lib. 1. titulo 10. de Arb. consanguin.*

Consecratio est actio spiritualis, per quam Sacerdos, proferendo certa verba à Christo instituta, intendit conficere sacrificium, & Sacramentum Eucharistiæ, adducendo Christum sub speciebus panis, & vini, virtute illorum verborum, potestate sibi à Deo collata in ordinatione Sacerdotali, institutum ad spiritualem nutrimentum animæ Christianorum in gratia existentium. *Bord. de consecratione part. 3. resol. 129.*

Conscientia sic describitur (vt habet Gab dist. 39. q. vnica art. 1. lib. 2. *conscientia*) est notitia ad hæsiva actualis, vel habitualis conclusionis dictantis: id est, significantis in particulari aliquid benè, & laudabiliter esse operandum, vel omittendum, aut enunti ins operationē aliquam fieri, vel factam esse, omitti, vel commissam fuisse. *Lex Theol.*

Conscientia est judicium, per quod intellectus judicat, aliquod esse bonum, vel malum, ideo prosequendum, vel omittendum *Bord. sacr. Trib. cap. 7. de varijs gradibus. n 2.*

Conscientia est quintuplex, recta, erronea, opinativa, dubia, & scrupulosa *Recta* est illa, quæ judicat de objecto, sicut est à parte rei. *Erronea* est illa, quæ errat in judicando bonum pro turpi, vel econtra, vel in judicando, adesse præceptum, vel prohibitionem, quæ non adsunt, vel econtrà.

Conscientia opinativa, seu opinio probabilis est, quæ nititur ratione magni momenti, vel authoritate gravis auctoris. Improbabilis, quæ caret ratione, & authoritate.

Conscientia dubia, quæ ità anceps est, vt nesciat se applicare magis vni parti, quam alteri.

Conscientia scrupulosa est illa; quæ ex nimio timore, & anxietate dubitat, an aliquid sibi liceat, necne mota ex levibus conjectutis. *Idem ibid.*

Conscientiæ judicium est duplex: practicum, & speculativum Primum est, quo judicatur aliquid esse faciendum, vel ommittendum. Secundum, quo jam factum, vel omis-

missum judicatur bene, vel malè factum; vel omissum. *ibidem.*

Conscientia est dictamen rationis, seu intellectus actus, quo judicamus aliquid hic,& nunc agendum, vel omittendum esse, vel fuisse tanquam bonum, vel malum, idque vel per modum præcepti, vel consilij. *Iamb. de consc.*

Conscientia secundùm I. C. est clypeus animæ rationalis. Bald consi. 265. apud Tusc concl. 242. lit. C. Vel *conscientia* nihil aliud est, quam sensus animæ cognoscentis bonum, & malum. *Idem ibid.*

Vel

Est rerum agendarum speculum, & lucerna, secundùm ea, quæ proponuntur: & dicitur conscientia, à *conscio*, quasi sciat, & cognoscase ipsum, & quid sit revelative. Jo. *de Anan. cons.* 34. *n.* 5. *apud Tusc. ibidem.*

Conscientiæ stimulus appellatur vermis, quia mordet, & corrodit ad instar vermis, & ita appellat *Bald. cons* 197. *in princ.*

Conscientia item est judicium mentis consonans in quodam naturali jure, aliena quodammodo à rigore, & subtilitatibus juris. Bald. *in l. justitia ff. de institut. & jure Bolog.*

Consensus venit à *consentio*, & ut scribit Gerson *part. 2. in reg. moralibus*: nullum est, inquit, peccatum mortale actuale, absque consensu liberoe rationis vero, vel interpretativo. Interpretativum consensum tunc esse dicimus, dum habuit ratio tempus sufficiens deliberandi, & fugiendi ea, circa quæ vitanda esse pervigil tenebatur, qualiter dicit Lex forensis. Qui tacet consentire videtur. Dum videlicet repugnare deberet. *Lex Theol.*

Consensus interpretativus est, quādo voluntas efficaciter non resistit alicui rei, vel est effectus immediatè circa media, quibus consequendus est finis.

Continentia est, qua se mens abstinet, & appetitum refrænat ab illicitis.

Contingens est illud, quod habet potentiam ad essendum, & non essendum, & quod potest esse, & non esse, attenta lege ordinaria. Vide *Possibile. Apud Compl.*

Contractus est signum practicum externum, ultrò citroque obligationem ex consensu contrahentium pariens. *Ita jur. C. apud Theat. Vit. hum.*

Contractus propriè dicitur, quādo

do obligatio ex consensu hinc inde intervenit. *Gemin. conf.* 65. *in princ. num.* 2.

Vel

Est factum partium cum omnibus suis clausulis Et differt ab instrumento, quia instrumentum est factum, seu dictum Notarij, continens diem, mensem, annum, locum, testes, & subscriptionem. *Bald. conf.* 444. *apud Tusc. conclus.* 959.

Contractus est pactum quoddam: & pactum est duorum, quo scienter, liberè, & legitimè, vterque se vicissim, vel minimùm saltèm vna pars se alteri acceptanti obligat (vt in donatione, & promissione) quocumque signo externo id fiat.

Contractus societatis est ille, quo aliqui inter se conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandū idoneis, sive fructiferis (vt pecunia, animalibus, industria, labore) commune aliquod lucrum faciunt, quod uti & damnum pro ratione, & rata cujusque dividunt inter se. *Less.*

Contractus assecurationis est, ille, quo quis alienæ rei, in se periculum suscipit, obligando se, vel gratis, vel certo pretio, ad eam compen-

pendendam, si perit. *Ibidem.*

Contritio est detestatio de peccatis cōmissis, cum proposito non peccandi de cætero. *Concil. Trident. sess. 14. cap 4.*

Vel

Contritio est præteriti peccati, ut est Dei offensa voluntaria, super omnia detestabilia detestatio, cum proposito vitandi illa super omnia vitabilia, & cum proposito illa confitendi, data copia opportuna Confessarij.

Vel

Contritio perfecta, est animi dolor, ac detestatio de peccato cōmisso, quatenùs est offensa Dei, cum proposito non peccandi de cætero.

Vel

Contritio est animi dolor, ac detestatio, de peccato, quatenùs est offensa Dei, super omne malum detestabile, ex Dei dilectione super omnia formali, vel virtuali, cum spe veniæ & proposito formali, vel virtuali de cætero non relabendi.

Contritio imperfecta sive *attritio*, est dolor, & detestatio peccatorum comissorum excludens voluntatem peccandi, cum spe veniæ, communiter concepta ex consideratione turpitudinis peccatorum, vel ex metu gé-

gehennæ, &c.

Contritio, ut pars Sacramenti, operatur ad remissionem peccati instrumentaliter, in quantum virtutis actus.

Contritio est dispositio perfecta ad gratiam.

Contritionis objectum formale est peccatum, quatenùs est offensa Dei, vel malum Dei, vel contra amicitiam Dei.

Contumacia est voluntaria inobedientia ejus, qui, elapso tempore citationis, comparere noluit, contemnendo judicis præceptum. *Bor.*; *Prax crim de confrontatione rei, &c. cap.* 86. *n.* 3.

Vel

Contumacia est erga judicem, vel Prælatum commissa inobedientia: & est multiplex. Aliquando enim committitur in non veniendo, aliquando in non respondendo, &c. aliquando in latendó, absentando, vel procurando nè ad citatum veniat citatio; aliquando in non restituendo; aliquando in non emendando delictum; aliquando in non exhibendo. *Vide Gof. de sent. excom.* §. *excommunicatione.*

Vel

Contumacia est quædam inobedien-

dientia ex contemptu, vel tumore, hoc est superbia, pertinacia: & in jure est contumax, qui tribus propositis edictis, vel vno pro tribus, & legitimè vocatus, non comparet. *Apud Th. rit. hum.*

Contumax est, qui tribus edictis propositis, vel vno pro tribus, quod vulgò *peremptorium* appellatur, litteris evocatus, vel denuntiationibus conventus, præsentiam sui facere contemnit. *Lex Jur.*

Contumelia est alieni honoris, injusta, & aperta violatio: sic dicta à contemptu. *Ita Vulpian. & Seneca.*

Vel

Contumelia est injusta honoris diminutio.

Vel

Contumelia est inhonoratio facta alicui præsenti per verba, vel signa, aut scripta denotantia malum pœnæ, vel culpæ, aut defectus naturæ.

Conversio est mutatio totius in totum, secundùm Philosophum. Secundùm Ecclesiasticos, significat absolutam hominis justificationem.

Convitium est inhonoratio facta alicui absenti per verba, aut signa, aut scripta denotantia malum

pœnæ,

pœnæ, vel culpæ, aut defectus naturæ.

Correctio fraterna, vt scribit Gab. lect. 24. canonis est, quæ ex Charitate procedit non necendi, vel confundendi cupiditate, sed fratrem emendandi voluntate. Et secundùm Bald. distin. 19. quæst. 3. lib. 4. & D Thom. fraterna correctio est admonitio fratris de emendatione delictorum ex fraterna Charitate proveniens.

Corruptela est perversa consuetudo, sacris canonibus inimica. *Vocab. Jur.*

Credere Deum, credere Deo, & credere in Deum differunt, vt scribunt Doctores, & post eos. Brulls. distin. 7. q. 2. l 2. & Gers. p. 2. tracta. de art. fidei. *Credere Deum*, est credere, Deum esse, scilicèt, quia est aliquis supremus, & primus Princeps totius mundi, & Vniversi: sic Dæmones credunt, & cótremiscunt. *Credere Deo*, secundùm Aug. est verbis ejus, sive Scripturæ sacræ fidem adhibere, & quod omnia verba Dei sunt vera. *Credere in Deum*, ut Brulif. dicit, est adhærere Deo per cognitionem, & amorem.

Crimen est peccatum quærela, id est, accusatione, & damnatione dig-

dignissimum.

Crimen Ecclesiasticum est, quod pertinet ad jurisdictionem Ecclesiæ: vt hæresis, sacrilegium, simonia, perjurium, usura, adulterium, &c.

Crimen læsæ Majestatis, est ubicumque quis contra urbem aliquod molitur, aut qui profugis ad hostes, vel istos juvat qualicumque causa, scilicèt armis, consilio, pecunia: vel qui subjectas provincias nititur facere rebelles, vel seditiosas, &c. *Vocab. Jur.*

Crimen, ut est impedimentum matrimonij, est incestus cum affine, ex copula illicita, scienter commissus, etiam post mortem conjugis. *Bonac. punct. 4 n. 9.*

Crimina Excepta sunt, hæresis, crimen læsæ Majestatis, falsæ monetæ, simoniæ, sodomiæ, sacrilegij, maleficij, sortilegij.

Crudelitas est velle aliquem punire, solùm ex intentione puniendi, non ex intentione complendi bonum Vniversi, & ostendendi justitiam punitivam Dei.

Vel

Crudelitas dicit excessum in infligendis pœnis propter peccata, vnde Seneca lib. 2 de Clementia inquit: *Crudeles illos vocabo, qui puniendi*

endi causam habent, modum non habent.

Vel

Crudelitas asperitatem in pœnis inferendis importat. Vel crudelitas, est vitium, humanum excedens modum puniendi culpas.

Culpa est duplex: Theologica, & Legalis. Prima consistit in peccato, & est transgresſio voluntaria legis obligantis immediatè ad sui obſervationem. Secunda legis, quæ consistit in pura tranſgreſsione legis, non obligantis ad culpam, ad quam ſequitur reatus, ſeu obligatio ad solâ vendam pœnam temporalem in hoc mundo. *Bord. profeſsion. regular. cap. 2. n. 79.*

Culpa etiam triplex: lata, levis, leviſsima. Culpa lata eſt, non evitare id, quod communiter omnes homines ejuſdem profeſsionis evitant: vt ſi librum tibi commodatum reliquiſti domi, aperta janua. *Nicol. lib. 3. tit 5 de mutuo.*

Culpa levis eſt non adhibere eam diligentiam in cuſtodiendis rebus alienis, quam diligenter paterfamilias adhiberet in ſuis: vt ſi depoſitarius dimittat rem depoſitam in cubiculo, ciſta non occluſa, vel clave non exempta. *Nicol. ibid.*

Cul-

Culpa levissima est, non adhiberc tantam diligentiam in rebus alienis, quantam diligentissimus Paterfamilias ad hibuisset in suis. Veluti, si depositarius dimittit rem depositam in cubiculo, clausa benè janua. Sed quia abiens nō revoluit clavem, nec iterum tentavit, an janua esset probè clausa, fur postea veniens, eamque non benè clausam inveniens, abstulit rem depositam, quia hoc diligentissimus non omisisset. In qua tamen culpa quis fuerit, arbitrio judicis relinquitur. *Nicol. ibid. vide etiam Tusc. con.* 1092.

Culpa lata, levis, & levissima. Vide *ignorantia*.

Cultus Dei est omne opus bonum factum, vt Deo placeamus. *Less.*

Cupiditas est animæ motus ad fruendum se, & proximis, ac quolibet corporeo, non propter Deum.

Cupiditas triplex: prima est inordnatus amor divitiarum. Secunda est inordinatus appetitus cujuslibet temporalis boni Tertia est inordinatio naturæ corruptæ ad bona corruptibilia inordinatè appetenda, & est idem, ac concupiscentia.

Vel

Cupiditas est inordinatus amor pecu-

pecuniæ, vel effrænatus habendi appetitus, vel improba voluntas, secundùm Aug seu cæca, & cameraria animi dominatrix, cujus sitis nunquam expletur. *Cicero.*

Vel

Cupiditas est appetitus sensitivus excitatus ab appetibile, quod sensui jucunditatem præbeat.

D ante E

Debitum est quod aliquis alteri ex naturali, vel civili obligatione tenetur. *Vocab. Jur.*

Debitum duplex: aliud morale, seu legale, & aliud physicum; illud est quod provenit à lege, vt ex lege justitiæ debetur vnicuique jus suum ex lege temperantiæ tenetur quilibet temperate comodere.

Debitum physicum, seu naturale est, quod fandat quælibet natura, per sua principia physica, respectu illorum, quæ ab ipsa emanant: & sic cuilibet essentiæ debentur naturales passiones. *Apud Complut.*

Debitum conjugale est actus conjugalis, quo vir tenetur vxori, & vice versa petenti: & dicitur debitum, quia sub pœna peccati mortalis tenetur vir mulieri debitum petenti reddere, similiter vxor viro,

S.

secundùm omnes Theologos communiter, & secundùm quod dicit Apostolus 1. Cor. 7. *uxor viro debitum reddat*, nisi ex rationabili causa excusetur, ut scribit Frater Oluvaldus lib. 4. Rosarij Theologiæ. Et quamvis semper liceat reddere, non tamen semper licet petere.

Decalogus est volumen, quod decem legis præcepta continet, ut notat Brul. dist. 77. q. 1. lib. 3.

Decretales dicuntur Epistolæ, per quas Papa respondet ad consultationes, decernendo quid agendum sit. *Bord. resol. var. part. 3. res. 144. n. 1. de constit. &c. & Vocab. Jur.*

Dedecus est ignominia, seu infamia quædam, ex re turpiter gesta proveniens. *Theat. Vit. hum.*

Definitio apud Gal. est rei, quæ velut universaliter ducitur, sed universalis non est, per oppositionem ad universale deductio. *Ibidem.*

Definitio, in sua latitudine, est certa termini præscriptio. Ita definiuntur prædia, horti: à *finiendo*, sive *terminando*. *Theat. Vit. hum.*

Definitio apud Rhetor. est oratio, quæ id, quod definit, explicat quid sit. ut virtus, est recta animi affectio. *Cypr. de Art. Rhet. cap. 6.*

Definitio apud Complut. est duplex,

plex : quid rei , & quid nominis. Prima est , quæ explicat naturam rei. Secunda , quæ quid nomen significat , adhuc est triplex : scilicet essentialis , & est quæ explicat per partes essentiales, vel physicas , nempe materiam , & formam ; vel metaphysicas , per genus , & differentiam : v. g homo est animal rationale. Altera descriptiva , quæ per proprias passiones , vel proprietates, & effectus:ut homo est animal bipes. &c. Alia accidentalis , quæ per partes accidentales significat.

Definitio ex Picolom. lib. def. fol. 61. est methodus , qua per inventa simplicia principia , quid vel propter quid explicantia in rei definitæ notitiam ducimur.

Degradatio idem est, ac graduum privatio.

Vel

Degradatio est suscepti ordinis, quantùm ab Ecclesia auferri potest, perpetua ablatio.

Vel

Degradatio , seu depositio , est publica atque juridica prioris gradus , potestatis , atque ordinis privatio. *Theat. Vit. hum.*

Delectatio est motus in appetitu animali, consequens apprehensionem

nem boni naturalis præsentis per sensum. *S. Thom.*

Vel

Delectatio est motus animæ in bono, quod sibi placet constitutæ.

Delectatio, sive quicumque actus appetitivæ potentiæ ut sic, est quædam actualis affectio, per quam prædicta potentia actualiter suum objectum tangit, ferturque ad illud, sive amando, sive desiderando, sive in eo quiescendo.

Delectatio sensitiva, & sensitivorum aliorum, consistit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ, cum organo tactus.

Delectatio venerea, est delectatio in carne, consurgens ex motu humoris serosi, qualis est substantia seminis, & in calescens, per commotionem spirituum deservientium generationi *Ex Gale. lib. 14. de usu par. cap. 9. & 10. & apud Salmatic.* Addit Thom. Sanch. *circa partes libidinosas.*

Delectatio morosa, est multiplex, & est quidam virtualis consensus voluntatis, sive indirectus in objectum peccaminosum, proveniens ex non resistentia, sive ex non discussione turpis delectationis, qua neque approbat, neque rejicit, & dici-

dicitur consensus interpretativus. Dicitur morosa à mora sui ab advertentia rationis.

Delectatio morosa, absolutè & simpliciter, illa est, in quam voluntas consentit consensu plenè libero, atque adeò post plenam advertentiã intellectus. *Salmatic.*

Delectatio non dicitur morosa ex diuturnitate temporis, sed ex advertentia rationis. Consensus rationis in delectationem cogitationis pravæ ratione objecti est peccatum mortale, sed ratione cogitationis tantùm est veniale, vel nullum. *Ibidem.*

Delictum dicitur cõsummatum, quando est perfectum, quantum ad delinquentem, & nihil restat agendum, quod sit de essentia delicti. *Bald. cons.* 194. *apud Tusc. concl.* 156. *litt.* D.

Derisio est prolatio verborum causantium pudorem, & erubescentiam.

Vel

Derisio est significatio in ordinata mali culpæ, vel pœnæ, vel defectus naturæ, ad injiciendam erubescentiam.

Vel

Derisio est cùm aliquis malum

alicujus personæ, vel defectum in ludum, vel risum ponit, ut erubescat, & verecundetur. *Theat. Vit. hum.*

Desiderium seu concupiscentia, est appetitus rei absentis secundùm sensum delectabilis; & est duplex: naturalis, & non naturalis. Primum appetit ea, quæ sunt naturaliter delectabilia: ut cibus. Secundùm, quæ delectabilia sunt secundùm apprehensionem animalis: ut honores, &c.

Vel

Desiderium est quædam amoris extensio.

Desperatio est motus voluntatis, conformiter se habens intellectui falso, præferens, quod Deus in hac vita, peccatores non recipiat ad pœnitentiam *Theat. Vit. hum.*

Vel

Desperatio est passio spei opposita, qua receditur à bono, propter imaginationem impossibilitatis talis boni.

Vel

Desperatio est ægritudo sine ulla expectatione meliorum. *Cic. lib. 4. Tusc.*

Vel

Desperatio est actus voluntatis, qua

qua homo de futura beatitudine promissa diffidit, Deumque, ut fallacem, detestatur.

Detractio est alienæ famæ injusta violatio, vel denigratio.

Detractio est duplex: alia est directa, & formalis, & est illa, quæ fit ex intentione lædendi: alia indirecta, & materialis tantùm; & est illa, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua.

Detractio fit octo modis. Quatuor circa malum: id est, *Imponens, audiens, manifestans, in mala vertens.* Quatuor circa bonum: id est, *Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatque remissè.*

D ante I

Diffamare est per diversas partes famam divulgare Aug. lib. 3 de Civitate Dei: *Romanorum imperium tam longè, lateque non posset augeri, & tam grandi gloria diffamari.* Sed in malum plerumque accipitur. Vndè in Evang. Luc. *Homo quidam erat, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum.*

Diffidentia est metus expectati, & imminentis mali. Vel diffidentia est, per quam omnes fraudis suspectos habemus. *Thesaur. Vit. hum.*

Discordia est ostentatio inordinata propriæ voluntatis contra voluntatem proximi:

Vel

Discordia est quædam voluntatum disgregatio, qua voluntas vnius fertur in vnum, & voluntas alterius fertur in aliud. Vel est aliquorum diversio, quos prius amoris vinculum colligavit. *Isidor. in Theat. Vit. hum.*

Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta.

Vel

Dispensatio est juris relaxatio, facta cum cognitione causæ ab eo, qui potest relaxare. Sic Glosa. Seu est actus jurisdictionis, quo pro aliquo peculiari casu, vel persona, tollitur obligatio alicujus legis, & lege interim in suo robore pro alijs remanente. *Tamb.*

Dispensatio apud Pontificios, est juris provida relaxatio, seu necessitate pensata.

Vel

Est rigoris juris per eum, ad quem spectat, canonicè facta relaxatio. c *nisi rigor.* 1. q. 7. *Lex. Jur.*

Duplicentia est aversio mentalis ab omnibus peccatis. Ità Alex, de Alex. lib. 3. sent.

Diſsimulatio eſt, dum aſtutè celamus, quæ ſciri ab alijs nolumus, dumodò tamen exiſtant, & in ſe vera ſint. *Theat. Vit hum.*

Diſſolutio Græcè Dialyton, eſt cùm demptis conjunctionibus, diſſolutè plura dicuntur. Cic. *ſit in ejus tutela Gallia, cujus virtuti, fidei, felicitati commendata eſt Cyp. de art. Rhet.*

Diſtinctio eſt ſeparatio vnius ab àlio.

Diſtinctio rei à re eſt diſtinctio inter rem & rem, vel inter entitatem & entitatem, prout entitas diſtinguitur à modis, vel formalitatibus, & nullam admittit identitatem. Diſtinctio inter duos modos admittit identitatem. *Apud Compl.*

Diſtinctio realis eſt, qua duo ſeparantur à parte rei; ſcilicèt, qua vnum non ſit aliud. *Apud Salmat.*

Diſtinctio rationis eſt illa, quæ fit per intellectum inter ea, quæ à parte rei ſunt idem *Apud Complu.*

Diſtinctio realis negativa eſt, quæ verſatur inter ens, & non ens: ut inter Petrum, & cæcitatem; vel inter duo non entia: ut inter cæcitatē, & ſurditatem. *Ibidem.*

Diſtinctio realis poſitiva eſt illa, quæ verſatur inter duo entia. *Ibidem.*

Distinctio virtualis, seu *rationis ratiocinatæ*, est illa, quæ versatur inter ea, quæ à parte rei sunt idem, & habent fundamentum in rebus: ut cùm distinguitur animal ab homine. *Ibidem*.

Distinctio rationis ratiocinantis est illa, quæ ex mera intellectus operatione resultat, nullo in rebus præcedente fundamento: ut cùm distinguitur idem à se ipso. *Ibidem*.

Divinatio, seu *vaticinium*, præsagiumve, est futurorum non necessariò evenientium prænotio. Vnde Euripides cecinit: *Qui bene conjectat, is vates optimus est*. [illegible]

Divinatio est, cùm quis opem [illegible] tacitè, vel expressè invocat, ut noscat res contingentes, & liberè futuras, aliàsve occultas, & incognitas. D. Thom. 2. 2. q. 95. art. 1.

Divinatio est duplex: una, in qua est invocatio, vel pactum expressum cum Dæmone: & dicitur *Necromantia*, & hæc est, cùm Dæmon occulta docet, ut omnes Pytones, Arreptitios, Præstigias, personas mortuorum. Alia est, in qua est tantùm peccatum, & invocatio tacita, vel in

interpretativa, & hæc est cùm ex lineamentis corporis, garritu avium, & similibus, in quibus se Dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata. *D. Thom. q* 95

Divinatio etiam est inordinata enuntiatio eorum, quæ per naturam cognosci possunt, Dæmonis scientia adjutrice.

Divisio carnis (ut scribit Brul. dist. 25. q 7. lib 4) est illa, qua aliquis est sortitus secunda conjugia: & hoc duobus modis. Primo modo, quando aliquis habet plures vxores successivè. Secundo, quando aliquis habet vnicam vxorem, quæ habuit alium virum, & istis duobus modis fit homo bigamus, qui & ad sacros ordines, scilicèt ad Diaconatum, subdiaconatum, & sacerdotium, & potissime ad Episcopatum, promoveri non potest. Indivisio verò carnis est, quando aliqui habuit vnicam vxorem, quæ nunquam habuit alium virum *Lec Ibol.*

Divitiæ (ex Arist. in 1 de Rep. cap 5.) sunt multitudo instrumentorum rei familiaris, & reipublicæ. Insuper divitiæ sunt bona vel necessaria, vel vtilia à natura, sive ab arte parata, ratione administrãda,

pro humanæ vitæ vtilitate, ſive neceſsitate. *Apud Picolom. lib. def. fol.* 192.

Divortium eſt diſſolutio matrimonij, quoad thorum, & cohabitationem: ſic dicitur, a diverſitate mentium. *Theat. Vita hum.*

Vel

Divortium ſecundùm Goffred. in Summa, eſt inter virum, & mulierem legitima facta ſeparatio apud judicem Eccleſiaſticum competentē. *Vocab. Iur.*

Divortium, ſive ſolutio matrimonij (non quoad vinculum, quod à poteſtate humana fieri nequit, ſed quoad thorum) eſt quando, ſervato matrimonij vinculo, à ſe mutuò conjuges divertunt.

D ante O

Dolor eſt motus quidam, quo appetitus a malo præſenti vexatur.

Vel

Dolor eſt ſenſus triſtis; ſicut voluptas eſt ſenſus blandus. *Gal. 1. loc. aff. 2.*

Dolor (qui eſt in voluntate) eſt ipſa contritio eſſentialiter & fundamentaliter in amore Charitatis: alius eſt in ſenſibus.

Dolus eſt executio aſtutiæ, qua ex

excogitatæ fuerunt viæ non bonæ, ad exequendum aliquem finem bonum, vel malum. *D. Thom.* 2. 2. q. 55. *art.* 4.

Vel

Dolus est executio excogitationis simulatarum viarum ad aliquem finem, sive per verba, sive per facta.

Vel

Dolus est omnis machinatio, ad decipiendum aliquem, adhibita; quæ, si factis adhibeatur, dicitur *fraus*; si verbis, *fallacia* nuncupatur. *Nicol. lib.* 3. *tit.* 15. *de mutuo.*

Dolus dupliciter in contractibus reperitur, primò, ut dans causam contractui: secundò, ut incidens in contractum. *Lessius.*

Dolus primus dicitur, quando sine eo contractus positus non fuisset: ut si equum emisti venditoris dolo, quia dicit, equum nullum habere vitium, cùm tamen vitiosus sit: quod si scivisses, nullatenùs emisses. *Ibidem.*

Dolus secundus est, quando si novisses dolum, v. g. vitium equi, adhuc emisses, licèt fortè non tanti, eò quòd vitium illud non facit equum tibi omninò displicere.

Dolus duplex: manifestus, &

præsumptus. Manifestus dicitur, quando constat de dolo: ut si Depositarius instigavit furem, & docuit ubi res esset deposita. Præsumptus dicitur, quando non constat de dolo, nisi per præsumptionem: ut si depositarius res suas probè occlusit, dimissa re deposita in loco ædium minùs tuto, vnde facile subtrahi potuit. *Idem ibid.*

Dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio, ad circumveniendum, fallendum, decipiendum alterum, adhibita. *l. 1. §. dolum malum. ff de dol. mal.*

Domesticus dicitur is, qui habitat in domo alterius, & vivit expensis illius. *Tract. Arct. cons. 13. apud Tusc. concl. 590. lit. D.*

Domicilium alicujus est ubi majorem partem fortunas suas constituit, vel magnam partem bonorum suorum, vel ibi habet larem, vel familiam. *Vocab. Jur.*

Dominium est jus de re corporali perfectè disponendi, aut vindicandi, pro arbitrio, nisi lex, vel conventio prohibeat. *Lex. Jur.*

Dominium duplex: directum, & vtile. Directum est, quod habet Dominus superior in rebus feudalibus, & emphyteuticis, & est sine fructu, cum

cum spe tamen consolidationis. Vtile est, quod habet vassallus, & emphyteuta in rebus feudalibus & emphyteuticis, & hoc est cum fructu, & habet naturalem rei possessionem; Dominus vero directus civilem in animo retinet. *Nicol. lib. 2. tit. 1. de rerum divisione.*

Vel

Dominium directum, secundùm Azor, dicitur habere ille, qui possidet civiliter, tanquam Dominus; & illud dicitur *dominium directum*, quia solus Dominus directus habet civilem possessionem.

Dominium vtile, secundùm eundem, dicitur habere ille, qui solùm naturaliter possidet, non civiliter.

Donatio est liberalis datio. Vel est largitio illimitata, facta ex mera liberalitate *ff de donatione lib. 1.*

Vel

Donatio (secundùm Azor in Summ.) Est xejlicitæ, nullo iure cogente, mera liberalitate facta collatio.

Vel

Donatio est mera liberalitas, quæ nullo iure cogente fit. *Nicol. lib. 2. titul. 7. de donatio*

Vel

Donatio, est gratuita ex amore

 datio,

datio, & est duplex: scilicèt inter vivos, & mortis causa.

Donatio inter vivos est illa, qua quis vult suam rem, absolutè alterius esse.

Donatio mortis causa est illa, qua quis sic donat, ut velit, rem esse alterius, primùm post suam mortem: ut si quis dicat: *Do tibi hoc, si moriar, vel post meam mortem.*

Vel

Donatio causa mortis est propriè liberalitas, quæ cogitatione, seu consideratione mortis instantis, seu futuræ fit; quia donans magis vult se habere rem donatam, quàm eum, cui donat, & magis, eum cui donat, quàm hæredem suum. *Nicol. 2. lib. 7. de donationibus.*

Donatio, inter vivos est, quando quis donat causa mortis, cum promissione, seu juramento non revocandi, quia illa clausula non revocandi, repugnat substantiæ donationis causa mortis. *idem ibid.*

Donatio ante nuptias, secundùm Azor in Summa, est illa, quam facit sponsus, vel aliquis sub nomine sponsi, vel alteri nomine sponsæ.

Donatio inter virum, & vxorem est, quæ fit constante matrimonio, quæ

quæ secundùm leges est prohibita. *Vocab. Jur.*

Donatio onerosa dicitur, cùm donans revocat donationem propter ingratitudinem. *Lexic. Jur.*

Donum est res alicujus, qui liberaliter eam alteri conferre potest ad usum, aut fruitionem. *Arist. 4. Topicor.*

Dos, secundùm Azor est, quæ datur à muliere marito. *Vocab. Jur.* Vel

Dos, secundùm Canonistas est donatio facta à Patre mulieri, vel ab extraneo, vel facta à muliere ipsi viro, pro oneribus matrimonij sustinendis. *Vide. Tusc. conclus. 716. lit. D. fol. 951.*

Dos est aliquid pretio æstimabile, quod datur marito, qui sustinet onera matrimonij; ejus enim est alere vxorem: vndè dicitur ejus patrimonium. *l. 3. sed vtrum ff. de minor.*

Dos ex D. Thom. in 4. dist. 49. q. 4. art. 1. est ornatus animæ, vitæ sufficiens, in æterna beatitudine jugiter perseverans.

D ante V

Dubitare est ad neutrum animum applicare. *l. fin. C. de condit. & de-*

demonstr.

Dubitatio est motus rationis supra vtramque partem cum formidine determinandi.

Vel

Dubitatio est suspensio animi in neutram partem inclinans

Dubitatio Græcè *Diaporisis*, apud Rhet est cùm quærimus, vndè incipiendum? Vbi desinendum? quid potissimùm dicendum? an omninò dicendum sit. *Cic pro Cluent. Equidem, quod ad me attinet, quo me vertam nescio.*

Dubium est duplex: positivum, & negativum. Primum est, quando vtrimque sunt rationes probabiles. Secundum, quando ex neutra parte sunt rationes probabiles.

Dulia, id est servitus; quo vocabulo Ecclesia vtitur, ad significandum cultum sanctis debitum. Vide *Adoratio*

Dulia Græca dictio est: servitus dicitur, & servus. Est autem dulia honor, & servitus debita creaturæ. Latria verò est honor, & servitus debita soli Deo. *Ex D, Thom.* 2. 2. q. 103 *art.* 3.

Duellum est duorum, vel etiam plurium certamen, quod ex conditio, vno indicente, & altero acceptan-

ptante suscipitur; ita ut non sit viam defendere, sed periculo exponere.

Vel.

Duellum est à duobus, & duarum partium pugna *Grat. conclus.* 4. n. 16 vel est singularis pugna inter aliquos ad probationem veritatis. Vel est pugna corporalis de liberata hinc inde duorum ad purgationem, vel gloriam consequendam, vel ad odij exagerationem, tendens. *Apud Tusc. concl.* 805.

Vel.

Duellum est pugna ex pacto, & condicto duorum tantùm. *Thes. Vit. hum.*

Duellum etiam est experimentum belligeræ virtutis, inductum jure naturali propter odium ortum à natura. *Ferres de re. & discipl. milit. fol.* 173. *n.* 7.

E ante B

Ebrietas est excessus in potando, causa voluptatis, usque ad violentam rationis privationem, vel interceptionem *Th. Vit. hum.*

Ebrietatis plenæ, & perfectæ malitia in eo consistit, quod quis sine justa, & gravi causa, tantùm ob voluptatem, aut ingluviem, sciens,

vo-

violens violenter privat se usu rationis, & non modo instituto ab auctore naturæ: per quod distinguitur à somno.

E ente C

Ecclesia est Fidelium vnio, seu congregatio. *Bald. cons.* 416. *lib.* 4. *circa. med.*

Ecclesia Romana est vna multitudo Fidelium, tam Clericorum, quàm Laicorum. *Apud Tusc. conclus.* 3. *lit.* E. *n.* 1.

Hujus corporis sponsus verus, caput, & Pontifex est Dominus Noster Jesus Christus, Redemptor noster, cujus Vicarius est Papa. *Ibidem. num.* 2.

Et sicuti vnica est Ecclesia, ita vnus Episcopatus, Episcoporum multorum concordi numerositate diffusus *Ibidem n.* 8.

Et dicitur vnus Episcopatus, quasi vnum caput, seu vna cura, seu intentio *Ibidem n* 9. *lit. E.*

Ecclesia militans (ut scribit Brul. dist. 2. q. 3 lib 4.) est congregatio omnium Fidelium viatorum, sub Christo militantium contra Diabolum, carnem, & mundum; vndè Pagani, & Infideles non sunt de Ecclesia militante; nec Beati, & Compre-

prehensores; nec Christus, licèt sit dux, & rector Ecclesiæ militantis.

Ecclesia aliud est Ecclesiam violare, & immunitatem Ecclesiæ, ut scribit Rich. *dist.* 18 *art.* 12. *q.* 2. *lib.* 4. Violare Ecclesiam, est illam frangere, vel incendere. Violare immunitatem Ecclesiæ est facere contra Ecclesiæ libertatem.

Ecclesia est congregatio spiritualis hominum baptizatorum fidem divinam profitentium sub Pontifice Romano, ordinata ad cultum divinum. *Bord. sacri Tribunalis. cap.* 1. *n.* 18, *de vera Christi Ecclesia.*

E ante L.

Electio est consensus sui in ordine reflexo.

Vel

Electio est determinata acceptatio unius duntaxat medii, ejus nimirum, quod, inspectis omnibus est executioni mandandum. *Apud Salmat.*

Electio est quid voluntarium, cujus consultatio antecessit. *Arist. lib.* 2 *Eth.*

Vel

Electio est alicujus personæ idoneæ ad dignitatem, vel fraternam societatem canonica facta vocatio.

Theat. Vit. hum. & Tusc. concl. 59.

Electio ambitiosa est illa, quæ prætio, aut precibus, vel pacto obtinetur. *Bord p. 2. de electione ambit. resolu.* 131. *n.* 1.

Electio canonica est vnius ex pluribus assumptio ad aliquod officium. *Bord. de profes. regul. p. 2. resol.* 57. *n.* 59.

Eleemosyna, est beneficium, seu munus, quo alterius miseriæ ex compassione subvenimus. *Theat. V.t. hum.*

Vel

Eleemosyna est opus, quo datur aliquid indigenti ex compassione propter Deum. *Secund. Mag in 4. sent. dist.* 75. *& ex D. Thom.* 2. 2. *q.* 33. *art.* 1.

E ante M

Emancipatio secundùm *Azor.* est relaxatio patriæ potestatis coram judice facta; & dicitur quasi extra manum, id est, potestatem patris positio *Vocab. Jur.*

Vel

Emancipatio est quædam imaginaria venditio; quod ipsum jus proprium Romanorum est.

Vel

Emancipatio est solennitas relaxandæ

sanctæ potestatis patriæ, jure quidem Romano introducta; sed maximè secundum naturam. *Lex Jur.*

Emancipatus dicitur filius, vel nepos, qui a jugo, potestate, vel manu patris, vel avi est relaxatus, & sui juris effectus. *Idem ibid.*

Emphyteusis est quædam species dominii, similis usufructui; sed extendit se ad plura, & illa re potest quis uti, frui; & testamento, vel in dotem alteri mandare, non autem vendere, aut commutare. *Stanisla. asso Burtho.*

Vel

Emphyteusis est contractus similis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura possit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non brevius saltem quam ad decennium; ita ut dominium ejus directum, & possessio civilis maneat apud dominum, qui rem dat in emphyteusim; dominium autem utile transferatur in emphyteutam cum hoc onere, ut quotannis certum canonem (ut vocant) seu pensionem domino solvat. *Less. lib. 2. cap. 24. dub. 28.*

Vel

Emphyteusis est locatio rei immobilis facta, vel in perpetuum, vel

ad

ad longum tempus, pro annua pensione, hac lege, ut quamdiu emphyteuta pensionem solvat, ea privari non possit. *Nicol. lib. 3. tit. 25. de Emphit.*

Vel

Emphyteusis est concessio quædam perpetua ad usum, utilitatem, & culturam rei, efficiens utile dominium, ita ut domino proprietatis, annua pensio persolvatur, salvaque sit rei substantia.

Emphyteuta, vel emphyteuticarius dicitur ille, qui agrum condixit, vel accepit ad tempus colendum sub certo pretio. *Vocab. Jur.*

Emptio est contractus, quo pretium pro merce solvitur, completurque mercis traditione; venditio autem econtrà.

Emunitas, secundùm Gofr. in summa, est libertas concessa Ecclesiæ, vel Ecclesiasticis personis, & rebus alijs ad eas spectantibus.

Vel

Emunitas est privilegium Ecclesiasticæ libertatis, vel personarum, vel rerum ad eam pertinentium. Dicitur autem emunitas, quasi *extra munia*, id est, *officia*, vel *onera*, à quibus Ecclesiæ sunt immunes. *Vocab. Jur.*

E ante P

Epicheia est quædam æquitas, sive prudentia, qua judicamus, aliquem casum particularem in generalibus legis verbis comprehensum, si fuisset à legislatore prævisus, vel exceptum, vel excipiendum fuisse. *Nicol. lib. 2. tit. 1. de rerum divisione.*

E ante R

Ermaphroditus, seu potiùs *Hermaphroditus*, est quilibet, qui vtrumque habet sexum *Vocab. Jur.*

Error est æstimatio veri pro falso, certi pro in certo, & econtrà.

Vel

Error est animi vitium, quo aliud pro alio aliquis putat, aut falsum pro vero. *Th Vit. hum.*

Error intolerabilis est error, à jure reprobatus. *Vocab. Jur.*

Vel

Error intolerabilis est quando aliquis (ut scribit Gabr. dist. 18. q. 2. art 2. concl. 8. lib. 4) sub vi præcepti continetur in sententia à qua appellatur, quod communiter in suo genere est peccatum: puta, quando est contra jus divinum, vel humanum, canonicum: ut si quis ex communicatur, quia dat eleemosynam pauperi, aut quia non opera-

batur illud, quod in suo genere illicitum est, aut dum præcipit quod impossibile est. Vide latiùs ibi Gab. allegantem ad hoc jura.

Error est triplex: videlicet, facti, juris, facti & juris simul, qui dicitur error mixtus.

Error facti est triplex, scilicèt injustus, justus, & justissimus. Injustus dicitur, quando est in facto proprio sine assecuratione partis: ut si quis credat emisse, quod non emit, neque alias eidem hoc asserit. Justus est, quando est facti proprij, sed habet assecurationem partis, quæ inducit ad hoc credendum. Justissimus, est in facto alieno. De quibus plenè *Tusc. concl. 315. n. 4*

Error juris duplex, quia aliquando est error juris certi, aliquando juris dubij. *Ibidem.*

Erubescentia est turpido in actu committendo.

Vel

Erubescentia est timor in expectatione convitij *Damasc lib. 2. cap. 15.* ab *erubesco*, quan valdè, rubesco.

Vel

Erubescentia est quoddam signum extrinsecum interioris verecundiæ, & cantat ruborem in facie. *In cognit. in Psal.*

Æ ante T

Ætas pupillaris est minor 14. annis in masculis, & in fœmina 12. *Vocab. Juris*

Ætas pubertatis, accipitur diversimode, nam in nuptijs contrahendis ætas pubertatis est in masculo 14. annorum, & in fœmina 12. annorum.

Ætatis venia est privilegium, quod impetrat minor a Principe, ut habeatur pro majore, impetrat eam masculus major 20. annorum; fœmina autem 18.

E ante V.

Eucharistia, est Sacramentum, in quo sub speciebus panis, & vini, verè, & realiter continetur Corpus, & sanguis vna cum anima, & Divinitate Christi Domini.

Eucharistia nomen Græcum, scilicèt gratiarum actio, seu grata memoria: dicitur ab *eu*, quod est bonum, & *Charis*, quasi bona gratia: dicitur etiam *Communio*, quia in ea communicatur Christianis Corpus, & sanguis Redemptoris: dicitur *Hostia*, quia Patri Æterno offertur, &c. *Sacramentum* ex profunditate mysteriorum. Item *Sacrifici-*

ficium, quia in ea habetur verum, & incruentum agni sacrificium. Item *Viaticum*, quia pro demigrantibus ab hac vita est optima alimonia. Dicitur *Synaxis* quod significat adunationem: quia tanquam aquilæ congregantur fideles.

E ante X

Excommunicatio est extra communionem Ecclesiæ separatio. Vel est censura Ecclesiastica excludens à communione fidelium. Vel est æternæ mortis damnatio. *Glos. vide Tusc concl.* 455. *ad* 466.

Ex communicationis species ferè sunt infinitæ: duæ tamen species ejus sunt apud Canonistas communiter, scilicèt, major, & minor.

Excommunicatio major est separatio à qualibet licita communione hominum, vel legitimo actu, etiam Sacramentorum.

Excommunicatio minor est illa quæ tantum separat à Sacramentis, & hæc est duplex: vna per præceptum a jure, vel per sententiam ab homine: alia separat a communione fidelium, non Sacramentorum.

Vel.

Excommunicatio est censura Ecclesiastica, qua quispiam separatur à

ā communione fidelium; dicitur autem excommunicatus, quasi extra communionem factus. *Theat. Vit. hum.*

Excommunicatio duplex: alia juris, alia hominis. Juris est, quando quis committit aliquod delictum, quod prohibetur à jure canonico sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, veluti cùm quis percutit Clericum. Hominis verò est cùm quis facit aliquid prohibitum à Papa, vel ab aliquo judice Ecclesiastico. *Nicol. l 5. tit. 39. de sententia excommunicat.*

Vel

Excommunicatio à jure est, quæ per aliquem canonem, vel statutum fulminatur.

Excommunicatio ab homine est, quæ per aliquem judicem fertur; & utraque obligat ipso facto absque alterius sententiæ expectatione.

Excommunicatio comminatoria est, quæ expectat judicis sententiam, ut liget.

Excommunicationes Cœnæ Domini sunt quatuor principales: prima cōtra hæreticos, & hæreticorum fautores: secunda contra legentes libros hæreticorum: tertia contra piratas: quarta contra capientes

naufragantium bona

Excommunicationis forma non habet verba determinata, sufficit, si dicatur: *sit anathema: excommunicetur: à communione separetur, &c.*

Excommunicatus alius est notorius, alius toleratus, alius non toleratus.

Excommunicatus notorius dicitur ille, cujus percussio ita manifesta est, ut nulla tergiversatione excusari possit, quin inducat impercussore excommunicationem. *Bord. de sepulturis. par. 2. resoluti 51.*

Excommunicatus non toleratus primò est ille, qui notoriè Clericum percussit: secundò qui nominatim est excommunicatus specialiter, ac publicè denunciatus; & vna ex his conditionibus deficiente (licèt habeat alias) est toleratus.

Excusatio est objecti criminis dilutio. Familiare vitium omni ætati, sexui, & ordini. *Theat. Vit. hum.*

Vel

Excusatio est alicujus justæ causæ allegatio, in defensionem, vel supportationem alicujus, nè cogatur comparere in judicio. *Vocab. Jur.*

Exemplum est ratio, per quam ex parte nota alteram partem consimilem inferimus. *Picolom. ib. def. fol. 61.*

Ex-

Exhæredatio est alicujus à sua substantia, vel hæreditate exclusio, & alterius, seu alieni institutio, velut cum patentes exhæredant filios. *Vocab. Jur.*

Existentia est actus, sive modus quidam ultimus, quo res constituta in suo proprio esse habet ut sit actu in rerum natura.

Exorcismus est adjuratio, qua precibus non pro arbitrio dictis, sed ab Ecclesia præscriptis expellitur Dæmon, ejusque vires infringuntur, ac debilitantur, ne noceat.

Experientia est cognitio, nullo docente, per usum reperta. *Sandæus.*

Expressum dicitur, quod per relationem ad aliquid certum fit. *Apud Tusc. conclu.* 650.

Vel dicitur *expressum* omne, quod venit ex significatione verbi, vel vocis, secus si venit ex interpretatione, quia tunc dicitur *tacitum. Bald. ibid.*

Æstimatio est alicujus rei communis opinio de pretio, seu valore. *Apud Tusc. concl.* 665.

Extrema unctio est Sacramentum, in quo Presbyter ungit oleo consecrato certas corporis partes hominis probabiliter periclitantis, sub certa forma verborum, cum debita in-

tentione *Gabriel.*

Extremæ unctionis materia est oleum olivarum, per Episcopum consecratum.

Extremæ unctionis forma est illa: *Per istam sanctam unctionem, & suam pijssimam misericordiam, parcat tibi Deus, quidquid per tactum, v.g. deliquisti.*

F ante A

Facilitas est promptitudo ad quidpiam, absque difficultate, & expedite faciendum *Theat. Vit. hum.*

Fallacia est modus fallendi, vel locus, ex quo modus ille desumitur, & est duplex: alia in dictione; alia extra dictionem reperitur. In dictione sunt sex: æquivocatio, amphibologia, compositio, divisio, fallacia accentus, fallacia figuræ dictionis. Quid autem sint, lege suis locis.

Fallacia accentus, v. g. quicumque *occidit* moritur: sed sicarius *occidit*: ergo sicarius moritur.

Fallacia figuræ dictionis est: quod ego sum, tu non es, sed ego sum homo: ergo tu non es homo.

Falsarij sunt, qui crimine falsi tenentur, videlicet qui crimen falsariorum admittunt *Vt decri. fal. ad falsariorum. Vocab. Juris.*

Fal-

Falsarius est, qui crimine falsi tenetur, vel qui falsariorum crimen admittit. Vel ille dicitur, qui mutat, vel imitatur veritatem *Bord. de falsis tep.ius jubab.iab. Prax. crim. cap. 79. num. 7.*

Vel

Falsarius est, qui decipiendi ysatia scripta publica falsificet. *Iec Juris.*

Falsitas est differentia intellectus cum re male intellecta. *Bord. Prax. crim. cap. 75. n. 1.*

Vel

Falsitas est mutatio veritatis. *Vocab. Jur.*

Vel est dolosa mutatio veritatis, ex qua sequi potest præjudicium tertio *Bord. de f. sit. te n.*

Falsum est quod caret veritate; ut rescriptum falsum, quod non habet aliquod primordium, seu substantiam veritatis, scilicet quod non emanavit a Papa, & tamen apparet. *Vocab. Jur.*

Vel

Falsum est quod aliter se habet, quàm videtur. *D. August.*

Vel

Falsum est quod animo corrumpendæ veritatis in alterius fraudem dolo malo fit. *Nicol. lib. 4. tit. 18.*

de falso.

Fama est bona opinio de vita, & moribus alicujus, concepta ex ejus bonis operibus. *Bord. resol. 56. p. 2. num. 39.*

Vel

Fama est opinio, & existimatio inculpatæ, & bonæ vitæ, quam de aliquo habent homines. Vel est attestatio popularis de re aliqua. *Item.*

Fama est illæ æ dignitatis status, vita, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus *Vocab. Jur.*

Vel

Fama est communis opinio, voce manifestata ex suspicione proveniens.

Vel

Fama est multorum opinio cum rumore: &, si est de re bona, dicitur *bona fama* si de mala, *infamia.*

Vel

Fama inter homines est publica, & communis insinuatio, vel infamatio, ex sola suspicione, & ex certo auctore proveniens. *Tusc. concl. 63.*

Vel

Fama est communis, & clamosa insinuatio, consurgens apud totam, vel majorem partem populi, ex incerto auctore proveniens. *Idem ibid.*

Fa-

Familiares sunt omnes habitantes cum aliquo, ejus panem edentes, & illi inservientes *Glos. 11. apud Bord. Prax. cri. cap. 13. sect. 1. n. 1. de domesticis, testibus.*

Familiaris alicujus ille dicitur, qui expensis illius, cujus dicitur familiaris, continuo vivit, & moratur cum eo. *Apud Tusc concl. 72.*

Hinc collige, familiares Papæ qui dicantur, scilicet Officiales ex Palatio Apostolico Panem habentes, servitij gratia, non honoris, &c. *Ibidem concl. 73.*

Qui autem non habent servitium, nec partem., rigorose non sunt familiares.

Familiaritas est ipsa cosuetudo inter familiares, & amicos. *Cicer. de Amicitia.*

Familiaritas est quadruplex: *potestativa* vna, quam habet Pater in Filium: & hæc fuit prima jurisdictio, quæ fuit in mundo: secunda est, quam habet Dominus in servum: tertia est, quam habet maritus in vxorem circa correctionem morum: quarta est, quam habet Dominus in servitorem personam liberam, quæ est modica. *Ità Bald. in l. 1. c. de Episc. & Cler.*

Et addi potest quinta, quam

habet Magister in Discipulum.

Fascinatio est pernitiosa qualitas, Dæmonis arte allata cum expresso, aut tacito inferentis pacto, quam Dæmon per artem diffundit, cumque inficit, sic ut homo, eum attrahendo, tabem conciliet. *Theat. Vit. hum.*

F ante E

Feudum dictum est à fide, seu fidelitate, quam vassallus domino præstare tenetur: & est concessio rei immobilis cum translatione utilis dominij, propietate retenta, sub onere fidelitatis, & obsequij personalis exhibendi. *Theat. Vit. hum. & lesf. lib. 2. cap. 74 dub. 8.*

Vel

Feudum secundùm Hosti. & Azo eo ait. in Summ. § 1 est beneficium alicujus rei, investitura interveniente, sic concessæ, seu datæ alij, ut dominium penes concedentem remaneat, cujus occasione recipiens, & successor ejus concedente domino ad id, de quo, & usque convenit, aut feudi natura requirit, scilicet directum dominium. *Vocab. Juris.*

Vel

Feudum est contractus iuris civilis, quo quis tradit feudatario, seu

vas-

vassallo rem suam immobilem, quoad dominium utile, cum onere obsequij seu servitij. *Nicol. lib. 3. tit. 15. de feudo, ac libello.*

Vel

Feudum est venevola concessio, seu actio, quæ prece, & amore conceditur, non autem pretio. *Tusc. concl. 104. lit. F.*

F ante I

Fictio est contrarij veritatis assumptio. Et dicitur fictio, quod non est apparens naturaliter, sed tamen per interpretationem supponitur; ideò quod scriptura non dicit sed per interpretationem adjungitur, dicitur esse perfectionem. *Bald. cons. 316. apud Tusc. concl. 116. lit. F.*

Fictio apud Moralist. est quidam defectus intentionis, vel alterius dispositionis ad Sacramentum.

Fictus (ut habet Bonav. dist. 4. art. 2. q. 2. lib. 4 & post eum Gab. eadem dist. q. 2.) est qui aliud prætendit foris, aliud intùs habet: ut siquis vellet suscipere Bauptismum eo modo, quo Ecclesia intendit dare, & tamen oppositum habet in animo.

Fideicommissa dicuntur, quæ fidei hæredis alteri restituenda de-

mandantur; quæ a fide hæredum pendeant, vnde, & nomen accepere. *Lex Juris.*

Fideicommissaria hereditatis petitio est, quæ competit ei, cui fideiussoria hæreditas restituitur, ex Senatus-consulto Trebeliano.

Fideicommissarius est ille, cujus fidei legatum, vel relictum committitur.

Fideicommissum est, quod dicitur à fide; olim enim qui aliquos hæredes instituere non poterant, instituebant alios, cum quibus passiva testamenti-factio erat, ac illorum fidei committebantur, ut hæreditatem alij, puta filio ex damnato coitu nato, quem parentes instituere non possunt, restituerent. *Nicol. lib. 2 tit. 23. de fidei commissarijs hæreditatib.*

Fideicommissum est, quod hæredis fidei a testatore relinquitur, post illius mortem exequendum.

Vel

Fideicommissum est illud legatum, vel relictum, quod committitur fidei hæredis alicui dandum ab eo, cui testator dicit *haredes, fidei tuæ committo, ut des legata, & commissa.* Secundùm Azo in *Summa Vocab. Jur.*

Fideicommissum universale est, quan-

quando vniversum patrimonium, per interpositam personam alicui relinquitur. *Nicol lib. 2. tit. 23. de fidei commiss. heredit.*

Fideicommissum particulare est, quando res particularis per interpositam personam alicui relinquitur. *Idem ibid.*

Fidejubere est propria obligare bona, & alienam obligationem in suam fidem recipere. *Instit. de fide juss Bord part. 2. de contr. resol. 53. num. 75.*

Vel

Fidejubere est fidem suam pro aliquo obligare, in fidem suam recipere. *Lex Jur.*

Fidejussio est alienæ obligationis in se susceptio, qua se quis obligat, ad eam implendam, si debitor principalis non solverit. *Theat. Vit. hum.*

Fidejussor est, qui alienam obligationem in suam recipit, vel suscipit fidem, principali nihilominùs manente obligato. *Vocab. Jur.*

Fidejussor in rem suam dicitur, qui fidejubet pro aliqua re in ea causa, quæ res futura est eius: v. g. dedi Procuratorem ad defendendum in casa mea, & fidejussi, pro eo judicatum solvi: hoc casu, fidejussor

in rem meam dicor. *Ibidem.*

Fidejussor, qui alieno nomine obligatur. l. 1. §. *verbis ff. de obligat. & actio*

Fides [illegible]atur, quia fit quod dicitur [illegible], ut docet D. Aug. cap [illegible] Hieronymum. Fit autem credendo, & operando: quia fides sine operibus mortua est. Fides fit credendo per assensum, conservatur vero, & perficitur per executionem ejus, quod ipsa proponit addendum. *Bellarm. [illegible] cap. 8. de fide Ecclesiæ. Rom. [illegible]* 1.

Fides duplex: humana, & divina. Humana respicit homines secundùm naturam, qua vnus habet fidem alteri, & est duplex: prima est qua vnus alteri credit, quod dicit. Proverb. 14. 5, *testis fidelis non mentitur.* Secunda est illa, qua statur promissis, Eccles. 22. 28 *fidem posside cum amico. Ibidem.*

Fides divina est virtus supernaturalis a Deo infusa homini, inclinans ejus intellectum ad credendum ea, quæ ab ipso, uti prima veritate revelata sunt Ecclesiæ Christi, pro salute hominum

Fides divina dividitur in *actualem*, & *habitualem*: actualis est ipsemet actus credendi, consistens in as-

sen-

sensu intellectus, circa res à Deo revelatas. *Idem ib. d. n. 21.*

Fides habitualis est inclinatio utriusque potentiæ intellectus, ac voluntatis ad productionem assensus in res revelatas, quæ in voluntate, dicit piam propensionem ad imperandum intellectui, ad credendum, & intellectus dispositionem ad eliciendum actus fidei circa res revelatas. *Ibidem.*

Fides habitualis dividitur in *infusam*, & *acquisitam*. *Infusa* est, quædam spiritualis qualitas inhærens animæ, de genere habitus, quæ perficit potentiam cujus est, ut non possit errare in suis operationibus: quæ sunt credere mysteria fidei. *Ibidem.*

Fides acquisita est, quædam qualitas in homine genita, ex frequentatis actibus, per quam homo illam habens perficitur, & fit promptus ad eliciendos similes actus, ad quorum productionem, illa mediante viam sibi facilitat. *Ibid. n. 4.*

Fides iterùm dividitur, in *fidem vivam*, & *fidem mortuam*. *Fides viva* est illa, quæ est conjuncta cum Charitate, & gratia, quam dicitur habere homo justus, & amicus Dei.

Fides mortua est illa, quæ reperitur

citur in homine existente in peccato mortali: in eo fides mortua est, quoad actus credendi, qui non sunt digni aliquo merito, ex defectu Charitatis, & gratiæ inhærentis, quæ est principium vitæ spiritualis, & meriti.

Fides explicata dividitur in *Historicam, miraculorum, & promissionis*. Historica est illa, qua credimus, esse vera, quæ narrantur in Scripturis. Fides miraculorum est illa, qua credimus, Deum posse facere mirabilia, & quæ ipsi non implicant. *Ibidem.*

Fides promissionis est illa, quam Deus hominibus fecit salvandi eos, si crediderint, & baptizati fuerint, atque servaverint ejus mandata, receperintque Sacramenta pro remissione peccatorum per merita Christi. *Ide ibid n* 18 *&* 19.

Fides Ecclesiæ est credere per ministrum, & patrinum, tanquam per os alienum: ut patet in infanti, qui baptizatur.

Fides, ut est virtus moralis, est idem, ac fidelitas; est enim quasi veritatis pars, quòd factum promissioni respondeat. *Apud Sa'n ar.*

Fides humana est per quam mens assentitur vni parti propter testimonium

nium dicentis. *ibidem.*

Filiatio est triplex: prima dicitur *approbata*, secunda *reprobata*; tertia *neque approbata, neque reprobata*. Ita Flor. ap Petro. *Apud Tusc. conclu.* 342. *lit* F.

Filiatio approbata est, quæ generata est sacramento Matrimonij: illi quidem sunt legitimi, & naturales. *Ibid. n.* 2.

Filiatio reprobata est illa species, quæ ex damnato, & reprobato coitu nascitur: & isti dicuntur spurij, quasi nati extra puritatem juris naturalis. *Ibid. n.* 3.

Tertia species est naturalium, sic dicti, quia ex conjunctione naturali procreantur, seu non legitimi, ut nati ex concubina.

Filiaster est filius ex alio conjuge genitus, non ex eo, quem modo habet mulier.

Filij nomen, & *Patris*, in solis cognoscentibus reperitur: Ethymologia enim nominis *filij*, deducta ex nomine Græco, significat amorem, qui in solis cognoscentibus reperitur.

Filij naturales sunt multiplices: alij sunt naturales & legitimi, ut qui nascuntur per legitimum thorum: alij sunt legitimi tantum, ut

adoptivi. Alij naturales tantùm; ut nati ex concubina vnica, & in domo indubitato affectu conjuncta: alij neque naturales, nequa legitimi, ut qui ex illicito, & damnato coitu nati sunt. *Vocab. Juris.*

Filij spurij dicuntur, qui de adulterio, & soluta cum non soluto, vel è converso concepti sunt. *Ibidem.*

Filius familias (*ut scribit Richar. distinctione* 45. *art.* 3. *q.* 3. *lib.* 4) dicitur omnis, qui nascitur ex legitimo matrimonio, & nondùm est emancipatus Is (ut idem vult) testari non potest, etiamsi pater permittat, nisi sit miles, qui de peculio castrensi, vel quasi castrensi testari potest. *Peculium* autem *castrense* dicitur, quod milites in castris militando acquirunt: *quasi castrense* dicitur, quod filiusfamilias de scientia sua acquisit.

F ante O

Fomes peccati est habitualis inclinatio ad malum, & difficultas ad bonum: & vocatur *fordes vitiorum*; quatenùs ad vitia inclinat. & quatenùs est affectus relictus ex peccato Adami, *reliquia originalis* dici potest.

Fomes (ut scribit Occam. 3. *quodli.*

li. q. 10.*&* post cum Gabri. *disti.* 30. *q.*2. *art.* 3. *dub.* 2 *lib.* 2.) est qualitas carnis inordinata, inclinans appetitũ sensitivum ad actum difformẽ, & vitiosum in habente judicium rationis.

Fornicatio est cujuslibet illiciti coitus genus: quæ fit extra vxorem legitimam, specialiter in usu viduarum, meretricum, vel concubinarum. *Vocab. Juris.*

Vel

Fornicatio est concubitus soluti, cum soluta ex mutuo consensu.

Fortitudo est virtus existens in irascibili, coercitiva timoris, & audaciæ moderativa, imitantibus periculis. *D. Thom.*

Vel

Fortitudo est virtus animi firmans ad pericula, præcipue mortis, subeunda.

Vel

Fortitudo est animi robur, & strenuitas, ad ea perferenda, quæ [illegible] labores, [illegible], ac denique omni[illegible], quæ [illegible], & terribilia [illegible], speciem immensis præseferunt *Gal. lib. fin fol.* 45. *lit.* D [illegible]

Vel

Fortitudo est aggressio terribilium,

lium, ubi mors imminet, propter bonum commune salvandum *Ibert. Vit. hum.*

Vel

Fortitudo est prudentia animi, & robur in bello, versatur circa pericula bellica: sed pauci sunt, qui vitam ducant in longum in periculis bellicis, & est appetitio rerum magnarum, & contemptio humilium, & perpessio liberorum cum utilitatis ratione. *Iulij Ferreti de re, & disciplinæ militari. fol. 5. n. 15.*

Fortuitus casus est casus eveniens, cui obviari non potest, nec diligentissimus potest prævidere, etsi ab hominibus proveniat: sicut incursus latronum, incendium, tempestas, inundatio, & similia, inter casus fortuitos describuntur. *Calderin. cons. 283. apud Tusc. concl. 427. lit. F.*

Vel

Fortuitus casus dicitur etiam vis major, cui resisti non potest. *Ibidem.*

F ante R

Fraus est executio injustitiæ in factis (Secundùm S.Tho. 2.2. *q* 55. *art.* 5.) Et fraus non potest esse sine dolo, sed bene dolus sine fraude.

Vel

Vel

Fraus est deceptio alterius, opere exhibita. Vel est executio excogitationis simulatarum viarum, perfecta tantùm.

Fraudare idem est, quod decipere, circumvenireve. Et fraudare proximum ille dicitur in contractu, negociando, emendo, aut vendendo res aliquas, vel laborem.

Fructus principaliores Spiritus Sancti sunt duodecim, Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Benignitas, Bonitas, Longanimitas, Mansuetudo Fides, Modestia, Continentia, & Castitas.

Frugalitas est virtus, quæ motus animæ regit, ac sedat, moderatque: in omni re novit servare constantiam. *Theat. Vit. hum.*

Fruitio est duplex: scilicèt Viæ, & Patriæ. *Fruitio viæ* est amor, quo diligimus Deum super omnia, non tamen clarè, & perfectè: & ista est justorum. *Fruitio patriæ* est Beatorum, & est amor, quo diligimus Deum super omnia clarè, ut ait Brul. dist. 4. q. 1. lib. 2. sent.

F ante V

Funeralia dicuntur omnia, quæ portantur cum funere ad Ecclesiam.

Cardin. Zabarel. conf. 90. n. 3. Tusc. con l. 536. lit. P.

Fur est, qui clam, obscurè, & plerumque de nocte, rem alienam amovet, & invito Domino, gratia lucrandi *Vocab. Juris*

Fur manifestus dicitur, qui in ipso maleficio est deprehensus, vel in loco, in quo commissum est furtum.

Fur non manifestus dicitur, qui rem detulit, quo declinavit. *Idem ibid.*

Furtum est contrectatio rei alienæ mobilis, & corporalis fraudulenta, invito Domino, lucrifaciendi gratia, vel ipsius rei, vel usus, vel possessionis ejus *Nicol. libr. 4. titul. 1. de obligat. atque de furto, & Vocab. Juris.*

Vel

Furtum est oculta, & injusta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter Domino, quod si res sit sacra, dicitur *sacrilegium.*

Vel

Furtum duplex: *manifestum*, & *non manifestum. Manifestum* est, quando fur in flagranti crimine deprehẽditur, antequam perveniat ad locum. *Idem ibidem.*

Furtum conceptum est, cùm quis præ-

præsentibus testibus, apud aliquem, rem furtivam quærit, & invenit. *Vocab Jur.*

Furtum oblatum est, cùm quis rem furtivam alicui obtulit, ut potiùs penès eum, quàm penès se inveniretur. *Ibidem*

Furtum prohibitum dicitur, cùm quis volentem rem furtivam quærere prohibuit.

G ante A

Gabella est tributum publicum, à Principe in communem vtilitatem exactum.

Gaudium est passio concupiscibilis, proveniens ex perfectionis appetitæ conjunctione, secundum interiorem apprehensionem sensus, vel intellectus *Ex D. Thom. 4 sent. dist. 49. q 3. art. 1.*

Gaudium, seu delectatio, est motus animæ in bono, quod sibi placet constitutæ.

Vel

Gaudium, seu delectatio, est quies in bono possibili, quod amatum, & desideratum fuerat: & est duplex, naturale, & non naturale, sicut de desiderio dictum est.

Vel

Gaudium est delectatio de præsen-

ſentia rei amatæ, conſequens delectionem, & eſt duplex: primum purè amicitiæ, quo gaudemus de præſentia boni divini, ad ipſum Deum; ut quia poſsidet infinitam perfectionem, & beatitudinem. Secundum delectionis ad amorem concupiſcentiæ; ut cùm gaudemus, quia Deus eſt nobis præſens per gratiam, & erit per gloriam.

Gaudium eſt duplex *viæ*, & *patriæ*: *Gaudium viæ* admittit triſtitiam; gaudium patriæ, nullam admittit calamitatem. *Gaudium patriæ* eſt duplex: ſcilicet eſſentiale, & accidentale, ut nòtat (*Gabr. diſt.* 11. *q. unic. art.* 3. *dub.* 2. *libr.* 2.)

Gaudium eſſentiale eſt, quod habetur de objecto beatifico, quod eſt Deus, & eſt videre Deum (ut ſcribit Brul *diſtinct.* 18. *q.* 4. *lib.* 3.) & amare ipſum, & dicitur *aurea*: dicitur & *premium ſubſtantiale*, ſecundum eundem, & in parte ſenſitiva, non enim ſolum anima erit beata, ſed omnes alij ſenſus erunt beati ſuo modo; quia quieſcent, & ſumme delectabuntur in objectis ſibi convenientibus. *Gaudium accidentale* (ut Gabr. ait) eſt quod de creatura habetur, ſive de ſe, ſive de alio, & dicitur *premium accidentale*.

Gau-

Gaudium accidentale in Beatis est duplex : (ut scribit Richard. *distinctione 49 art. 1. q. 7. lib. 4. sen.*) quoddam est receptum specialiter a Deo misericorditer retribuente ; quoddam actum ab ipso Beato, recogitando bona opera sua, & sibi complacendo in eis. Primum gaudium magis proprie habet rationem præmii, quam secundum, quamvis secundum aliquomodò habeat, eò quòd omnia, quæ habent Beati, principaliter a Deo sunt *Vid. lex. Theol.*

Gaudium & lætitia ut sic, est animi affectio concepta ex opinione alicujus boni præsentis. *D Thom. 1. 2 ; q. 156.*

Geomantia est divinatio, qua ex punctorum pro ratione cognitio quæritur.

Vel

Est divinatio, quæ fit per signa apparentia in corporibus terrestribus. Vel est Dæmonum divinatio, sive locutio per statuas.

G ante R

Gratia (Apud Theol.) est participatio divinæ naturæ *Prima gratia* dicitur illa, quæ primo confertur

tur homini existenti in peccato mortali. *Secunda gratia* dicitur ea, quæ advenit homini existenti in gratia. Vndè dicitur augmentum gratiæ, quia supponit gratiam. Vel prima gratia est, quæ datur non amico Dei: secunda Dei amico.

Gratia habitualis est gratia gratum faciens, quæ est effectus communis omnium Sacramentorum.

Gratia sacramentali, est gratia, quam singula Sacramenta causant in ordine ad proprios effectus, & fines.

Gratia ex opere operato, est gratiam obtinere ultra meritum, & dispositionem operantis.

Gratia ex opere operantis, est gratia obtinere per actum proprium internum fidei, spei, & Charitatis, & devotionis, qua quis accedit ad Sacramentum, sive sit meritorius, sive dispositivus.

Gratia in communi accepta comprehendit quodcumque donũ supra naturæ vires, hominibus concessum in ordine ad assequendam æternam beatitudinem, & ut in Deum finem supernaturalem inducatur. *Ex D. Thom. q. 111. art. 1.*

Gratia est duplex: *gratum faciens*, & *gratis data*: prima est illa, quæ

quæ reddit subiectum simpliciter Deo gratum, & obiectum congruum diuinæ dilectionis.

Gratia gratis data est illa, per quam quis cooperatur alijs, scilicet precibus, consilijs, &c. ad coniunctionem cum Deo, vel vt reducatur ad Deum.

Gratitudo est virtus, quâ quis ex accepto beneficio affectum erga benefactorem concipit, ac suo tempore gratias agit, & pro viribus retribuit.

Vel

Gratitudo est satisfactio beneficio accepto. Vnde *Seneca. lib. 2. de benefic. cap. 35 Qui gratè beneficium accipit, primam eius pensionem soluit.*

Vel

Gratitudo est virtus, quæ respicit debitum ex beneficio accepto natum *Theat. Vit. hum.*

G. ante V.

Gula est immoderata cibi auiditas, vel inordinatus appetitus cibi, & potûs *D. Th. 2. 2. q. 118 art.*

[illegible]

H. ante A.

Habitus est quædam animi qualitas, acquisita, ex frequentibus actibus, vel ex vno multùm vehementi,

quo anima faciliter disponitur ad aliquid faciendum. *Apud Salmat.*

Vel

Habitus est qualitas secundùm quam res benè, vel malè se habet, difficilè mobilis. *Apud Complut.*

Vel

Habitus per se infusi dicuntur illi, qui sola Dei gratia obtineri possunt, *infusi* autem *per accidens* illi dicuntur, qui ita producuntur à Deo, vt nostris etiam actibus acquiri posint: cujusmodi fuerunt scientiæ Adamo inditæ. *Agudius de Sacramento pænitentiæ fol. 4.*

Hæres ab intestato est ille, qui succedit in jus defuncti, sinè omni testamento *Vocab. juris.*

Hæres fideicommissarius est, cui ex fideicommisso relicta est hæreditas danda illi, cui testator disposuit, dicendo sic: *fidei tuæ committo, vt illi des. Idem.*

Hæres legatarius est, qui legatū accepit, vel cui legatum factum est.

Hæres legitimus est, qui ex lege duodecim tabularum, aut ex juris constitutione, etiam sine testamento succedit, defuncto: vt sunt agnati *Vocab. juris.*

Hæres substitutus dicitur, qui alij

alij hæredi instituto substituitur.

Hæres testamentarius dicitur, qui ex testamento hæres scriptus est *Ibidem*.

Hæresis est voluntarius error intellectus, cum pertinatia, contra aliquam fidei veritatem. *Bonacina.*

Vel

Hæresis, & Apostasia. Hæresis, est error hominis baptizati, vel pro baptizato se generentis fidei Christianæ ex parte cum pertinatia contrarius. Apostasia vero est error hominis baptizati fidei Christianæ ex toto cum pertinatia contrarius *Nicol. lib 4 tit. 18 de Hæresi, & Apostasia.*

Hæresiarcha est, qui falsam de fide opinionem gignit, vel primò inuenit: sicut Arius, & alij consimiles

Hæreticus dicitur errans in fide, vndè quicumque in fide dubitaverit friibola adhæsione, hæreticus censetur *Vocab. juris.*

Hæreticus est, qui alicujus temporalis commodij causa falsas, vel novas opiniones vel gignit, vel sequitur *Ex D. August. lib. de vtilitate hæred. c. hæretic 24 q 3.*

Hæreticus formalis ille dicitur, qui negavit firmiter, & ex corde aliquod articulum de fide certum, & ex-

G2 presse

pressè definitum, quem scit esse talem, ab Ecclesia propositum omnibus credendum, exprimendo se illum non credere *Bord. Sacri. Trib. de suspectis de hær. st. cap.* 10. *n* 1.

Hæreticus suspectus dicitur ille, qui probatur dixisse, vel fecisse aliquid, ex quo judex rationabiliter movetur ad credendum, illum esse hæreticum. *Idem ibid. n.* 11.

Hæreticorum fautor dicitur ille, qui commissione, vel omissione facit aliquod servitium hæretico, in causa hæresis, defendendo, conculendo, vel non carcerando, non puniendo illum, &c. *Idem ibid n.* 18.

H. ante E.

Hermaphroditus complexum est masculini, & fœminini, simul etiam vtriique genitale proprium obtinens *Gal. lib. fin lit. D.*

Vel

Hermaphroditus est homo habens vtrumque sexum: & denominatur masculus ex prævalentia sexus masculini, vel e contrà *Bord. profession. Regularis. cap.* 3. *n.* 57.

H. ante O.

Homicidium est hominis ab homine facta cæsio, componitur ex

homo, & *cædo. Theat. vit. hum.*

Et est triplex: *Authoritativum*, quod quis committit authoritate superioris, vt occisio malefactoris, &c. Secundum *priuatum*, quod quis committit sine rationabili causa. Tertium *defensiuum*, quod quis committit ob defensionem sui, suorum, &c.

Vel

Homicidium est injusta hominis occisio.

Honor est cultus, & reverentia, quæ exterius exhibetur alicui ratione virtutis, & dignitatis, vel excellentiæ alicuius. Vel est testificatio, seu protestatio de excellentia, aut alicuius bonitate. *D. Thom. q.* 10. 3. 2. 2. *art.* 1. *ad* 2.

Horæ canonicæ dicuntur, quia sunt regulares, seu quia canonis pensio est, quam tenentur Deo quotidiè persolvere Ecclesiastici: nam Pl.. ha .. dia canon noster dicitur *Lex. Eccles.*

Hospitalitas est facilitas, & benignitas in recipiendo extraneos, & advenas. *Theat. vit. humanæ.*

H. ante V.

Humanitas, ita dicta à verbo *homo*, est affectio amicitiæ, hominum conciliatrix, gratiarum reditio,

gratitudo benefica *Idem ibid.*

Humilitas est ex intuitu propriæ conditionis, & sui conditionis voluntaria mentis inclinatio *D. August. à Apud theat. vit.*

Vel

Humilitas est laudabilis sui animi dejectio *D. Tho. 2. 2. q. 161. art. 1. ad 2.*

Humilitas animi elationem, propriæ abjectionis inspectione reprimat. Vel est virtus, qua coercetur animus, ne ad altiora se ferat

Vel

Humilitas nihil aliud est, quàm profunda cordis, & mentis in conspectu Divinæ Majestatis demissio, & inclinatio *Sand. de l myst.*

Humilitas alia cognitionis, alia affectionis: cognitionis, quando quis se intellectu despicit: affectionis, quando quis se voluntate despicit *F. Fr. Stan à S. Barth. in suo defin.*

H. ante Y.

Hydromantia est divinatio, vel locutio Dæmonum per figuras apparentes in aquis *P. Fr. Stan. a S. Barth. in suo defin.*

Hyperdulia secundùm Alex. de Ales. in 3. par. sum. q. 30 est honor quidam valde magnus, qui exhibetur

tur creaturæ rationali excellenti, propter majorem affinitatem, & conjunctionem ad Deum; sicut Humanitati Christi, & Virgini, de qua in dictione *Adoratio* videatur latius. *Idem in suo defin.*

Hypocrisis est manifestatio propriæ excellentiæ per facta ficta, & falsa. *Idem in suo defin.*

Vel

Hypocrisis est qua quis, reverà peccator vultum se simulat *D. Th. q. 3. ar. 2.*

I. ante A.

Jactantia est inanis de se, & stulta prædicatio *Th. Vit. hu.*

Vel

Jactantia est, qua quis majora de se prædicat; quam insint. *D. Thom.*

Vel

Est declaratio inordinata propriæ excellentiæ per verba. *P. Fr. Ste. à S. Bar. in suo def.*

I. ante D.

Idololatria ea est, qua tribuitur honor creaturæ, sicut Deo. *D. bThmo.*

Idololatria est duplex: alia materialis, & simulata, & est cum quis sine interno affectu, ex metu mor-

ris, cultum Idolo exhibet: alia formalis, & propria: & hæc vel perfecta, vel imperfecta: prima est, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu, aliquid a Dæmone, aliaque creatura obtinendi, ipsi, quasi Deo cultũ defert; altera, cùm quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat, esse Deum. *Ibi*..

Idololatria etiam est quædam species superstitionis, exhibens cultum Divinum falso Deo. *P. Fr. Stam. Barth.*

Vel: . I

Idololatria id est, latria exhibita Idolo, est superstitio, qua Diabolus colitur, præcisè vt honoretur, tamquam numen. *Idem.*

I. ante E.

Iejunium est actus abstinentiæ, quo ex alimento non immoderato aliquid subtrahitur corpori, tum ad concupiscentias carnis reprimendas, tum etiam, vt mens elevetur ad sublimia contemplando, liberiùsque Deo vacet, tum prætereà, vt per voluntariam corporis castigationem, peccata purgentur. *P. Fr. Stan. à S. Barn.*

Iejunium duplex: aliud *naturale*, dicens præcisam negationem sumptionis

ptionis cibi : aliud *morale* importans mentis propositum abstinendi à multiplici comestione, necnon ab esu carnium, & similium, propter pœnitentiam, & mortificationem. Primum dicitur *jejunium jejunij* : secundum *jejunium jejunantis*. D. Th. q. 45. art. 1. ad 3.

Iejunium duplex : *naturale*, & *Ecclesiasticum* : primum est abstinentia ab omni cibo, & potu, etiam per modum medicinæ : secundum, est abstinentia à cibo, per modum cibi, non à potu, neque à medicamentis, neque a cibo per modum medicinæ, sed est abstinentia à cibo per modũ nutritionis, juxta Ecclesiæ ritum. *Nicol. lib. 3. tit. 36. de observ. jejunis.*

I. ante G.

Ignominia est verbalis læsio contra honorem, vel etiam turpitudo : *Vocab. Jur.*

Ignorantia est nescientia earum rerum, quas aliquis potest cognoscere. D. Th. 12. q. 76. art. 2.

Vel

Est privatio scientiæ : & est quadruplex : *Invincibilis*, *vincibilis*, *juris*, & *facti*.

Ignorantia invincibilis est illa, quæ studio, & diligentia superari

nequit; econtra est vincibilis. *D. Thom.*

Ignorantia juris est, cùm ignoro, in jure esse positam pœnam. *P. Fr. Stanisl. à S. Bar.*

Ignorantia facti est, cùm facio rem, quam non puto me facere: v. g occido hominem, nesciens esse clericum. *Vide. Tusc. conc. uc.* 10.

Ignorantia adhuc est triplex, scilicet præcedens, concomitans, & consequens. *P. Fr. Stan. à S. Bar.*

Ignorantia præcedens est, quæ præit factum tempore, & est causa illius. *Ignorantia concomitans*, quæ associat actum, neque est causa, aut effectus illius. *Ignorantia consequens* est error intellectus, qui est pœna peccati, vt cæcitas judæorum. *Idem. Auht.*

Ignorantia, latissimè accepta, est scientiæ, vel notitiæ exclusio. *Idem*

Vel

Est carentia scientiæ, quam quis aptus natus est habere. *Idem. Auth. in suo def.*

Ignorantia adhuc est duplex, puræ negationis, vel privationis, & pravæ dispositionis. Prima est carentia, vel privatio scientiæ absque errore vllo in contrarium: secunda est cum errore scientiæ in contra-

rium

rium, vt cùm quis habet errorem individuum, quo credit oppositum. Vtraque dividitur in habitualem, & actualem. Prima dicit carentiam habitus scientiæ: secunda carentiam actualis cognitionis: altera importat habitum erroris habitualis scientiæ contrarium, & secunda actuale iudicium falsum, & erroneum. *Idem. P. Fr. Stan. à S. Bart. in sua de fin.*

Ignorantia iterum alia est practica, alia speculativa, alia supina: sed vt supina proportional modo loquendum *Idem ibid.*

Ignorantia supina dicitur, propter valde [illegible] curam, quæ ad ipsam delendam adhibetur, [illegible] supina in lecto iacentium, quasi nihil de rebus curantium. *Idem ibid.*

Ignorantia secundum iurisconsultos sub nomine culpæ, dividitur in *latam*, *levem*, & *levissimam*. *Iurist. apud Fr. Stan. à S. Bar.*

Ignorantia lata, est quando omittitur ea diligentia, quam passim homines eiusdem conditionis adhibeant: quæ est summa, & gravissima. *P. Fr. St[illegible] à S. Bar. in suo def.*

Ignorantia [illegible] tiam ea diligentia, [illegible] solent diligenti [illegible]

tla, vt in plurimum, est culpa gravis in re gravi. *Idem. ibid.*

Ignorantia levissima, quando omittitur diligentia, quam apponere solent homines prudentissimi, in qua omissione, non est culpa, aut omnino levis. *Vid. Card. Tusc. concl. 10. vr.*

I. ante L.

Illegitimus dicitur ille, qui concipitur vel ex coitu permisso, vel ex coitu damnato: Primus dicitur esse, qui descendit ex personis solutis: secundus contingit tripliciter: primò ex adulterio: secundo ex incestu: tertiò ex sacrilegio violato solenni voto. *Bord. Profess. regul. cap. 3. num. 78.*

I. ante M.

Immunitas Ecclesiarum est, quod dam privilegium concessum locis sacris, ne fideles ibi existentes, inde per vim extrahi possint. *C. dessin unt 33. Seg. Gregor. 14 Nicol. de imm. eul. lib. 1. tit. 8.*

Impacientia est tanta animi timiditas, vt nihil omnino acerbi sensus pati possit. *Thert. Vit. Laer.*

Impedimenta non dirimentia matrimonium 16, sunt: his versibus contenta:

Votu-

Votum, interdictum, raptus, sponsalia, cædes,

Consortes thori, presbyterive sacri,

Incestus, fœdusque sacra cum virgine, vinculum,

Edocuisse fidem, pœnituisse palàm.

Id est: *Votum* simplex castitatis, & votum de non nubendo. *Interdictum*, id est, Ecclesiæ prohibitio.

Raptus alienæ vxoris *Sponsalia*, id est, promissio futuri matrimonij.

Cædes consortis thori, id est, propriæ vxoris occisio.

Presbyterive sacri, id est, presbytericidium.

Incestus, id est, coitus fornicarius cum consanguinea conjugis suæ vsque ad tertium gradum.

Fœdus sacra cum virgine, id est, conjugium factum scienter cum professa moniali.

Vinculum, id est, affinitas, quam alter conjux, malitiosè, & scienter contrahit adversus alterum conjugem, vt non possit ab eo petere, & oritur ex susceptione ex sacro fonte.

Edocuisse fidem, id est, doctrina articulorum fidei, quam appellamus catechismum data, ei, qui est baptizandus: intercedit etiam inter

patrem, & matrem catechizantis, vt in Baptismo, & Confirmatione.

Punitu[m] [esse] palam, id est, fuisse punitum, in,uncta publica pœnitentia *P. Fr. Stan a S. Bar. in suo defin.*

Impedimenta dirimentia, Vide *Matrimonium*.

Impedimentum professionis est obstaculum prohibens emissionem professionis in luctum jure naturæ (vt amentia, &c.) vel diuino (vt infidelitas, hæresis &c.) aut lege pontificia, vel statuto Religionis ad commune ejus bonum. *Bord. Profess. Regul. cap. 1.. num 1*

Impietas est dictum, vel factum contumeliosum Dei honori, aut Sanctorum ejus. *P. fr. Stan. à S Bart. in suo def.*

Vel

Impietas est pravus, & sceleratus affectus erga Deum, eiusque cultum, parentes, consanguineos, & Patriam *Th. et. Vit. lum.*

Impossibile dicitur qu. tuor modis; scilicet: de jure, de natura, de facto, & quia sit contra bonos mores *Bald. cons. 29*.

Impossibile de jure dicitur id, quod de jure, & absque crimine fieri non potest *Apud Tusc. cond 52.*

Impossibile morale est illud, quod licèt

licèt physicè esse possit, attamen de more non evenit, vt assuetus peccatis, vel habitualiter peccans, quod resipiscat, & salvetur ferè nunquam evenit, sed potiùs in deterius procedit. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in sue defin.*

Impossibile est quod aut nullo modo, aut certè non nisi cum magna difficultate fieri potest. *Theat. Vit. hum.*

Impotentia coëundi dirimens Matrimonium duas requirit conditiones, prima vt præcedat Matrimonium, secunda vt sit perpetua *P. Fr. Stanisl. à S. Bar in sua defin.*

Vel

Impotentia est debilitas, qua quis nequit intra vas fœmineum seminare. *Ibid.*

Vel

Impotentia est principium debile agendi, vel resistendi *Idem ibidem.*

Imprecatio est maligna alicujus mali, morbi, alicujusve incommodi in proximum apprecatio. *Theat. Vit. hum.*

I. ante N.

Inanis gloria est inordinatus appetitus manifestationis propriæ & differt à superbia in eo quòd superbia inordinatè appe

tit

rit excellentiam sed inanis gloriæ manifestationem ejus, ideo non sunt idem, sed prima causat secundam. *D. Thom.* 22. q. 132.

Vel

Inanis gloria est excessus circa propriam æstimationem expetendam. *P. Fr. Stan. à S. Bart. in suo defin.*

Incendiarij sunt, qui animo hostili, aut insolenti ignem injiciunt tectis, navibus, segeti, &c. ab *incendo. Theat. Vit hum.*

Incestus est coitus cum consanguinea, vel affine, tam carnali quā spirituali vsque ad tertium gradum, vel est abusus consanguinearum, vel affinium. *Voc Jur.*

Incestuosus dicitur, qui cognatam, vel affinem, vel etiam sanctimonialem nefario amore, vel coitu violat, seu maculat. *Ibid.*

Incorrigibilis dicitur, qui non paret judici in extremo juris dictionis, quod est sententia. *Vocab. Jur.*

Inconstantia, apud juristas, est vitium oppositum justitiæ qua alteri nocumentum aliquod infertur. *Jurist.*

Inconstantia, est defectus à perficiendo bono proposito, vel quando quis non stat constans in bono pro-

proposito, sed sinè causa rationabili, ex aliqua passione facit contrarium illius, quod deliberat. *D. Th.* 2. 2. *dist.* 6. *q.* 3.

Incontinentia est, quæ pravas concupiscentias sequitur. *P. Fr. Stan, à S. Barth.*

Incontinentia est, quando passio præsertim ea, quæ versatur circa delectatione tactus, vincit rationem usu rationis manente. *Les. Lib.* 4. *cap.* 4. *dub.* 2.

Incorrigibilis ille censetur, qui ter monitus non resipit, & expeciali regula Sancti Benedicti, incorrigibilis est, qui ter effugit à Religione. *Bord. part.* 3 *res.* 10. 8.

Incorrigibilis jure communi ille dicitur, qui de vno delicto pluries repetito, vel pluribus diversis, & illis gravibus fuit legitimè convictus, & punitus, si postquàm fuerit, ter monitus, redierit ad vomitum. *Ex Cap. cum ab hom.* 10. *de judic.* 4. *apud. Bord. ubi supra.*

Incubus & *succubus* dicuntur Dæmones, qui tamen à Medicis morbi judicantur, cum ex improviso jacentes in lecto premi, gravari, vel suffocari videmur, ob copiam, & motum adversi alicuius humoris, vel ob redundantiam crudi

crudi humoris evaporatione turbante caput *Apud Picolom. lib. def.*

Incubus dicitur Dæmon conveniens cum muliere: *succubus* autem Dæmon conveniens cum viro. *D. Th. par. 1. q. 51. art. 3.*

Indicium est conjectura orta ex non necessarijs, sed ex probabilibus, à quibus licet possit abesse veritas, non tamen verisimilitudo patrati criminis, per quam aliquando judex cogitur judicare supra illud: vel est signum demonstrativum rei gestæ, inducens judicem in cognitionem delicti. *Ita ex Baldo & alijs Bord. Sacri Tribun. cap. 25. de judicijs.*

Vel

Indicium est signum probationũ, inducens judicem in cognitionem delicti: seu est conjectura orta ex probabilibus, & non necessarijs, a quibus potest veritas abesse: non tamen verisimilitudo patrati criminis *Menoch. lib. 1. de præsump. q. 7. Farin. q. 36. num. 28.*

Vel

Indicium est signum probativum delicti: vel indicium, est factum, ex cujus ostensione probatur præsumptivè delictum contra sic facientem

entem, vel dicentem, vel contra alium. *Bord Prax Crim cap. 51. de in dict s, & p sump.*

Indic um multiplex dividitur enim primo in *leve*, *grave*, & *gravissimum*. Secundo in *indub tatum*, & *dubitatum*. Tertiò in *proximum*, & *remotum*. *Idem ibidem*, & *Tusc. concl. 94.*

Indic'um leve est illud, quod rarò adest, sed frequenter abest, & non multùm vrget, ideo rarò infert delictum. *Ibidem.*

Indicium grave est illud, quod frequenter contingit adesse, hoc est facilè ex eo probatur verisimiliter delictum *Gravissimum*, quod vocatur indubitatum, & proximum, est illud, quod frequentissime, & facillimè contingit esse. *Ibidem.*

Indicium indubitatum est illud, quod mentem judicis ita coarctat ad verum credendum, vt non posit intellectum suum cum prudentia inclinare in contrariam partem: vt concubitus masculi cum fœmina in lecto, &c. *Ibidem.*

Ind cium dubitatum est illud, quod inclinat judicem ad credendum delictum, sed non cogit illum, nec coarctat, vt fama, vicinitas &c. *Ibidem.*

Inditi-

Indicium proximum est illud, quod immediatè per sensum visus, vel auditus respicit delictum, sed non benè, sed tantùm illud infert. *Remotum*, quod respicit delictum per circunstantias illius. *Ibidem.*

Indifferentia est animi æquilibritas circa diversa ad finem propositum ad sequendum media. *Sand. Th. Myst.*

Vel

Indifferentia est virtus, aut dispositio, qua animus ità afficitur, vt paratus sit res inter se contrarias sequi, aut fugere, prout magis ad Divinum obsequium judicaverit expedire. *Sandæus.*

Indignatio est inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet se indignè ab aliquo tractari. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Indignatio est affectus, sive ægritudo animi ob eventum, aut rem quampiam, quæ præter opinionem, honestatem, aut congruentiam accidit. *Idem ibid.*

Indulgentia est pœnæ relaxatio, quam quis justè pro culpis propriis facere debuisset. *Theat. Vit. hum.*

Vel

Indul-

Indulgentia est remissio pœnæ temporalis pro peccatis actualibus jam remissis debitè concessa omni Christiano existenti in gratia a Prælato per applicationẽ thesauri Ecclesiastici *Bord. par. 2. de indulgent. regularium resol. 81. num. 1.*

Indulgentia dividitur in *realem, localem, & personalem. Realis* est, quæ medalijs, coronis, crucibus conceditur *Personalis*, quæ personæ: vt quoties tale opus fecerit &c. & illa quæ in mortis articulo datur. *Localis*, quæ loco, vel Ecclesiæ *P. Fra. Stan. nil. à S. Bar. in suo defin.*

Infamia est læsæ dignitatis qualitas reprobata, quantùm ad vitam, & mores; vel est famæ privatio, sive diminutio. *Th. Vit. hum.*

Vel

Infamia est læsæ dignitatis qualitas, vita, moribusque reprobata per argumentum à contrario, & dicitur infamia de homine. *P. Fr. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Infamia est communis opinio verbis pronuntiata ex suspicionibus orta. *Idem ibidem.*

Vel

Infas

Infamia est mala opinio de vita, & moribus licujus, concepta à vi is probis, & gravibus, ex ejus pravis operibus. *Bord. par. 2. resol. 56. n. 39.*

Infamia est duplex: scilicet *juris*, & *facti*. *infamia juris* est, quando jus dicit, aliquem esse infamem. *Infamia facti* est quando apud bonos, & graves viros est opinio de crimine alicujus. *Vocab. Jur. & Bord. de testibus inhabit. cap. 9. Praxeos crim. & Tusc. concl. 207. l r. C.*

Vel

Infamia juris est ea, qua quis inficitur perpetrando aliquod crimen, quod à jure habet annexam infamiam. Crimina autem inferentia infamiam sunt: crimen læsæ majestatis, blasphemia, perjurium, falsitas, adulteriū, &c. Omnes enim infames jure civili sunt etiam infames jure canonico *Apud. Nicol. lib. 7. de censu cap. 1. resol 59. num 39.*

Infamia facti est ea, quæ incurritur ex notorietate criminis, quod in jure exprimitur inducere infamiam. Infamia juris incurritur per sententiam judicis. Infamia facti probatur per duos testes habiles, licet singulares, contestes. *P. Fr. Stanil. a S. Barth. in suo defin.*

Infide-

Infidelis ille dicitur, qui fidem divinam numquam professus fuit, vt Paganus, Gentiles, & Turcæ. *Bord. de tes inhab t.*

Infidelitas est error hominis non baptizati in dei catholicæ sive ex toto, sive ex parte contrarius *P. Fra. Stan. à S. Bath. suo defin.*

Ingratus est ille, qui non cognoscit beneficia, nec ex ipsis laudat benefactorem. *Incogit. in Psal.*

Inimici dicuntur propriè homines privati, qui se invicem odio prosequuntur, atque vlciscendi tempus expectant. *In ff. 1. Hostes.*

Inimicitia est ira vlciscendi tempus observans. *Theat. Vit. hum.*

Injuria est omne, quod non fit jure, vt habetur in Theat. Vit. hum. & quod fit in alterius contumeliam. *Calder. cons. 554. apud Tusc.*

Injuria damnosa est duplex, *materialis*, & *formalis*. Prima est, cùm quis rem alienam destruit, accipit, vel retinet bona fide, id est, probabiliter judicans, id sibi licere, vel esse suam. *Formalis* est: qua quis rem alienam destruit, accipit, vel retinet mala fide, id est, cùm sciat, vel scire possit, ac debeat, id sibi non licere, & rem non esse suam. *Less. lib 2.*

Injuria ex eo dicta est, quod

non

non jure fiat. Nam generaliter, injuria, dicitur omne, quod non jure fit. *l.* 1. *ff de iniur.*

Injustitia est vitium justitiæ oppositum, qua alteri nocumentum aliquod infertur. *P. Fr. Stanil. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Injustitia est, per quam aliena singuli contra leges retinent secundùm Arist lib. 1. Reth. Et est duplex; scilicet *illegalis* opposita justitiæ legali. Alia secundùm inæqualitatem ad alterum. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 58. *art.* 5.

Injustus est, qui non facit, quod debet, vel facit, quod non debet. *Incogn. in Ps.*

Innocentia consistit in nunquàm peccasse mortiferè. *Less. lib.* 4. *cap.* 2. *dub.* 14.

Vel

Innocentia est puritas animi, omnem injuriæ illationem abhorrens. *Theat Vit. hum.*

Inobedientia est inordinata renuentia mandatis superioris. *P. Fr. Stan. à S Bar. in suo def.*

Inquisitio est investigatio solers veri: ab *inquirio, inquiris. Theat. Vit. hum.*

Vel

Inquisi-

Inquisitio est alicujus criminis per superiorem respectu inferiorum suorum investigatio. *Vocab. Jur. Vide Tusc. concl.* 175.

Vel

Inquisitio est juridica investigatio criminum, & delinquentium, facta a iudice ex officio suo, qui tenetur inquirere perpetratores delictorum, nè remaneant impuniti. *Ita omnes DD. apud Bord. par.* 2, *resol.* 56.

Inquisitio specialis est illa, in qua quæritur, an talis persona commiserit tale delictum, v. g. Petrus blasphemaverit, &c. *P. Fr. Lean. à S. Bar. in suo defin.*

Inquisitio generalis est investigatio personæ, & criminis in communi, nondum personam in particulari, nullumque delictum in specie nominando: v. g. an [illegible] sit scandalosus [illegible] subditi servent regulá, &c. *Bord. num.* 8.

Inquisitio, seu [illegible], in [illegible] a [illegible] est in [illegible] criminum [illegible] iudice [illegible] informationem [illegible] criminis de quibus [illegible] habeat. *Bord.* [illegible]

Inquisitio specialis, seu [illegible], est investigatio criminis facta a iu-

dice contra particularem, vel plures personas querelatas, *Idem. Sect.* 3. *num.* 1. [illegible]

Instrumentum est scriptura ad alicujus rei probationem in posterū faciendam; quæ dicitur instrumentum, quasi mentem instruens. *Nicol. in Rub. de scrip pub.*

Instrumentum, vel *scriptura*, est duplex: *publicum*, & *privatum*. Primum est illud, quod à tribus testibus, vel etiam à duobus de jure canonico, adhuc tamen viventibus subscriptum fuit. *C. scripta.* 2. *de fide instrum. l. scripturas* 11. *c. qui pot.* Vndè distichon: *Cautio privata, jam, trino teste notata, Hoc jus est nacta quod cautio publicè facta.* Secundò dicitur *scriptura publica*, quæ jussu judicis publicata fuit. *Lege publicati. c. de Testam.* Tertiò, quæ in judicio scripta, apud acta. *L.* 1. *c. de Edem c. quoniam contra.* Quartò, quæ de Archivio publico est producta Quintò, quæ manu Notarij publici confecta est, & authentico sigillo munita. *secundùm P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Instrumentum privatum est illud, quod ab aliquo privato scrptum est. & dicitur etiam *scriptura, privata* quæ regulariter contra scribentem,

seu

feu producentem probat. *Idem ibid.*

Infultatio est irrisio cum amarulentia, sive insolens contumelia in calamitate alicujus *Theat. Vit hum.*

Intemperantia est excessus in concupiscendis, vel fruendis delectationibus gustus, & tactus. *Theat. Vir. hum.*

Intentio triplex: habitualis, actualis, & virtualis; habitualem dicitur habere, qui habet habitū inclinationem ipsem ad talem n . . tem: vt si quis ex solo habitu misericordiæ porrigat pecuniam, nihil cogitando de eleemosyna, quam pauper itā accipiens colligit; & hæc potest esse in dominante. Actualem dicitur habere, qui actu elicito, & expresso intendit id, quod facit. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Intentio virtualis est, cùm quis virtute actualis intentionis præcedentis operatur aliquid, etsi tunc illam intentionem non habeat: vt cùm quis initio Missæ, vel dum induit vestes sacerdotales, intendit celebrare Missam, & postea distrahitur. *P. Aulus de Sarram, in gen. fol.* 86. *col* 2.

Intentio item est affectus, quo voluntas tendit in finem, vt consequendum per media, & sic impota-

 tur

tur in eo habitudo ad ipsa media. *P. Fr. Stan.. S. Bar. in suo defin.*

Vel

Intentio est finis, sive scopus, ad quem animus dirigitur, sive id, quod agens sibi proponit. *Theat. Vit. hum.*

Interdicta velut species sunt edictorum, quasi denunciationes, vel prohibitiones quædam inter duos controvertentes obiter dictæ. *Lex. Jur.*

Interdictum est tertia censura, prohibens fidelem a triplici bono, hoc est, a participatione aliquorum sacramentorum, ab exercitio bonorum officiorum in Ecclesia, & a sepultura ecclesiastica. *Bord par 2. Resolut. de pœnis ... resol.* 134.

Vel

Interdictum est ecclesiastica censura, sacramentorum quorundam usum, divina officia, & sepulturam ecclesiasticam sibi ipsa prohibens. *Nicol. Lib. 5 tit 39. de interdicto ecclesiæ ...*

Interdictum triplex: *Locale, personale, & mixtum. Locale* est, quando interdicitur aliquis locus, prohibendo, nè celebrentur divina officia, neque defuncti sepeliantur, aut sacramenta ministrentur. *Personale*, quando interdicuntur personæ,

pro-

prohibendo eis, nè suscipiant sacramenta, quæ ab interdictis suscipi prohibentur. *Mixtum* est, quando & loca simul interdicuntur, & personæ. *Id. ibid. & Tusc. C. [illegible] l 173. lit. T.*

Interdictum, dicitur ab *interdico*, id est, prohibeo: est censura ecclesiastica, qua prohibentur divina officia, [illegible] sacramenta, & sepultura activè, & passivè. *P. Fr. Stanisl. a S. Bar. in suo dictin.*

Intestatus dicitur, qui omninò non fecit testamentum [illegible] fecit, non [illegible], & postea [illegible] certis causis. *Vocab. Jur.*

Vel

Intestatus dicitur primò, qui testamentum non fecit; vel si fecit, tamen jure defecit, ut [illegible] injustum, vel injustum pronuntiatum [illegible]. Secundò, qui testamentum quidem [illegible] validum fecit, sed eo [illegible] ruptum, quod hæres institutus noluit adire. Tertiò, qui testamentum [illegible] facere non potuit, ut pupillus, & furiosus. *Lex. Juris. & Tusc. con l. 335.*

Intrusus dicitur ille, qui propria authoritate, sive aliquo titulo, vel colore beneficium occupavit. *Cald. [illegible] 58. apud. Tusc. co cl. 42.*

In[illegible] est [illegible] de bonis alienis, *secundum* [illegible] *Joan. Damasc. Hugo*

lib. 2. de Sacramentis dicit, invidiam esse odium alienæ fœlicitatis. Assentit Aug. Super Ps. *Convertit cor eorum* Citati S.S. P.P. *D. Thom. 2.2. q. 36. art. 1.*

Invidia est tristitia de bono alterius, in quantum æstimatur diminuere gloriam propriam & dicitur invidia, à nimis videndo, quòd minùs intuemur formam illius, de cujus felicitate sumus soliciti: à quo *invideor*, quod Horatius usurpavit. A quo *invisus*, hoc est, odio habitus. Et invidus & invidiosus differunt: invidus est, qui actu alicui invidet: invidiosus, qui morbo invidentiæ laborat. *P. Fr. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Invidia est tristitia de alieno bono, in quantum tale bonum minuit excellentiam invidentis. *D. Thom. 2. 2. q. art. 1.*

Involuntarium simpliciter est illud, contra quod voluntas simpliciter remurmurat, & per consequens per oppositum voluntarium potest intelligi uno modo (ut dicit Scotus) contra quod non omnino voluntas remurmurat; sed patienter sustinet: altero quod voluntariè acceptat: *Lex. Theol.*

IR.

Ira est accensio sanguinis circa cor. *Arist. lib. 1. de Anima* Vel est inordinatus appetitus vindictæ. Vel est passio ex præsentia mali, cum desiderio vlciscendi. *D. Aug. Cassidor.*

Iracundia est excessus iræ: ideò est vitium oppositum mansuetudini: differtque ab ira, vt placet Donato, quod ira est ex causa; iracundia ex vitio multùm nascentis. Ab ira venit iracor, & iratus, ac iracundus, quæ ita differunt, quod iratus est, qui ex aliqua re lacessitus excanduit. Iracundus, qui ex quacumque etiam prava causa movetur ad iram: semper alterum ex causa cã, alterum ex moribus. *D. Thom. 2. 2. q. 157. art. 1.*

Irasci est appetere vindictam (secundùm Arist. 4. Rhetor.) propter apparentem parvipensionem, & Deus dicitur figuratè irasci, vel offensus, tunc accipiendo *irasci* pro *vindicare velle* non includendo passionem concomitantem illius modi velle *R. Fr. Stan l. 4. 5. Bar. in suo defin.*

Ironia est quædam fictio voluntatis, vel est illusio, quæ non solùm aliud sensu, aliud verbis ostendit

dit, sed contrarium: quod cognoscitur aut pronuntiatione, aut persona, aut rei natura. *Cyp. de Ar. Rhet.*

Vel

Ironia est, cùm quis minora de se dicit, quàm sint, etiã est, quod per derisionem, id est, per contrarium dicitur. *Vocab. Juri.*

Vel

Ironia est, qua quis minora, quàm insint, affirmat, vel laudabilia, quæ insunt, negat. *D. Thom. q. 113, art. 1.*

Irregularitas est canonica inhabilitas ad ordines suscipiendos, aut ad susceptos exercendos, a solo jure proveniens. *P.Fr.Stanil. à S.Bar. in suo defin.*

Vel

Irregularitas est nota, sive impedimentum canonicum, ex facto, sive de facto proveniens, quo quis ad ecclesiasticos ordines promoveri, & iam promotus in eis ministrare prohibetur. *Vocab. Jur.*

Irregularitas est duplex: ex defectu, & ex delicto: illa quæ ex defectu, eo sublato, sæpe tolli nequit; quæ ex delicto, quæ manet, donec dispensetur *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo def.*

Irregu-

Irregularitas ex defectu est octuplex, nimirum ex defectu natalium, originis, liberationis, ætatis, honestæ famæ, corporis, animæ, sacramenti *Ibidem ibid.*

Irrisio, & subsannatio conveniunt in fine, sed differunt in modo: quia prima fit nato rugato: secunda vero fit ore, id est, verbis, & cachinno. *D. Thom. 2. 2. q. 75. art. 1.*

Irritatio est relaxatio voti facti, dependenter ab eo, qui habet potestatem dominativam super voventē sibi subditum, qui in hoc saltem non dicitur esse sui juris, sed sub potestate, & dominio alterius, qui illius votum, ab eo dependenter factum, irritare potest. Hoc modo Dominus votum servi, Prælatus Religiosi, Pater Filij, Maritus vxoris irritare possunt, & valide. *P. Fr. Sylan. à S.Bar. in suo def.*

I. ante V.

Judex est vir bonus juris dicendi, & æquitatis peritus, ad id muneris publica authoritate vocatus. *Ibeat. Tit. hoc.*

Vel

Judex dicitur, quasi *jus dicens* populo, sive quod in jure disceptet.

Jure autem disceptare, est justè judicare. *Vocab Jur.*

Judex ordinarius est ille, qui habet potestatem judicandi à se, jure suo. *Vocab. Jur.*

Judex delegatus est, qui habet potestatem de causa aliqua cognoscendi, ab aliquo sibi commissam, qui etiam dicitur judex extraordinarius. *Ibid.*

Judex competens dicitur, qui causæ jurisdictionem habet, cum exercitio dato, quod per exceptionē possit elidi, sive exceptio contingat personam, vt quia suspectus; sive jurisdictionem, vt quia rescriptum surreptitium *Gloss. in Cle. cum lite, vel lite pendente.*

Vel

Judex incompetens est, in quem, licèt consenserimus, vel quia ipse nullam jurisdictionem habebat, vel quia intervenit error, id est, adducendo, vel adeundo ipsum: vel quia vicompulsus sū, in eū consentire, ab eo statutū firmatē nō habet *Voc. Jur.*

Judicium temerarium est, quando quis ex levibus indicijs, assentitur firmiter malitiæ proximi. *D. Tho. 2. 2. q. 40. ar. 2.*

Judicium temerarium non obligat ad restitutionem, sed tantùm ad

ad retractationem; si verò alteri manifestatur, atque levibus indicijs, obligat ad restitutionem, in quantum detractatio *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Iudicium formatum est illud, quod constat ex quatuor personis, id est, electo iudice, idoneo accusatore, congruo defensore, & legitimis testibus *Apud eundem ibid.*

Iuramentum est invocatio divini testimonij in dicti, factive alicuius confirmationem, *Idem ibid.*

Iuramentum est quadruplex, id est, assertorium, promissorium comminatorium, exsecratorium. *Idem ibid.*

Iuramentum assertorium est illud, in quo [illegible] Deus in testem rei [illegible] vel [illegible]; vel cùm iuratur de præsenti, vel de præterito, [illegible] *Vo*[illegible] *Ius.*

Promissorium est illud in quo adducitur Deus in testem rei promissæ, vt per eum, hoc faciam: *Comminatorium* est illud, in quo adducitur Deus in testem maleficiendi. *Exsecratorium* est illud, in quo Deus adducitur non solùm in testem, sed etiam in vltorē frangentis tale promissum. *P. Fra. Stan. a S. Bar. in suo def.*

Juramentum est affirmatio, vel negatio sacræ rei assertione, vel attestatione firmata. *Vocab. Jur.*

Juramentum [illegible] est, cùm quis jurat, se bona fide, & non animo calumniandi, agere, vel respondere. *[illegible] consil.* 532.

Juramentum item est invocatio tacita, vel expressa numinis divini, tamquam primæ, & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei, hæc autem invocatio in eo consistit, quòd juramentum, quantum in se est, cupiat, ac velit Deum id, quod juratur testari, & manifestare, si illi placuerit, aliquando in hac, vel in altera vita, tanquam quod ab ipso Deo sit cognitum, & verum *Scr omnes, DD. communiter. D. Tho.* 2. 2. *q.* 89. *art.* 1.

Juramentum dividitur in [illegible] *le*, [illegible], [illegible] illud, quod [illegible] vel [illegible] vel [illegible] erectione digitorum [illegible] cis, Evangelij: & [illegible] *tum corporale. P. F. Stan.* [illegible] *in suo defin.*

Juramentum secundo dividitur in *invocatorium*, seu *comminatorium*, seu *execratorium*, vel [illegible] mum est, quo Deus [illegible], ut Deus invocatur: secundum, quo

Deus non solùm vocatur, vt testis, sed vt vindex, cùm iurament se, vel alium, vel aliquod sui, vel suorum Deo puniendum subijciat, si falsum dicat: *Vt Deus me Deus subitanea morte, &c.* Tertiò diuiditur in assertorium, & promissorium: primum est, quo præterita, vel præsentia affirmantur, vel negantur: secundum est, quo aliquid futurum promittitur. *Vide Tabi. Verb. Iuram. Lit. I.*

Iurare in vanum est propriè Deum in falsitatem (cuius esse testis nequit) inuocare, ideò dum ex deliberatione fit, semper est mortale. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Iurgium idem esse videtur cum rixa, secundùm D. Thomam. Differunt tamen iurgium, & lis, quod iurgiū leuius est, siquidem inter beneuolos, & propinquos concertatio quædam iurgium dicitur. Inter inimicos, autē lis appellatur. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Iurisdictio est potestas de publico introducta, cum necessitate iuris dicendi, vel æquitatis statuendæ *secundum Azo*, & dicitur à nominibus *ius*, & *dictio*, idest, potestas. *Vide Tab. cont. 543*

Vel

Iuris-

Jurisdictio est auctoritas aliqua in alium vt subditum, in quem in foro interno accipit potestatem distinctã a potestate ordinis. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Jurisdictio est triplex : *ordinaria, delegata*, & *ex concessione*. *Ordinaria*, est, quæ competit ex officio *Delegata*, quæ habetur ab habente potestatem ordinariam. *Ex concessione juris*, quæ ex privilegio habetur eligendi confessarium. *Idem ib d.*

Jurisdictio alia est voluntaria, alia contentiosa. *Voluntaria* dicitur, quando actus fit sine contradictore, sed inter volentes, *secundum Cald. cons* 48. *n.* 1. vel quando absque judicio exerceri potest. *Contentiosa*, sive *controversa* est, quando actus redduntur in invitum. *Juxta not. in* 12 *ff de offic. person.* [illegible] *lega. apud Tusc. concl.* 546.

Jurisdictio alia est plena, scilicet solius principis, altera semiplena, id est, aliorum à principe. *P. Fr. Stan. à S Bar in suo defin.*

Jus est id, quod vel natura, vel civitas, aut populus, aut gens, aut consuetudo jubet, *Theat. Vit. hum.*

Jus tripliciter sumitur. Primò pro lege determinante quid vnicuique sit tribuendum. Et distinguuntur

jur

jura, ſicut leges, in jus poſitivum, naturale, divinum, humanum, civile, & canonicum. Jus ſecundò accipitur pro legitima poteſtate, qua aliquid nobis competit; quo pacto ſic definitur: Jus eſt poteſtas legitima, ad rem aliquam obtinendam, vel ad aliquã functionem, aut quaſi functionem, cujus violatio injuriam conſtituit. Jus tertio accipitur, prout eſt idem, quod juſtũ, ſive æquale ad alterum, in quo importatur ratio debiti. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in ſuo defin.*

Jus dividitur in varias ſpecies: ſcilicet in divinum, & naturale: in civile, & canonicum: in ſcriptum, & non ſcriptum: in quiritum, & prætoriam: in jus gentium, & jus patronatus; in accreſcendi, & adeundi *Idem ibid.*

Jus Divinum eſt illud, quod Deus ponit extra naturam hominis, in quantum cum homine non concreatur, ſed illi à Deo proponitur, vti regula, ſecundùm quam debet operari *Ibid.* *Jus humanum* eſt illud, quod ab homine ponitur. *Bord. Sac. Trib. cap. 2 n. 212 de poteſt. Miniſt.*

Vel

Jus Divinum ſunt evangelium, & Teſtamentum vetus, & novum.

Vetus testamentum continet legem Moysis, & Prophetarum. Nouum continet Evangelium, & Apostolicas traditiones, & in quibus vnum corrigat aliud, vel modificet. *Apud Tusc. concl* 88.

Jus *Divinum* est triplex: primū à Deo promulgatum: secundum ab hominibus, & si respicit honorem Dei, dicitur jus Divinum: tertium est jus divinum ab homine, quando respicit acquisitionem ecclesiæ, & pij loci. *Idem. Ibid. n.* 5.

Jus naturale est, quod est commune omni nationi, eò quod instinctu naturæ habeatur, non aliqua constitutione facta ab homine, sed ab ipso naturæ Conditore. *Ibidem.*

Vel

Jus naturale est illud, quod à Deo est insitum naturæ cujuslibet rei, dum concipitur, quæ juxta naturam sibi à Deo inditam, operatur.

Jus naturale, dicitur vno modo, motus ex instinctu naturæ proveniens, quo singula animalia ad aliquid faciendum inducuntur. *P. Fr. Stan. à S. ... in suo ...*

Vel

Jus naturale prope, vt à Philosophis etiam accipitur, est notitia, seu communes sententiæ, mentibus ho-

hominum naturaliter, seu divinitùs insitæ; de bonis moribus optimam, & absolutissimam vivendi rationem proponentes. Suadent enim ea, quæ facienda sunt, & prohibent vitanda. *Dinotomus l. 1. de jure naturali lit. 11. n. 1. vide Insc. concl. 182.*

Jus civile est, quod quisque Populus sibi constituit, & non apud omnes gentes, sed in eo solum populo servatur: ut nos vivimus solo jure Romano civili: & cum simpliciter dicitur jus civile, intelligitur de jure civili Romanorum, licet sint alia jura, v. g. Atheniensium. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Jus civile, & *jus gentium*, in hoc differunt, quod jus gentium servatur ab omnibus hominibus per totum mundum: jus autem civile, solùm in illa civitate, Regno, vel Imperio, cujus proprium est. *Idem ibid.*

Jus civile dividitur in quatuor libros principales, scilicet in 50. libros Digestorum: in libros 12. Codicum, & in novas constitutiones Authenticorum, & in Institutam, seu Institutiones *Azel. Insc. concl.* 581. & novellas constitutiones, quas vulgus vocat Authenticas, quibus adduntur libri Feudorum. Digesta

con-

continent leges, & statuta Romanorum: continentur autem libris quinquaginta Codex continet statuta, sanctiones & præcepta Imperatorū. *Vide Lex. Jur.*

Jus canonicum est ecclesiastica constitutio 3 *dist. in summo Lex. Jur.* Vel est secunda lex post gratiam. Et dicitur jus canonicum, jus regulatum, quia canon est regula. Et dicitur jus divinum, quatenùs continet legem divinam: quatenùs verò continet legem positivam, dicitur jus civile; & consistit in tribus voluminibus, scilicet in Decretalibus, in Sexto, & Clementinis. *Tusc. concl.* 77. *Lit. I.*

Jus canonicum dividitur in Decretum, & Decretales, quorum volumen dicitur *Exravagans*, in quinque libris maximè respectu juris civilis. Quilibet liber habet plures titulos, sive rubricas: sub quâlibet autem rubrica caput unum, aut plura capitula, & canones, quæ dicuntur decretales epistolæ, vel constitutiones, & aliquando in capitulis sunt duo §, *Lex. Jur.*

Jus civile, dividitur in scriptum, & non-scriptum; scriptum verò dividitur in publicum, & privatum. *Jus scriptum, seu commune*, est illud, quod

quod continetur in corpore Juris, & conflatur ex legibus, ſenatus conſultis, principum conſtitutionibus, prætorum edictis, & reſponſis Prudentũ, quorum definitiones habentur in textu *Nicol. lib. 1. tit 2. de jure nat. gentium, & civil.*

Jus non ſcriptum idem eſt, quod conſuetudo, & eſt quod moribus, & vſu populi, vel majoris partis ipſius Inchoatum, continuatum, & præſcriptum vim legis habet. C. *con ſuet. diſt. 1 l. 1 de quibus* 32.

Jus publicum eſt illud, quod communitati alicujus civitatis, collegii, profeſſionis, religionis, ſeu loci conceditur; & coincidit cum favore, & privilegio conceſſo omnibus ſub communi ratione vnius corporis politici ſpectatis. *N. col. Ibid.*

Vel

Jus publicum eſt illud, quod principaliter in publicis perſonis conſiſtit, & ad ſtatum reipublicæ pertinet, licèt ſecundariò etiam privatis proſit, & de religione, & magiſtratibus. *P. Fr Seant à S. Bar in ſuo defin*

Jus privatum eſt illud, quod conceditur ſingulis, ratione ſui præcisè, & non ratione alicujus communis ad invicem, ſive ſtatus, ſive colle-

Collegij, & de hoc favore dicitur, quod quilibet potest jure suo renunciare. *Bord. Theat. praeced. &c. n. 13. & 14.*

Jus privatum est, quod pertinet principaliter ad utilitatem singulorum, ut de contractibus, successionibus, &c. licèt secundario in utilitatem publicam redundet. *Nicol. lib. 1 de jud. & jure.*

Jus privatum scriptum est, quod unaquaeque civitas, cum expresso consensu populi sibi constituit. Jus privatum scriptum idem est, quod statutum. *P. Fr. Stan. à S. Bar in suo defin.*

Jus patronatus ecclesiasticum est potestas praesentandi instituendum ad Beneficium vacans, competens ex eo, quod ecclesiam quis construxit, fundavit, vel dotavit, sive ipse, sive ille, a quo causam habet. Hoc enim jus patronatus transit ad haeredes, non solùm masculos, sed etiam foeminas, non solùm suos, sed extraneos. *Nicol. lib. 3 tit. 8. de jure patronat. ecclesiast. Laym. lib. 4. tract. 1. cap. 13.*

J[illegible] patronatus dicitur ecclesiasticum [illegible] fundatio, donatio, vel [illegible] per personam ecclesiasticam [illegible] eccle-

ecclesiastici is *Pari.* *cons.* 128.

Justificatio. sola illa quatuor necessaria sunt ad justificationem, scilicet gratiæ infusio, motus liberi arbitrij, contritio, & peccati expulsio. *P. Fr. Stan a S. Bar. in suo desf.*

Justitia est virtus, qua singuli sua secundùm legem possident. *Them. Vit. hu* Vel *justum* est opus adæquatum alteri, secundum aliquē æqualitatis modum. Vel *justitia* est habitus [illegible] justum volumus, & rectè operamur *Idem ibid.*

Justitia dividitur in commutativam, distributivam, & legalem: prima est partis ad partem: & vnaquæque dat alteri quod suum est: secunda, totius ad partes, ita quòd ipsum totum vnicuique parti tribuat, quod sibi competit: tertia, est partium ad suum totum, vt scilicet vnaquæque pars ita se habeat, sicut bono totius expedit, tribuatque communitati, quod debet, & præcipue in observantia legum. *Idem ibid.*

Justitia est perpetua, & constans voluntas jus suum cuique tribuendi *Inst. Lib.* 1. *de jure i...*

Justitia, alia est commutativa, alia distributiva: hæc in distributionibus officiorum, &c. Illa in commuta-

mutationibus, sive contractibus versatur. *P.Fr. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Justitia originalis est quidam habitus supernaturalis, immediatè à Deo infusus animæ ipsi Adæ faciens perfectam pacem, & tranquillitatem inter partem sensualitatis, & rationem, & voluntatem, & partem intellectualem Et illud donum quoad aliquid erat nobilius habitu charitatis, quia faciebat perfectam pacem inter partem superiorem, & inferiorem. *Brul. dist. 1 p. 2 q. 1 lib. 3.*

Justitia publicæ honestatis est *propinquitas* ex sponsalibus proveniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione propter ejus honestatem: propinquitas ponitur pro genere. Nam in hoc *pub. hon. just.* convenit cum affinitate, & cognatione, cætera ponuntur pro differentijs Nam per hoc, quòd *publ. ho*., justitia à sponsalibus provenit; differt ab affinitate, quæ est propinquitas proveniens à carnali copula, & à spirituali cognatione, quæ provenit per legalem adoptionem. Et per hoc, quod additur, *robur trahens ab Ecclesiæ institutione*, differt ab illa propinquitate, quæ dicitur consanguinitas, quæ non provenit ab Ecclesiæ institutio-

tutione, differt ab illa propinquitate, quæ dicitur consanguinitas, quæ non provenit ab Ecclesiæ institutione, sed à naturali generatione *Richar. dist.* 41. *ar.* 1. *q.* 3. *lib.* 4. *& Doctores.*

Justitia originalis est illa, per quam primus homo suo superiori subditus erat, & ei omnia inferiora subijciebantur. *D. Tho opusc.* 2. *cap* 4.

Justum est, quod ex præcepto, vel Superioris ordinatione alicui concessum est *Voc. Jur.*

Justus à jure dicitur, & est is, qui jura servat. Quandoque ponitur pro mediocri, cùm & jus ipsum mediocritas quædam sit. Vel *justus* dicitur, qui præditus est justitia, vel qui servat justitiam, aut qui servat mandata Dei *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

L. ante A.

Lascivia est, *secundum Cassiod. super psalmos*, indecens motus dissoluti animi, & corporis, ex intemperantia carnali procedens. Vel *Lascivia* est mollicies, petulantia, & nequitia A *Lascivio*, id est, molliter ago, & lascivè, molliter, nequiter &c. *Apud. P. Fr. Stan. à S. Bar in suo defin.*

Lata culpa est non intelligere, quod omnes benè intelligunt: non facere

facere, quod omnes faciunt vel major pars; vel id facere, quod nulli, vel pauci faciunt. *FF. de Verb. signi. l. lata.*

Latro famosus, & publicus dicitur, qui consuetus est furari. Vel quando tria concurrunt, scilicet, quòd furari sit solitus, quòdque in via, & cum ferro, vel armis furetur. *Apud. Tusc. concl. 13 n. 3 vide Decian. lib. 2. crimin. lib. 9. cap. 29. n. 14.*

Laus est sermo elucidans magnitudinem virtutis, *secundum Arist. lib 1. & 3. Rhet & D. Thom super Psalm. 17.* Dicitur autem a *laudo* verbo, quod aliquando significat verbis extollo [illegible] Horatianum *Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mytylenen.* Aliquando idem est, quod nomino. Plaut. *Id et scias [illegible] premum testem laudo.* unde illaudatus, qui ne nominari quidem dignus est, hoc est illaudabilis. *Apud P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel [illegible]

Laus secundùm aliquos, propriè, est vox populi de aliquo recta loquentis. Differunt autem laus, & laudatio: hæc est oratio ipsa laudantis, laudes continens ipsas laudati: illa verò est virtus ipsa non aliunde proveni-

proveniens, sed suis nixa radicibus. Virgilius: *Primam merui qui laude coronam.* Hinc *laudabile* dignum laude, & *collaudo* simul laudo deducuntur. Differunt & laus, & honor, vt scribit Jac. de valent. Psalm. 148 nam honor est præmium virtutis, & tribuitur bonis. 4. *Ethic.* Aut est exhibitio reverentiæ in testimonium virtutis, secundum Cicer Sed laus est commemoratio beneficiorũ receptorum. *Apud eundem ibid.*

L. ante E.

Legalitas est actus juridicus, qui fieri non potest, nisi a superiore erga suum subditum. *Bord. par. 2. resol. 26. n. 107.*

Legatum est donatio quædam à defuncto relicta, ab hærede præstanda. *Instit. lib. 2. de legat.*

Vel

Legatum est pars testamenti, aut codicillij. Legata multiplicia sunt. & quæ, & qualia, *Vide in sec. concl. 35 ad dimeros lit L. Apud. P. Fr. Stan a S. Bar. in suo ...*

Legatarius est, cui aliquid legatum est, & qui id legatum accipitẽ & talis patet esse ... in testamento. *Inst. de test. ... §. legatarij.*

Legare, est vltimam voluntatẽ

 testa-

testatoris de singulis rebus disponere, & legatum, ab hærede præstandum, alicui relinquere. *Voc Jur.*

Legem irritare est legem impedire, & taxare, nè obligandi robur consequatur. *P. Fr. Stan à S. Bar in suo defin.*

Legem abrogare, est facere, quòd postquàm lex robur suum accepit, cassetur, & ampliùs non maneat. *Legi derrogare* est illam ex parte tollere. *Idem ibid.*

Legem interpretari est decernere, legem hic, & nunc ob aliquam causam non obligare, seu talem, vel talem causam lege illa non comprehendi *In lege dispensare* est aliquem à legis obligatione eximere. *Idem ibid.*

Leges omnes aut sunt Divinæ, aut humanæ: Divinæ sunt lex Moysis, item Prophetarum, Evangelium, Apostolicæ traditiones: & epistolæ; item lex naturalis. *Maranta in 3 par. n 80. & seq apud Iusc. lit. B. concl. 248.*

Leges veteris testamenti quædam dicuntur judiciales, quædam cæremoniales, quædam morales, vt notat Gabriel *dist. 37 q vnic. art 1. lib. 3.* Morales fuerunt præcepta de actibus virtutum, de quorum numero

mero eſt Decalogus, quæ etiam habemus in nova Lege. Et moralia ad Jus naturale pertinent et ideo nullá mutabilitatem recepiſſe moſtrantur. Cæremonalia, fuerunt præcepta de actibus exterioribus Divini cultus, quibus ſcilicet homo Divinam ſervitutem profitetur, vt ſacrificium, veſtes ſacerdotales, Templi introitus, quæ dicuntur cæremonalia, vt recitat S. *Tho.* 12. *q.* 99 *ar* 3. Judicialia, ſunt de actibus particularibus juſtitiæ obſervandæ inter homines, vt eſt illud: *Oculum pro oculo, dentem pro dente, &c. vide fuſius Lex. Theol.*

Lex, provt generaliter ſumitur, eſt ſententia de moribus, à Principe, vel magiſtratu lata, præcipiens honeſta, & prohibens contraria. *Ncol lib.* 1. *tit* 1 *de jur. nat. & Iuſc. concl.* 223. *lit. L.*

Lex eſt quædam regula actuum humanorum ſecondùm quam aliquis inducitur ad agendum, vel ab agendo retrahitur. *D. Thomas q.* 90 *Art.* 1 vel eſt dictamen practicæ rationis exiſtens in Principe, qui gubernat aliquam communitatem perfectam. Vel eſt recta ratio agendorum, aut omittendorum. *Suar. Bo. ac.*

Lex nihil aliud est [illegible] recta, & à numine De[illegible] imperans [illegible] [illegible]aria. [illegible] mo[illegible] [illegible]ratio[illegible] [illegible] [illegible]art.2. [illegible] aliud est, [illegible] æternæ in [illegible] dicitur a [illegible]

[illegible] [illegible]bilis, & [illegible] quæ in[illegible] [illegible] in[illegible] tentio[illegible] & [illegible] odiū, ad com[illegible] [illegible]es, & contin[illegible]

Lex odi[illegible] dicitur illa, quæ primariò continet pœnam, etiamsi aliud [illegible] nam ex primario fine lex est pœnalis, sicut odiosa in favorabili, quando odiū, & [illegible] [illegible] *lib.* 1 [illegible] *D*[illegible] 1. *dein*[illegible] 3[illegible] § *confirmatur.*

Lex prece[illegible] propriè est lex libera arbitrio infirmata [illegible] verbo, [illegible] [illegible] dissolut[illegible] Deum, & liberam [illegible] [illegible]com[illegible] modo, [illegible] violente[illegible] Et lex p[illegible] (ut multi, inter dividi[illegible]) tamen solet a Doctoribus

ribus dividi in legem *Divinam*, *naturalem*, & *humanam* sive *positivam*. *Gerson par 4. in definitionibus terminorum ad Theologiam [illegible].*

Lex Divina est signum verum creaturæ rationali revelatum notificativum rectæ rationis Divinæ volentis, teneri illum, tenere ad aliquid agendum, vel non [illegible], pro consequutione [illegible] beatitatis [illegible]. Et dicitur *revelatum*, [illegible] in legem naturalem, & humanam, quæ non in beatam [illegible] revelati non immediate a [illegible] citra *p* [illegible] *me*, ad [illegible] [illegible] etiam a [illegible] [illegible], [illegible] leges veteris testa[illegible] i, [illegible] ta, [illegible] P. [illegible] *an* [illegible] *fuo defin.*

Lex iniqua (vt [illegible] bit Gab. *dist.* 15 *q* 6. *art.* 3 *dub.* 3 *l* 4) dicitur, qu[illegible], est contra jus naturale, vel Divinum, aut etiam, contra jus positivum, contra libertatem Ecclesiasticam, aut [illegible] ad [illegible] spiritualia [illegible], [illegible] impediendum, vt dicit Biel in [illegible] *il.* 5 *de reg.* [illegible] *de* [illegible] leges *iniqua* nulla [illegible] d hæc [illegible] ns. Tr [illegible] habitantium valeant, tamen [illegible] consentientes, ac voluntarie ea obser-

vantes, atque secundùm ea judicantes, peccant mortaliter; & si sunt contra ecclesiasticam libertatem, sunt excommunicati. *Idem ibid.*

L. ante I.

Libellus famosus dicitur signum, vel scriptura, quæ alicujus infamiã continet, nondum anteà publicatam, vt publica fiat, & in notitiam aliorum veniat statim, aut paulatim, sive posteà fiat, sive non, eò quòd ab aliquo comburatur, vel laceretur, vel alia ratione impediatur. *Idem ibid.*

Libellus repudij: vide *repudium. Idem ibid.*

Liberalitas est virtus, quæ moderatur amorem pecuniæ, & reddit [illegible], & promptos ad eam ex [illegible], [illegible] ratio dict. t. [illegible] 2 *cap.* 41. *lib* 8 & *Arist. lib.* 4 *Ethic. cap* 1.

Libertas est facultas, quæ potest se movere ad vtrumlibet. Vel *libertas* est potestas agendi, & non agendi: vel agendi hoc, vel illud. Vel *libertas*, est potentia ad velle, & nolle in sensu diviso. P. *Fr. Stan. à S. Bar. in suo def*

Vel

Libertas est naturalis facultas ejus

eius, quod cuiquam facere libet, nisi quod vi, aut iure prohibetur. *Nicol. lib. 1. dist. 3. de iure personæ.*

Libertas duplex: vna contradictionis: & est illa secundùm quam, quis agere potest, & non agere, seu cessare ab actione inchoata: & dicitur quoad exercitium actus. Alia est contrarietatis, seu quoad speciem actus: & est, quando ex duobus, sibi ab intellectu propositis, potest alterum eorum facere, & oppositum. *Bord. Sacr. Tribum. cap 41 n. 16,*

Liberum arbitrium est potentia remota in ordine ad actus supernaturales, *P. Fr. Stan à S. Bar. in suo defis.*

Vel

Liberum arbitrium est naturalis potentia ad eligendum. *Idem ibid.*

Vel

Est potestas ex his, quæ ad aliquem finem conducunt, vnum præ alio eligendi, aut vnum, & idem acceptandi, vel pro arbitrio respuendi naturæ intelligenti ad Dei gloriam attributa. *D Thom.*

Linea (apud Moralistas) est collectio personarum ab eodem stipite descendentium diverso. gradus continens, & numeros distinguens,

Vel

Linea consanguinitatis est quædam series personarum ab vno stipite descendentium. *P. Fr. Stan. a S. Bar. in suo defin.*

Linea triplex: *ascendens*, *descendens*, & *collateralis*: prima, quæ superior dicitur, est, in qua continentur personæ, a quibus nos originem duximus: vt Pater, Avus, Proavus, & cæteræ personæ ascendentes vsque in infinitum. *Diaotermes, lib. 1. de nupt. j. cap.* 10. *n.* 4.

Linea descendens, quæ inferior appellatur, est, in qua continentur personæ, quæ a nobis originem duxerunt: vt sunt filij, nepotes, pronepotes, & cæteri descendentes in infinitum. *Ibid. n.* 5.

Linea collateralis est, quæ complectitur illos, qui nobis ex latere juncti sunt, a quibus nos non duximus originem, neque ipsi a nobis, & tamen ab vno stipite, & sanguine propagati sumus, &c. vt fratres, & eorum filij, patruus, & amita. *Idem ibid. n.* 8.

Vel

Linea recta est illa series personarum mediatè, vel immediatè vna ab altera genitarum: vt filius a Patre, nepos a filio, &c. *P. Fr. Stan. a S. Bart. in suo def.*

Linea

Linea recta ascendentium est illa, qua progredimur à genitis ad genitores.

Linea descendentium est illa, qua progredimur à genitoribus ad genitos. *Idem ibid.*

Linea collateralis, vel *transversa* est illa, qua multæ personæ ab vno stipite mediatè vel immediatè procedunt; ipsæ tamen personæ à se invicem non descendunt: vt filij Caij inter se, & filij vnius fratris cum filijs alterius fratris. *Idem ibid.*

L. ante O.

Locale dicitur, quod continetur à loco, mensuratur loco, conservatur in loco, & terminatur loco. Et locale dicitur, *secundum S. Bonavent. di. 37. lib. 1.* quod sequitur leges loci: sicut temporale, quod sequitur leges temporis. *Apud P. Fr. Sean. à S. Bar. Ibid.*

Locatio est personæ, vel rei ad vsum facta concessio, pro mercede constituta in pecunia numerata. *Nicol. lib. 3. tit. 25. de locatione, & conditione Principum.*

Vel

Locatio est personæ, vel rei ad vsum facta concessio, vel mercede, vel pecunia numeranda conventa;

alioquin de alia re erit contractus nominatus *Vide no. per doct. de locat, & conduct. super rubrica.*

Vel

Locatio, & *conductio* est contractus, quo quis personam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem, alteri ad tempus vtendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, seu pensione constituta. Vtenda conceduntur elocata domus equus, servus, &c. Fruenda, conceduntur, elocata, vaccæ, capra, fundus, pomarium, &c. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Locatio est rei, vel operæ ad aliquos vsus obligatio nummaria mercede contracta. *Lex. Jur.*

Loquacitas est stulta, & inanis loquendi copia. *Theat. Vit hum.*

L. ante V.

Lucrum propriè dicitur augmentum patrimonij. *Tusc concl 452. lit. L.*

Lucrum est acquisitio rei pecunia æstimabilis, & alias indebitæ. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Lucrum turpe dicitur, quod est acquisitum cum turpitudine peccati: ... lucrum, quod acquiritur

tur per actum aliquem commissum, vel omissum, vel admissum, qui est peccatum per se ex genere actus, vel ex circumstantia. *Gav. disp.* 15. *q.* 13. *art.* 1. *lib.* 4.

Ludus est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, vt victori cedat, quod vterque deposuit. *Less. cap.* 26. *dub.* 4.

Vel

Ludus est conventionalis contractus, quo inter se ludentes conveniunt vt is, cui sors, alea, vel tessera contigerit, teneatur alteri propositam pecuniam reddere *P. Fr. Stan a S. Bar in sua defin.*

Luxuria, est appetitus veneorũ voluptatis *Idem ib d.*

Luxuriæ species septem sunt: simplex fornicatio, stuprum, adulterium, incestus, raptus, sacrilegium, copula contra naturam *Idem ibid.*

Luxuria est inordinatus oppetitus, vel vsus delectationis, seu sensus venerei, quod fit cum commotione spirituum generationi servientium, circa partes corporis venereas, ità vt appetitus, vel delectationes aliæ, etiam si etiam sensitivæ, aut sensitivorum, si tamen non sint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non spectant ad

luxuriam. *Id. n. ibid.*

M. ante A.

Machinatio, est ordinatio dolosa consistens in arte verborum. *Bart. in extravagan. apud Inst. concl.* 1.

Magia est potestas faciendi mirabilia, quæ videntur superare ordinem naturæ. *Bord. sacr. tribun. cap.* 18. *n.* 10. *de sacrilegijs.*

Vel

Magia est inordinata potestas, faciendi aliquid mirabile, arte Dæmonis invocati expressè, vel tacitè, in signo, & medio; ad cujus positionem sequitur mirabilis effectus. *Ibid. n.* 12.

Magia est illa, quæ versatur circa corpora varie immutando, aliosque effectus miros. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Magia naturalis est ratio quædam operandi mira per causas naturales, absque Dæmonis opera. Magia vero superstitiosa est ratio quædam operandi mira per signa, ope Dæmonum *Tol. lib.* 2. *cap.* 41 [illegible]

Magia est quædam species superstitionis, & est potestas inordinata faciendi, quod supra naturam est, Dæmonum auxilio implorato. Vide alias plures definitiones apud *P. Colon. fol.* 39. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo*

suo defin.

Mala fides est læsa conscientia, quæ accusat, & convincit aliquem non ignorare, rem alienam esse, quã per fraudem, vel tradit, vel accipit. *Lex. Jur.*

Maledicentia est convicium; vnde maledici, ad inferenda convicia sunt proclives. *P. Fa. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Maledictio est alicujus mali alieni imprecatio. Vel est illa, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, sub ratione mali. *Idem ibid.*

Maledicus est, qui obloquitur de homine detrahendo ei, & cum obloquijs deprimendo. *Voc. Jur.*

Maleficium est species magiæ, qua quis ope Dæmonis alteri damnum parat. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Maleficium est vis nocendi alijs ex pacto, & cooperatione Dæmonis, & in hoc differt à magia, quòd hæc intendit facere mira: illa dirigitur ad nocendum. *Tol lib. 4 cap. 10.*

Vel

Maleficium est vis nocendi alijs, Dæmonis potestate ad tales effectus implorata *P. Stan à S. Bar. in suo defin.*

defin.

Maleficium amatorium, seu philtrum, est illud, cujus est vsus ad carnalem amorem, vel odium excitandum, Dæmone hominis phantasiam commovente, nihil tamen agente in voluntate. *Azo tom. 1. lib. 9, cap. 26.*

Malevolentia est voluptas ex malo alterius, sinè suo emolumento. *Cic. lib. 4. in Tusc. quæstionibus*

Malignitas est perversa, & depravata voluntas *Ehe vir hum*. Vel est malitia mentis, atque animi depravatio, a tramite veritat's devia. *D. ..mbr. in examer.* Vel est versuta, & fallax ratio nocendi *Cic. lib. 3. de Nat Deo. Apud P. Stan à S. Bar. in suo def.*

Malignus dicitur, quasi malus ignis, id est pravam habens intentionem, *secundum D. Tho super Psal. 35.* est enim malignus, asper, difficilis, invidus, avarus. Hinc malignam viam dicimus, quæ angusta, & ardua est; & malignus dicitur, quasi male ignitus, inquit *Pers de impulsibus de caded. Apud eund. ibid.*

Malitia est deformitas actionis humanæ ad rectam rationem. *Apud eund. ibid*

Malitia alia est *privativa*, alia *posi-*

positiva: *privativa* est carentia debiti finis seu debitæ directionis ad finẽ. *D Th.* 2.2. *dist.* 35 *q.* 1. *art.* 2. Vel debitæ commensurationis. *An.* 6. *&* *dist.* 37 *q.* 1. *art.* 2. dicit esse privationem formæ, per quam actus bonitatem habet in genere moris. *Apud eumd. ibid.*

Vel

Malitia privativa est carentia formæ debitæ, ex eo, quod caret debita commensuratione. *Apud eund. ibid.*

Malitia positiva est tendentia ad objectum, non vt est obiectum physicum, sed vt est objectum morale prohibitum lege *Apud Salm.*

Malitia alia formalis, alia objectiva. *Objectiva* est illa deformitas, & dissonantia, quam ratio concipit in objecto, seu actu prohibito, (v. g. in furto) vt potente à voluntate exerceri, etiam antequam intelligã aliquem influxum voluntatis in talẽ actum, vel aliquod eius exercitium liberum. *Ibid. de vitijs, & pec.*

Malitia formalis est, quæ efficit actum formaliter peccatum, & imputabilem ad demeritum, & supponit prædicta malitia, tamquam fundamentum, exercitium potentiæ liberæ. *P. Fr. Stan à S. Bar. in suo def.*

Malum culpæ lethalis est aversio à Deo

Deo, vt vltimo fine, vel dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei. *Idem ibid.*

Malum pœnæ est pœna. *Malum culpæ* est peccatum. Et malum culpæ dicitur, quod committitur malè agendo: quale est homicidium, furtum, & hujusmodi. Malum pœnæ, quod Deus ob mala commissa immittit: ut est illud propheticum: *Ego Dominus creans malum.* Et illud Prophetæ Amos 3. *Si erit malum in Civitate, quod Dominus non fecerit.* Et maxima mala sunt, *vt scribit Gab. le. 72. Canonis*, quæ separant nos à summo bono, *secundum illud Esa. 49. Peccata vestra diviserunt inter vos, & Deum vestrum. Idem ibid.*

Man fedum est illud, quod per vnum multis publicatum est *Bord. p. 2. res. 56. num 48.*

Vel

Manifestum nihil aliud est, quàm verum divulgatum in populo. *Bal. cons. 455.* Vel manifestum dicitur id, quod ita patet, vt per nec[illegible]tionem adversarij, res non efficiatur dubia: vt de manifesto juris, quod patet omnibus habentibus notitiam juris. *Ibidem. n. 9.* Item manifestum dicitur, quod non potest celari, neque celari, quin ad publicam notitiam

titiam deuenerit. *Bald. cons.* 459. *n. ibid.* 8.

Mansuetudo est virtus, quæ moderatur iram. Vel quæ interiorem iræ impetum compescit. Vel est sedatio, atque depressio iræ. *Arist. lib.* 2. *Reth.*

Martyrium est voluntaria mortis toleratia, & passio a persecutore inflicta homini propter fidem Christi, aut alterius virtutis actum in Deum elatum. *Viguerius Instit. theolog. c* 6. § 1. *Vid. D. Tho.* 2. 2. *q.* 124. *art* 2. *&*, 3.

Vel

Martyrium est passio, seu cruciatus lethalis susceptus pro Christi fide, aut pro vera virtute. *F. Io. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Martirij effectus sunt remissio omnis culpæ, & pœnæ, laureola. *Idem ibid.*

Martyrij conditiones requisitæ, sunt quinque: prima est voluntas suscipiendi illud, & hæc in adultis tantum: secunda est attritio supernaturalis, si habeant adultus mortale peccatum: tertia est pœna, id est passio, & cruciatus: quarta est, vt patiatur ob honestam causam: quinta est, vt tyrannus inferat sententiam, seu mortē in odium Christi,

vel

vel in contemptum fidei, aut alterius virtutis. *idem ibid.*

Vel

Martyrium est testimonium externum, quod Christo, vel doctrinæ ejus per mortem præbetur *Aegidius de Sacramento Bapt. fini.* Vel est voluntaria mortis tolerantia, pro Christi fide, vel aliqua vera virtute custodienda *Ità DD communiter.*

Matrimonium est conjunctio naturalis viri, & fœminæ *Grat. c. 27. q. 2. cap. 2.* dicitur quasi *Matris munium. Theat. Vit. hum.*

Vel

Matrimonium est Sacramentum, in quo confertur gratia mari, & fœminæ, qui contractu liberè inter se mutuo conjunguntur, individuã vitæ consuetudinem perpetuò retinens. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo def.*

Matrimonium est triplex (*ut scribit. S. Bonav. dist. 27. lib. 4 in expositione textus*) quoddã ratum, quoddam consummatum. Matrimonium initiatur desponsatione de futuro; ratificatur in consensu de præsenti, consummatur in copula carnali. *Apud eund. ibid.*

Matrimonium quatuor nomina habet: scilicet *contractus matrimonij, nuptiæ, connubij, & conjugij.* Matrimoni-

monium à *Matre* dicitur, eò quòd sit matris munus prolem educare, vsque ad certam ætatem, & ejus proprium est, prolem concipere, gestare, &c. *Apud eund. ibid.*

Matrimonium (vt est contractus naturalis) est contractus inter virũ, & mulierem, nullo naturæ, aut humanæ legis impedimento inhabiles ad contrahendum, de retinenda perpetuam vitæ consuetudinem, aliquo externo signo declaratus. *Apud eund. ibid.*

Matrimonij materia, & forma, sunt ipsi actus externi contrahentium, quibus interior consensus declaratur, id est, actus, per quos fit traditio unius alteri, habet rationẽ materiæ, & actus, per quos fit acceptatio, rationem formæ. *Apud eund. ibid.*

Matrimonij ministri sunt ipsi contrahentes: effectus gratia sanctificans. De essentia hujus Sacramenti sunt materia, forma, ministri, præsentia Parochi, vel alterius Sacerdotis de licentia Parochi, & duo testes. *Apud eund. ibid.*

Matrimonium, secundùm alios, est legitimus, & indissolubilis contractus inter virum, & fœminam, quo traditur, & acceptatur mutua cor-

porum

porum potestas, & confertur gratia sanctificans *Ibid*

Matrimonij impedimenta impedientia non dirimentia, sunt interdictum, votum, sponsalia, catechismus, crimen, his versibus content.:

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum, Atque catechismus, sponsalia, jungito, votum. Impediunt hæc fieri, permittunt facta teneri. *Ibidem.*

Matrimonij contractus aliquando fit cum demonstratione, aliquando cum causa, aliquando cum modo, & aliquando cum conditione. *Ibidem.*

Matrimonij contractus tunc fit cum demonstratione, quando denotatur aliqua qualitas personæ, cum qua contrahitur, v. g. si dicatur: *Duco te, quæ es virgo*. Tunc fit cum causa, quando explicatur motivum: v. g. *Contraho tecum, quia es dives.* Tunc fit sub modo, quando adjicitur aliquod onus: v. g. *Duco te, ut mihi inservias.* Tunc fit sub conditione, quando apponitur aliqua conditio ad suspendendum consensum, & hæc propriè, & per se suspendit contractum. *Apud eundem, ibid.*

Matrimonij substantia consistit in consensu, & obligatione ad societatem conjugalem, ad fidem mutuo servandam, & ad prolem suscipien-

piendam, quæ sunt tria bona matrimonii. *Angelus ibid.*

Matrimonij impedimenta, quæ non solum impediunt, sed etiam dirimunt sunt quindecim his versibus comprehensa:

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,

Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,

Si sis affinis, si forte coire nequibis.

Si parochi, & duplicis desit præsentia testis,

Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.

Hæc facienda vetant connubia, facta retractant. Ibidem.

Matrimonium idem sonat, quod nuptiæ, & est legitima maris, & fœminæ conjunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens. *Ibidem.*

M. ante E.

Mendacium est locutio contra mentem. Dicitur a mente, quasi contra id, quod est in mente, loquor. *Thea. Vit. hum.*

Vel

Mendacium est falsa vocis significatio, cum intentione fallendi, quod sic debet intelligi: cum intentione fallendi: quæ tunc ibi est, vel

postea

postea advenit. Quandoque enim aliquis aliquid promittit, non tamen voluntatem fallendi actu habet, sed postea acquirit. *Voc. Iur.*

Vel

Mendacium est falsa significatio vocis cum intentione fallendi, seu dicendi falsum. De essentia mendacij est, vt id, quod dicitur sit falsum, vel putetur falsum. *Aug. lib. de mendacio.*

Vel

Mendacium perniciosum est mendacium, quod nocet ex se, cui dicitur, aut illi, de quo dicitur; siue noceat quoad animam, & mores, siue quoad corpus, siue quoad res exteriores coniunctas, vel possessas. *Gab. dist. 38 q vnic art. 1. lib 3.*

Mendacium officiosum. est, quod alicui prodest, & nulli nocet; vt si quis neget scire aliquem inimico eū occidere volenti *Gabr. vbi supra.*

Vel

Est, quo homines iuvantur, aut nocitura tolluntur, quæ quidem genera levius, aut gravius trutina culpæ contractè ponderantur. *Cortesius ità.*

Mendacium iocosum est, quod fit ad recreationem sinè deceptione ejus, cui profertur, vel cum decep-

tione finè nocumento notabili, in quo iocantur illi, qui sciunt alterum decipi, & fina iter potest & ipse iocari vt cùm fabulæ dicuntur. *Gabriel.*

Meretrix est illa, quæ patet multorum libidini *D. Hieron cap. vidua* 16. *dist.* 34. *& D Aug.* & eius turpitudo publicè venalis est *D. Aug cap. meritric.* 11. 32. *q* 4 Vel quæ multorum libidini parata est *Tusc. concl.* 212. *Apud Stan à S. Bar. in suo def.*

Vel

Meretrix est illa, quæ pluribus finè delectu se prostituit. Tres ad minus diuersorum prostitutiones faciunt meretricem, vt dicit *Vulpun. Grat. cap.* 135. *n.* 8. *Bord. sacri trib. cap.* 23.

Meritum est actus à Deo acceptus ad præmium. *P. Fr. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Meritum quandoque accipitur, vt ordinatur ad bonum, quandoque, vt ordinatur ad malum, seu pœnam, & sic dicitur meritum malum, & hoc propriè dicitur demeritum Vocabulum itaque *meritum*, quandoque est indifferens; plerunque tamen, & bonum sumitur, & describitur sic, *secundùm D. Thom. Meritum est actio, qua iustum est, vt* agenti

agenti aliquid detur. *D. Tho. par.* 3. *q.* 49. *art.* 6.

Vel

Meritum est actus laudabilis, factum ad bonum alterius, vere, vel interpretativè, seu reputativè, pro quo exigitur præmium. *Gerson ibid.*

Meritum ex condigno est meritum, quo exigitur præmium ex debito Et hoc dupliciter, vel ex debito pacti, & Domini dignificantis actum ad tale præmium, vel ex rigore justitiæ, sic quod si non redderetur præmiũ, injustè ageretur cum merente. *Idem par* 4 *in descriptione termin ad Theol. utilium. & Gab. dist.* 27. *q* [illegible] *lib.* 2.

Meritum condigni, sive de condigno est actus à voluntate elicitus, vel liberè procedens, ad præmium alicui secundum debitum justitiæ retribuendum. Consistit autem justitia illa in quadam proportione meriti ad præmium, & æqualitate. Requiritur ergo ad meritum de condigno, proportio æqualitatis meriti ad præmium. *Gab. in expositione canonis. lect.* 59.

Meritum de congruo est meritum, pro quo exigitur præmium de congruo, *ut inquit Gers* Vel *secundum Gab.* est actus liberè elicitus, acceptatus

ratus ad aliquid retribuendum, non ex debito justitiæ, sed ex sola acceptantis liberalitate. Et hoc meritum non coexigit æqualitatem dignitatis cum retributo, neque in operante, nec in opere, nec in retribuente; potest enim præmians aliquid retribuere operanti intuitu alicujus actus, alias non daturus, non tamē tanquam digno in se, neque in ratione operis condigni, sed ex sua liberalitate, etiam ei, qui inimicus est. *Gabr. ubi suprà.*

Meritum temporale est actus laudabilis moraliter bonus, pro quo dignificatur quis ad præmium aliquod temporale. *Ita Gerson.*

Metus est trepidatio mentis, instantis, vel futuri periculi causa, *l.* 1. *ff. eo quòd met.* Et est duplex: levis, de quo in jure non habetur ratio: alter gravis cadens in constantem virum, juxta prudentis existimationem. *Nicol. lib.* 1. *tit.* 10. *de violen. seu metu.*

Metus gravis est ille, quo quis practicè putat, se minus malum eligere ad evitandum majus. *Idem lib.* 4 *tit.* 6. *de metu.*

Metus reverentialis est timor quidam, quo inferior imperio sui majoris ducitur ad aliquid agendum,

non contradicendum, &c ob reverentiam erga illum. *Berd. par. 3. Ref. de profes. 133 n. 11.*

Metus est perturbatio animi, causata ex apprehensione mali, quod probab liter imminet timenti. *idem. Prosc Reg. cap. 9. n. 1.*

M ante I.

Misericordia est ægritudo animi ob alienarum miseriarum speciem. *Senec. lib de Clem.*

Misericordia indigentibus subvenit alijs modis, his carminibus explicatis:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo,
Consule, castiga, solare, remitte, fer ora. Apud P. Stan. à S. Bar. in sua def.

Misericordia est animi condolentis affectus, cum additamento beneficij, vt compatiamur proximo, & largiamur de proprio. *D. Aug.*

M. ante O.

Modestia est virtus, qua quis se continet intra modum, & limites sui status, ingenij, & fortunæ, estque suo modulo contentus. *Ita summista*

Modestia corporales motus, & gestus

gestus moderatur. *Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Monitio est promulgatio legis, seu ordinationis, aut ea ẽt: habentis annexam excommunicationem, suspensionem, aut interdictum. *Bon. de cens Eccle.p.2. ref 78 n 188.*

Monitio canonica est illa, quæ fit ter, cum aliquo dierum intervallo, nisi necessitas facti illud suadeat, adeò vt vna æquivaleat tribus, vt quando est periculum in mora. *Idem. ibid n.* 174

Monomachia est bellum inter duos, vel plures duobus, certis conditionibus conscriptum. *Theat V t. hum.*

Monopolium est alicujus negotiatoris, aut officij superioris vnica exercitatio, cum prærogativa, & singulari inito pacto: v g causa negotiationis aliqui inter se paciscuntur, nè possessio aliqua, pretio minori vendatur, quam quod ipsi inter se constituerunt, vel venditores panni, vel cujusque negot ationis inter se pacti sunt, vt rem aliquam venalem, & necessariam reipublicæ, non dent pro minori pretio, quam quod convenerunt vendere, &c. *Voc. Jur.*

Vel

Monopolium est, quando penès

vnum est vendendi potestas, hoc est, cum vnus, vel cum paucis secum admissis exercet, ac emit aliquod mercaturæ genus, vt solus pro arbitrio pretium statuat, & vendat. *Lex. Jur.*

Vel

Monopolium est, cùm vnus, vel pauci efficiunt, vt ipsi soli aliquod genus mercium vendant eo pretio, quo ipsis libuerit. *Less. lib. 2. cap. 21. dub. 21.*

Mortificatio est quæcunque sponte assumpta, sive mentis, sive corporis castigatio: ita dicta a mortis similitudine. *Ità DD Ecclesiast.ci.*

Mos est vitæ institutum consuetudine firmatum. *Theat. Vit. hum.*

Vel

Mos est longæva consuetudo de moribus tracta. *C. mos autem. dist. 1.*

M. ante V.

Murmuratio est obloсutio indebito modo facta contra Deum, vel facta alicujus *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Mutilatio est separatio membri alicujus à corpore humano: vnde excæcans aliquem sine erutione oculi, non est irregularis. Nomine membri venit quælibet pars, habens specia-

speciale officium in corpore ab alijs separatum: vt manus, &c. *Glossin Clem. si furiosus de homic.*

Vel

Mutilatio est abscissio alicujus membri, aut partis membri humani, cum realiter ab aliquo corpore separatur. *Angel. Sum. & S. bar. in suo def.*

N. ante E

Necessarium [illegible], quod aliter se habere non [illegible] *Arist. 5. Met. c. 5.*

Vel

Necessarium est, quod in sui natura habet, quod non possit non esse. *D. Thom. 2. phil.*

Necessarium necessitate medij id est, quod [illegible] ex natura rei, [illegible] institutione divina, ita [illegible] ad finem salutis, vt sine illo haberi non possit: vt sunt auxilia sufficientia, gratia, habitus virtutum supernaturalium, &c. *Gab. vt infrà.*

Necessarium autem contineus vtrumque est illud, quod vtroque modo necessarium est; vt actus fidei in adultis, sine quo [illegible] non salvantur, est necessarium necessitate medij ad veram salutem: et [illegible] est in nostra potestate, habemus etiam immediatè, & formaliter præceptum de illo *Angel. de. sac. in*

Gen. fol. 28.

Necessitas sacramentorum est triplex: scilicet præcepti, medij, & medij & præcepti simul. Necessariū necessitate præcepti est id, quod sub obligatione præcepti injunctum est ab habente potestatem obligandi, vt audire sacrum diebus festis, quæ obligatio communiter affert pœnam culpæ, si negligatur. *P. Fr. Stan. à S. Bart. in suo defin.*

Necromantia est divinationis species, qua Dæmon invocatur, & consulitur. *Thea Vit. hum.*

Vel

Necromantia est Dæmonum divinatio per fictionem mortui ab infe[illegible]nti. *P. Fr. Stan à S. Bar. in* [illegible] *defin.*

Necromantia species [illegible] est, cum, adhibitis sanguine, [illegible] carminibus, videntur [illegible] re, & [illegible].

Neg[illegible] quo [illegible] ea- [illegible] debet. [illegible], *&* [illegible].

Vel

Negligentia est defectus debitæ solicitudinis, secund. [illegible] actum: opponitur solertiæ, & vigilantiæ. *D. Thom. q.* 44 *ar.* 1.

Vel

Vel

Negligentia nihil aliud est, quàm privatio diligentiæ; & negatio idem sunt *Bart. conf.* 101.

Neophyti dicuntur adulti conversi ad fidem, baptizati infra decenium ad minus. *Navar. cap.* 27. *n.* 20. 5.

Neophytus dicitur novus in fide, quoniam à *neos*, quod est novum, & *phytos*, quod fides est. Item dicitur novus in religione, *eadem dist.* sicut olim, & prohibetur talis ordinari duabus de causis, vt ponit. *Gof. in summa de temp. ord.* § *f* ; *i ur.*

Nescientia est carentia illius scientiæ, quam aliquis nec habet, nec natus est acquirere. *P.* ... à *S. Bar. in suo dict.*

N. ante O.

Nocens est, qui injuriam, vel maleficium commisit: qui alteri nocuit, damnumque intulit *Lex. Jur.*

Nomina Dei apud Hebræos præcipua, *secundum Isidor. lib. etymolog.* sunt, scilicet, primum, *Eloi*, quod nomen Christ. Dominus in cruce exclamavit. *Marc.* 15. *Elo*; *quod est interpretatum*, *Deus meus*. Secundùm nomen est *Adonai*, de quo

Exodi 6. *Ego Dominus, & nomen meum magnum adonai, non indicavi eis,* scilicet Patriarchis, *sed tibi Moysi*, & interpretatur, Dominus dominans secundùm Hieronymum. Tertium nomen est *sadai*, quod *secundum* eundem Hiron. interpretatur omnipotens. Quartum *Sabaoth*: id est, exercituum, vel virtutum, scilicet Angelorum. Dominus; sed præ his est vltimum nomen Dei, & præexcellentissimum apud Heb. quod dicitur nomen Domini *Tetragrammaton*, sic dictum a *tetra*, quod est quattuor, & à *gramma* littera, quasi quatuor litterarum; & hoc nomen significat Divinam essentiam purã, & nudâ, prout in se consistit, circumscripto omni alio; ideò est nomen incommunicabile alteri, & proprium solius Dei. *Apud Stan à S. Bar. in suo def.*

Notorium est, quod omnibus constare potest, & colore nullo offuscatur, nec probatione indiget, vt Palatium in vrbe esse. *Apud eund. ibid.*

Vel

Notorium delictum illud dicitur, quod ità est evidens, vt nulla tergiversatione celari possit. *Glos. in notoriam cit. cap. fin. de temp. ordi apud Bord*

Bord. & Tusc.

Notorium triplex: juris, facti, & præsumptionis. *Stan. à S Bar.*

Notorium juris, dicitur publicum per sententian, confessionem, probationem, vel conjunctionem: *Facti* illud dicitur, quod ex evidentia rei ità notum est, vt nulla excusatione celari possit. *Idem ibid.*

N. ante V.

Nuptiæ sunt matrimonium, vel viri, & mulieris conjunctio individuam vitæ consuetudinem retinens, Divini, & humani juris communicatio. Et dicuntur nuptiæ ex eo, quia nubentium capita in solenni benedictione velabantur, & quasi nube cooperiebantur. *Apud eund. ibid.*

Nuptiæ illegitimæ, seu *nefariæ*, sunt illæ, quæ inter sanguine conjunctos absque debita dispensatione contrahuntur. *Nicol. lib. 1. tit. 10. de nuptijs illicitis.*

Nuptiæ licitæ sunt, quæ contrahuntur secundùm præcepta legum, masculorum quidem annorum 14. fœminarum 12. Ità tamen quod si contrahentes sint in patria potestate, parentum consensum habeant, alioquin de jure civili matrimonium

est nullum, non autem de jure canonico, de quo sufficit consensus contrahentium. *Concil. Trid. Sess.14. de reform. matri. c. 1.*

O. ante B.

Obedientia est virtus moralis, efficiens hominem promptum ad exequendam voluntatem, aut præceptum superioris. *D.Tho.* 22. q. 104. *ar.* 2. *ad* 2.

Obedientia superioribus non solum honoré exhibet, sed & eorũ præceptis obtemperat. *P. Stan. à S. Bar.*

Vel

Obedientia est virtus, qua superiorum Dei personam gerentium jussis obtemperamus. *D Tho. q.* 10. 4. *& Less. lib,* 2. *de justitia. c.* 46. *dub.* 4.

Vel

Obedientia est propriæ voluntatis subjectio, arbitrio superioris, ad licita, & honesta. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Obedientia Religiosa est virtus specialis conjuncta cum virtute Religionis ex parte voti, professum inclinans, & obligans, sub culpa ad exequendum ea, quæ ei præcipiuntur

tur à superiore, in ordine ad observationem regulæ, quam professus fuit, cui proprium dominium suæ voluntatis tradidit. *Bord. profess. Regular cap. 23 de obed. n. 7.*

Objectum fidei est veritas credita: sicut objectū scientiæ est veritas scita: & tot sunt objecta, quot, credibilia licèt inter illa vnū posset dici primum objectum, quod est quasi principium, ex quo alia inferuntur. Quale est hoc complexum: omne revelatum à Deo est verum, in sensu quo est revelatum: at Deum esse trinum, & vnum, est revelatuū à Deo: ergo verum. *Vide Gab dist. 23. q. unica. art. 1. notab 1. lib. 3.*

Oblatio est omne, quod exhibetur in cultu Dei. Sacrificium vero, si indè fiet aliquod sacrum consumendum. *D Tho. 2. 2. q. 85 ar. 3*

Oblatio est rei sensibilis a legimo ministro Deo facta, per realem immutationem, ad testandum supremum illius dominum, & nostrā subjectionem. *P. Fr. Stan à S. Bart. in suo defin*

Obligatio quinque modis potest esse: Primum genus obligationis est propter mandatum Divini. Secundùm, propter votū emissam. Tertium, propter officium susceptum.

Quartum, propter vitandu m scandalum. Quintum, propter conscientiæ judicium. S. *Bonav. dist.* 30. *q* 3. *lib.* 3.

Oservantia est virtus, per quā homines aliqua dignitate antecellentes cultu aliquo, & honore dignamur. *S. August. lib.* 83. *apud Theat. Vit. hum.*

Vel

Obserbantia est virtus cultum deferens superioribus, & alijs personis excellentibus, quæ nos gubernant. *Less. lib.* 2 *c.* 45. *dub.* 2.

Observatio vana est procuratio alicujus effectus, adhibitis quibusdā medijs inutilibus, nec à natura, nec à Deo constitutis ad producendum effectum, ex illorum positione sequentem. *Ford. n.* 2.

Observatio vana dividitur in has species, quarum prima vocatur *ars* notoria: secunda, observatio sanitatis: tertia, observatio faturorum eventuum: quarta, observatio reliquiarum, & brevium: quinta, magia: sexta maleficium. *Ars notoria*, est ratio quædam consequendi scientiam infusam per quædam jejunia, inspectiones figurarum, & similia miracula vana, & inefficatia. *Less. lib.* 2. *c.* 43. *dub.* 10.

Obser-

Observatio eventuum est, quando fortuitò aliquid occurrit, vel accidit homini, ex quo sibi, vel alteri aliquid advenit, vel læti conjactat, & indè actiones suas moderatur. *Ibid.*

Vel

Observatio eventuum est illa, quæ ex consideratione rei occurrentis, vel accidentis, ex inopinato conijcitur, quid futurum sit boni, vel mali? vt siquis domo exiens, pede offédat in lapidem, concipit, quid adversum sibi futurum. *P. Fr. Stan. à S. Ber in suo def.*

Observatio reliquiarum & rerum sacrarum est illa, qua quidam vtuntur prædictis ad eum effectum, ad quem non sunt ordinatæ: vt si quis gerat collo brevia, quia putat, se non posse interfici ab aliquo, vel non esse moriturum in aqua, in bello, &c. *Idem ibid.*

Obstinatio vno modo capitur pro firma adhæsione in malo, quæ est perseverantia continua, perfecta, & firma in malo, quam obstinatus elicuit. *Brul. dist. 9. q. 5. l. 2.*

Obstinatus est ille, qui persistit in ratione perversa, abstinens à bonis. *D. Tho. 2. 2. q. 115. ar. 1.*

O. ante C.

Occasio proxima communiter definitur, quòd sit illa, in qua quis positus, vel per se, moraliter loquendo, vel vt in plurimum labitur in peccatum. *P. Fr. Stan à S. Bar in suo defin.*

Occasio remota est, in qua quis positus, nec per se, nec vt in plurimum labitur in peccatum. *Idē ibid.*

Occasio proxima alia est libera, seu voluntaria: & est illa, quam quis sinè scandalo, vel gravi infamia, vel sinè magno spirituali, vel temporali detrimento vitare potest. *Idē ibid.*

Occasio non libera illa dicitur, quam quis vitare non potest sinè scandalo, infamia, &c. *Idem ibid.*

Ocium est vacatio a labore, cujus contrarium negotium est. Aliquando, otiū, pro litterario studio capitur. Et est otium malum, de quo *Gers. in serm. de S. Bern. par 2,* dum ait: Denique in omni tua afflictione, dum amorem castum, & Divinum parturis, otium procul absit. Quia vt ait *Ovid. in de remed. amoris.*

Otia si tollas, periere cupidinis arcus. Apud eund. Stan. ibid.

O ante D.

Odium est vetus ira, ex pluribus causis

causis collecta, diuturno tempore perseverans. *Aug. lib. def.*

Vel

Odium est displicentia in malo, quod adversatur bono convenienti: ideo causatur ab amore. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo def.*

Odium Dei propriè, est recessus à Deo. *Idem ibid.*

O. ante M.

Omen est divinatio, qua cognitio quæritur ex hominum vocibus: præter intentionem dictis Vel est ominatio, & Divinatio, ex certis verbis *Idem ibid*

Omissio importat prætermissionem boni debiti, in ordine ad legē divinam, vel humanam, vel in ordine ad proximum. Primo modo opponitur justitiæ legali. Secundo vero opponitur justitiæ speciali, *secundùm D. Tho. 2 2. ar. 3* Non autem quæcumque dimissio inducit peccatum omissionis, (*ut scribit S. Bonav. dist. 5. q. 1. lib. 2*) contingit enim omittere circunstantiam, & tunc non est peccatum omissionis, sed negligentia quædam. *Apud eund. P. Fr. Stan. Ibid.*

O. ante P.

Opera, quædam dicuntu viva, quædā mor-

mortua, quædā mortificata. Opera viva dicuntur, quæ sunt ex radice spiritualis vitæ, quæ est charitas, propter quæ operans remunerandus est vita æterna; hæc tamen per sequens pecatum mortale mortificantur. Et dicuntur opera viva (*vt habet Palud. dist.* 14. q.7. *lib*.4.) quia facta sunt à vivente vita gratiæ, & sunt meritoria vitæ æternæ, quandiu non impediuntur. *Apud eund. ibid.*

Opera mortua dicuntur illa, quæ facta sunt à carente vita gratiæ, vt ait *Petr. de Palud.* vel quæ non sunt meritoria vitæ æternæ, propter defectum debitæ circunstantiæ, quæ tamen sunt bona ex genere, & per consequens nata vivere. Quæ verò sunt mala ex genere, non sunt mortua privativè, quia nunquàm sunt nata vivere. Quæ autē à principio erant meritoria, & posteà supervenit mortale, dicuntur mortificata (*vt dicit Paludensis*) vel opera d'cuntur mortua, *secundum Richard.* quæ non fiunt ex radice spiritualis vitæ, quæ est charitas: & talia sunt opera bona in peccato mortali facta. *Apud eund. ibid.*

Opinio est actus intellectus declinantis in vnam partem contradictionis, cum formidine alterius. *D. Tho.*

Tho. 2.2.*q.* 1. *ar.* 4.

Opinio communis dicitur, quæ plurimorum Doctorum testimonio comprobatur. *Apud Tusc. concl* 189. Vel quæ provenit à doctoribus, qui pondere, (id est majoris aucthoritatis) numero, & mensura sunt majores. *Apud P. Stan. à S. Bar.*

Opinio probabilis positivè, est illa, quæ firmatur solidis rationibus & probatis Doctoribus. Illa dicitur probabilior, quæ solidioribus, rationibus, & probatioribus Doctoribus nititur: ea verò dicitur probabilissima, quæ firmissimis, & probatissimis Doctoribus in vtramque partem disputantibus constat. *Bord. par.* 2. *resol.* 64. *num.* 16.

Opus bonum moraliter est opus elicitum, aut imperatum conformiter ad dictamen rectæ, id est, inculpabilis rationis. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo def.*

Opus pœnale dicitur dupliciter. Vno modo formaliter: scilicet, quod infert afflictionem, vel pœnam agenti, interiorē scilicet tristitiā animæ, vel dolorem exteriorem corpori: vt contritio, jejuniū, castigatio, labor corporalis. *Gabr. dist.* 16. *q.* 2. *art.* 1. *lib.* 4.

Opus supererogationis dicitur

opus

opus consilij, vel quod fit vltra id, ad quod quis tenetur; & opus supererogationis includit meritum: quare Deus non potest proprie facere opera supererogationis; quia Deus non potest mereri. Item, sacerdotē dicere horas, non est supererogationis *P. Stan. à S. Bar. in suo def.*

O. ante R.

Oratio est conversatio, sermocinatioque cum Deo (*Gregor. Nisen*) Vel est colloquium cum Deo, quo petimus nobis, vel alij salutaria. *Idem ibid.*

Oratio dicitur quasi oris ratio, & est triplex (*vt notat Biul. dist. 17. q 4 lib. 3*) quædā logica, alia rhetorica, & alia theologica. Prima est vox complexa significativa ad placitū Secunda dicitur quælibet propositio dissuasiva, vel persuasiva Tertia est quidam sapor mentis in Deum terminatus. *Biul. dist. 17 q 4 lib 3.*

Oratorium dicitur ab orando. & est duplex, aliud privatum, consistens in domo alicujus divitis, accommodatum pro servitio suæ familiæ spiritualiter, in quo celebrari potest de licentia Episcopi, & hoc non gaudet immunitate ecclesiastica. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Oratorium publicum est, in quo ad orandum, & aud endam Missam omnes indifferenter ad mitti possunt ex quo ad ipsa aditus omnibus patere debet per viā publicam, quæ de jure esse fundata authoritate Episcopi, & hujus generis oratoria, vocātur etiam capellæ. *Idem ibid.*

Ordinis materia remota est res illa, quæ traditur suscipienti. Proxima est traditio materiæ remotæ. *Idem ibid.*

Ordo (apud Ecclesiast.) est signacula quoddam Ecclesiæ, sive signū externum, per quod spiritualis quædam potestas, traditur ordinato. *Apud eund. ibid.*

Ordo (apud Moralistas) est Sacramētum, in quo imprimitur signaculū spirituale per quod confertur potestas ordinato circa Divinæ Eucharistiæ [illegible], vel ejus ministerium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. *Apud eund. ibid.*

Vel

Ordo est Sacramentum, quo specialis potestas traditur ad conficiendum corpus, & sanguinem Christi, *Apud eund. ibid.*

Vel

Ordo

Ordo est signaculũ quoddam Ecclesiæ, quo spiritualis potestas traditur ordinato. *D. Thom.*

Ordines sunt tantùm 7. scilicet *Presbyteratus*, *Diaconatus*, *Subdiaconatus*, *Acolytatus*, *Lectoratus*, *Exorcistatus*, & *Ostiaratus*. Sic habetur *in Concilio Romano sub S. Silvestro cap 7. in Carthaginensi cap. 2.* quia tot sunt ordines, quot ministeriorum series ad Eucharistiam ordinatæ. Presbyteratus enim ordinatur ad Eucharistiam, vt Minister conficiens illam: ob idque in ejus ordinatione, Calix cum pane, & vino ei porrigitur. Diaconatus ordinatur ad Eucharistiam, quia per hunc ordinem deputatur Minister, qui sacerdoti in ipso ministerio Sacramento cooperatur. Subdiaconatus ad Eucharistiã ordinatur, quatenùs per ipsam Minister consecratur, qui materiam præparet consecrandam, vel vasa Diacono porriget. *P. Fr. San à S. Lau. in suo defin.*

Ordo Acolytatus ad Eucharistiã ordinatur, quia ministrum constituit, qui sacramenti materiam præsentet. *Lectoratus*, *Exorcistatus*, & *Ostiaratus* ad Euchari stiã ordinantur, in quantum ad suscipientes illam diriguntur. Insuper habent potestatem

tem ſuper immundos : & triplex eſt genus immundorum, ſcilicet omnino infideles; & illi à viſione Diuinorum & à fidelium cœtu arcendi ſunt, & hoc ad Oſtiariatus pertinet officium. Alij immundi ſunt catechumini, quia licèt credere velint, non ſunt tamen adhuc inſtructi, & ad horum inſtructionem ordo lectoris eſt ordinatus. Alij immundi ſunt, qui a malo arripiuntur ſpiritu, & ad hos mundandos, Exorciſtarũ ordinatur officium; aliæ ſunt, etiam congruentiæ. *Idem ibid.*

Prima tonſura eſt diſpoſitio ad ordines, & eſt quædam potentia paſſiva, non phyſica, ſed moralis, qua homo fit clericus, & in Domini ſorté vocatur & fit de foro Eccleſiæ, licèt non ſit Sacramentũ: quia non intercedit materia, & forma, nec per illã, aliqua ſpiritualis poteſtas traditur ordinato. *Idem ibid.*

Ordinum ſingulorum officia ſunt hæc. Sacerdoti in Romano Pontificali quinque aſsignantur officia. Primum offerre, ſcilicet ſacrificium. Secundum, benedicere: Tertium eſt præeſſe, quia ſacerdotum eſt, poſt epiſcopũ Eccleſiam regere. Quartũ, prædicare, & docere. Quintum baptizare, & alia Sacramenta conferre.

Pro-

proprié dicitur sacerdos, quasi sacra dans. Diaconus enim solùm ex commissione facere potest *idem ibid.*

Diacono triplex asignatur officium; scilicet ministrare ad altare, baptizare, & prædicare Primum est proprium munus: duo alia habet secundariò ex sacerdotis commissione. Subdiacono sequentia asignantur. Subdiaconum enim oportet, aquam ad ministerium altaris præparare, Diacono ministrare, pallas altaris, & corporalia abluere, Calicé, & patenam, jam in vsum sacrificij eidem offerre: & vno verbo ad subdiaconum spectant ea omnia, quæ in rubricis Missalis Romani subdiacono præscribuntur *Idem ibid*

Acolytum enim oportet ceroferariũ ferre, luminaria ecclesiæ accendere, vinum, & aquam ad Eucharistiam ministrare. Acolytus dicitur, quasi pedisequus, siue minister ministri *Idem ibid.*

Exorcista enim oportet, abijcere Dæmones, & dicere populo, vt qui non communicat, det locum, & aquam in ministerium, scilicet baptismi fundere Lector debet legere ea quæ prædicat, & lectiones cantare, & benedicere panes, & omnes fructus novos; licèt modò prædica-

re

re, & benedicere, non committatur. Ostiarius debet percutere cymbalū (scilicet sacrincij tempore, & campanam, aperire Ecclesiam, & sacrarū, & librum aperire ei, qui prædicat. Ex c mmissione omnia hæc munera possunt præstari non a ordinatis, & etiam officium Diaconi, & subdiaconi; tamen sine manipulo, & stola. *Gab. à 5. Vicent. d. 2. q. 3. de ordin.*

O. ante T.

Otium propriè est vacatio à labore. Cujus contrarium est negotiums *Vocab Juris.* Vide. *Oc.um.*

P. ante A.

Pacificus possessor dicitur, qui nullam controversiam patitur juris, neque facti, judicialem, neque extrajudicialem *Gem Conf.* 78.

Pactum est duorum, plurimumve, idem placitum, seu consensus, *ut l. 1 ff de pactis* § 1. Dicitur à pactione *Theat. Verbum.*

Vel

Pactum, vel *pactio* dicitur à verbo *paciscor*, & est consensus ad dandum, vel faciendum aliquid alteri: & dicitur quasi pace factum, vel pacis actum *Vocab. Jur*

Pactum tacitum dicitur, quod in veritate non est expressè factum, sed ex

ex aliqua lege speciali. *Ibid.*

Pactum adjectionis in diem tale est: vt, vendo tibi domum & si potero habere majus pretium ad vsque mensem, ego repetã ipsaã domum. *Ibid.*

Pactum legis commissoria est; vt, vendo tibi domum, & si non solveris infra mensem, volo, quod sit inépta *C. de pact. inter empt & vendit.*

Pactum personale est, quod non generaliter fit, sed tantùm pro vna persona, vel duabus. *Vocab. Jur.*

Pactum reale, vel in rem est generale, & non continet specialiter vnã, duas, vel tres personas, sed generaliter complectitur omnes, ad quos illa res pertinet, vel pertinere potest: vt cùm debitum meum omnino remitto, tam tibi, quàm hæredibus tuis, ita vt omnes liberemini, tu, & hæredes, & fideijussores, & nullus mihi reservetur regressus ad pecuniam, vel ad rem petendam. *Ibid.*

Pactum nudum dici potest, quod ab omnibus juris solemnitatibus destitutum est, id est, tã solemnitate verborum (quæ solet concedi, & attendi in stipulationibus) quàm etiam per conceptionem literarum, scilicet quando chirographum non intercedit, nec aliud instrumentum super

ſuper hoc confectum, quod nudum pactum confirmaretur: & dicitur nudum à cauſa, quæ ſufficere poteſt ad perfectam obligationem: ut do, ut facias; facio, ut des. *Ibidem.*

Pactum veſtitum dicitur 6. modis, ſcilicet re, verbis, litteris conſenſu, contractu, cohærentia, & rei inventu. *Ibidem.*

Pactum aliud utile, aliud inutile, ſcilicet ratione perſonarum: ut furioſi, qui nec tacitè, nec expreſſè conſentire poſſunt. *Ibidem.*

Pagani dicuntur in jure quandoque increduli, ſeu hæretici. Item quandoque dicuntur privati homines, ut villani: à *pago*, græcè, quod eſt *villa* latinè. *Apud P. Stan. à S. Bar. in ſuo def.*

Palatini aliter dicuntur Vicarij, qui quodam modo gerunt vicem Principis. *Vocab. Jur.*

Papa idem eſt, quod bis Pater: Pater, pater: bis pater, quia eſt pater pauperum: bis pater, quia eſt pater animæ, & corporis cujuslibet hominis, per regenerationem ſacramentorum, quorum virtus etiam in corpus redundat, ab anima vivificatur. Hoc nomen *Papa* derivatur à paſcendo: ſicut enim pater naturalis dicitur à paſcendo filios, quos con-

conservat in esse; sic Papa à pascendo spiritualiter. *Bord.sac. Triv. cap. 9 n. 1. de Pont E.R.*

Parochialis est illa, in qua ex officio ministrantur Sacramenta fidelibus ibi subjectis. Est enim Parochia regimen animarum, & ars artium. *Gloss.cap.cum sit 14. de ætate.*

Vel

Parochialis Ecclesia differt ab Ecclesia habente Parochiam, quia Parochia est certus determinatus locus, in quo certus populus alicui Ecclesiæ deputatus, certis finibus limitatur. *Ægid.Bel am cons.38.n. 8.*

Parochialis verò, est Ecclesia habens jus consistens in vita animarum ipsorum Parochianorum, de quibus Parochus Presbyter tenetur reddere rationem. *Ibid. apud Tusc. concl.94.lit.P.*

Parochus, Curatus, seu *Rector* est ille, qui immediatè nomine proprio sacramenta, & sepulturam administrat certo Populo sibi subjecto. *Bord par. 2. res. 36 n. 181.*

Parricidium est homicidium in personam patris, vel Matris, item filii, vel nepotis, aut alterius descendentis. *Apud Tusc conc 90.*

Parcimonia est virtus, quæ res proprias custodit, utiliter collocat,

vitat ſumptus extraordinarios, & tamen ubi poſtulat ratio, quantum opus eſt expendit. Dicitur parſimonia à parco, quod parti habet in præterito, & idem eſt, ac abſtinere. *Theat vit hum.*

Participatio cum excommunicato duplex eſt, quædam inducit majorem excommunicationem, ſcilicet, quæ fit in crimine, *de ſent excom ſi concubinæ, & cap nup.* Alia inducit minorem, ſcilicet, quæ fit in locutione, oſculo, ſalutatione, menſa, thoro *Vocab Juris*

Paſsio eſt motus appetitûs ſenſitivi ad imaginationem boni, vel mali, cum aliqua corporis immutatione. *P. Fr. Stan a ... bar. ... ſuo ... ſu.*

Vel

Paſsio eſt motus appetitivæ virtutis ex imaginatione boni, vel mali ſenſibilis *Idem Ibid*

Paſsio generaliter ſumitur, & dicitur omnis motus, qui ab altero in alterum fit, ſive ſecundum naturam, ſive præter naturam. *Ibid.*

Vel

Paſsio eſt virtus, quâ mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora deveniamus. D. *Aug apud Theat. vit. hum.*

Passiones, quædam ſunt corporales, quædam naturales, quædam ſpirituales, quæ patentes ſunt. *P. Stan. a S. Bar. in ſ.o defin.*

Patientia eſt virtus contumeliarum, & omnis adverſitatis impetus æquanimiter portans. *B. Laurent. Juſti.*

Vel

Patientia eſt, quà mala æquo animo toleramus, ne animo iniquo bona deſeramus, per quæ ad meliora perveniamus. *Auguſt.*

Patrini vocantur, qui parvulos ad baptiſmum offerunt, & pro ipſis ſpondendo, quaſi fidejuſſores ad Deum ſiunt. *Hugo lib. 2. de Sacram. par.6.c.12.*

Paupertas eſt virtus religioſa inclinans novitium ad voluntariam abdicationem proprij, pecunia æſtimabilis, quod fit profeſsione facta in qualibet Religione. *Bord. de paupert. Relig c.14 n.1.*

Vel

Paupertas Religioſa eſt voluntaria abdicatio proprij rejecti per votum paupertatis emiſſum in profeſsione. *Idem de 4. caſu reſervando reſol.43.n.15.*

Vel

Paupertas eſt voluntaria rerum tem-

temporalium abdicatio ob regnum cœleste suscepta. *P. Stan à S. Bart. in suo defin.*

Pax est quædam ordinata animi concordia cum Deo, cum seipso, & cum proximo. *Theat. vit. hum.*

Pax hominis vera, est ordinata hominis ad Deum in fide sub æterna lege obedientia. Et hæc est pax hominis ad Deum, ex qua oritur pax hominis ad se ipsum, & proximum. *Apud P. Stan a S. Bart. in suo def.*

Pax ad proximum, est cum omnni homine ordinata cõcordia, ut scilicet nulli noceat, & cum possit, prosit. *Gab. sect. 81. canon.*

P. ante E.

Peccare est declinare à rectitudine actùs, quam debet habere. *D. Tho q 63. art. 1.*

Peccare in contemptum clavium, est nolle, se submittere potestati Ecclesiæ, putans esse intolerabilem, injustam, duram, & indiscretam, & qui peccat hoc modo, nullo modo potest absolvi. *Bnrd. de potest. Præl. reso. 3 n 31. par 1.*

Peccare ex passione, siv infirmitate, dicitur peccare in Patrem, cui attribuitur potentia: peccare verò ex ignorantia, in filium, cui attribuitur

sapientia: & qui ex malitia, in Spiritu Sanctum, cui attribuitur bonitas. *Apud P. Stan à S. Bart. in suo defin.*

Peccata in dupl'ci sunt differentia, commissionis scilicet, & omissionis. Prima sunt, quæ immediatè opponuntur præceptis negativis, ut furtum, homicidium &c. Secunda sunt, quæ immediatè opponuntur præcepto affirmativo, ut omissio auditionis sacri. *Apud Eumd. Ibid.*

Peccator induratus est ille, qui habet voluntatem obstinatam, & depravatam, & malè utitur auxilijs divinis. Vnde nec recipit majora auxilia, quibus disponatur ad perfectam cognitionem. *Apud Eumd. Ibid.*

Peccatum est transgressio legis, sive, ut ait Toletus, est voluntarius recessus à regula Divina, per quã intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum, quàm Divinum. *Apud Eund. Ibid.*

Vel

Peccatum est dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei S. *Aug. 22. cont Faust.*

Peccatum ex genere suo mortale est, quod intra eandem malitiæ speciem accrescit ad mortale: ut furtum,

tum, estque duplex: unum tale ex genere suo, quod in se habet conditiones dictas: aliud ex accidenti, cum aliquid veniale, aut indifferens, fit per accidens mortale. *Apud P. Fr. Stan. à S. Bart in suo defin.*

Peccatum mortale à morte dictum est, non corporis, sed animæ: cumque hujus vita sit per gratiam, qua Deo conjungitur, ejus mors dicetur amissio ipsius gratiæ, qua ab illo avertitur, & separatur. *Apud Eund. Ibid.*

Peccatum ad mortem, intelligitur peccatum finalis impœnitentiæ, quod meritò dicitur ad mortem, quia in morte consummatur, & ad mortem æternam ducit. *Agudi. de Pœnit. fol. 452. ex D. Aug. & Gregorio.*

Peccatum veniale ex genere suo est, quod intra eandem speciem accrescens, non pervenit ad mortale. Estque triplex: ex genere, ut verbum otiosum: ex parvitate materiæ, ut furtum rei parvæ: ex imperfecta deliberatione, quia licèt sit objectum per se mortale, propter imperfectionem actus est veniale. *P. Stan. à S. Bart in suo defin.*

Peccatum, aliud est præter legem, aliud contra legem. Primum est, quod non est contra fidem, vel

effatum Divinæ legis: secundum; quod est: primum est veniale: secundum mortale *Idem ibid.*

Peccatum originale, quod & originatum dicitur, est effectus originantis de genere peccati habitualis, qui ad posteros inde transivit, inficitque, & maculat animam pueri, ubi primò concipitur. Vel est labes ab Adamo transfusa ad posteros, inficiens primò naturam, deinde personam. *Apud Salmant. de peccato original.*

Peccatum originale originans est ille actus, quo primus parens dereliquit, quodque fuit primum in eo peccatum actuale. *P. Stan. à S. Bart. in suo defin.*

Peculatus est furtum rerum publicarum *Apud Jur. cons. Theat. vit. hum.*

Pensio est idem, quod census, vel tributum. *Vocab Jur.*

Perfidia est fidei violatio. Et perfidus, est violator fidei. Unde perfidus dicitur homo sine fide Proditor, qui aliud simulat, aliud agit. *Theat. vit. hum.*

Perjurium est juramentum, cui deest veritas: ut si falsum sciens, confirmes. Vel perjurium est mendacium juramento firmatum. *Magist. dist.*

q. 159, *lib.* 3. *vide D. Thom. quodlib. art.* 17.

Perjurus, dicitur, qui jurejurando mendacium dicit. *Tusc. concl.* 287.

Per modum suffragij liberare animas, significat, summ. Pontificem liberare animas defunctorum, non auctoritativè, & judicialiter (ut à pœnis absolvit fideles vivos) sed per modum suffragij, id est, auxilij, & adjutorij Ecclesiastici illis applicati. *Bord. part.* 2. *resol.* 91. *n.* 3. *de Alta Pro*.

Permutatio est unius rei pro alia vicaria præstatio *Voc. Jur.* Et est contractus innominatus. *Tusc. concl.* 301.

Perplexitas est quidam terminus reddens actum nullum ex necessitate. *Idem concl.* 314.

Perseverantia est virtus, qua quis firmiter statuit usque in finem in bono perseverare. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Pertinacia est, quando quis perseverat, & firmus manet in proposito, sive sentiendi, sive agendi, ubi non opportet, vel plusquam opportet. *Less lib.* 3. *c.* 2. *dub* 6

Pertinacia hæresis est voluntarius consensus in aliquid, quod cog-

cognoscitur actu, advertenter, dubitativè esse contra fidem. *Bord. sacr. Trib c. 9. de hæresi n 23.*

Pertinax ille est censendus, qui non dimittit errorem suum, nec quærit cauta solicitudine veritatem, vel quæsitæ, & doctæ non obedit. *Gers. par. 1. de error.b. circa præceptum. non occides.*

P ante I.

Pia causa dicitur, quando verè, & simpliciter, contemplatione piæ causæ aliquid relinquitur. *Tusc. concl. 332.*

Pietas est verax Dei cultus. *Idem. Ibid.*

Vel

Pietas est, ex benignæ mentis dulcedine grata omnibus auxiliatrix affectio, & Divini cultus religiosa devotio. *P. Stan. à S Bart. in suo defin.*

P ante L.

Plagium est raptus alicujus personæ liberæ ad vendendum, sive ad retinendum in mancipium. *Less. lib. 2. c 11 dub 1.*

Plebania Ecclesia, dicitur Ecclesia Matrix, quia regenerat, & de jure est baptismalis. *Apud Tusc. concl. 361.*

Pleni-

Plenitudo potestatis Ecclesiasticæ est potestas ordinis, & jurisdictionis, quæ à Christo collata est supernaturaliter Petro, sicut Vicario suo, & Monarchæ primo pro se, & suis successoribus legitimis usque in finem sæculi, ad ædificationem Ecclesiæ militantis, pro consecutione fœlicitatis æternæ. *Gers. par. 1. de potest. Eccles. à consider. 10.*

P ante O.

Pœna est malum, seu incommodum naturæ, vel voluntati contrarium, ad vindictam culpæ. *P. Stan à S. Bart. in suo defin.*

Pœna dicitur, quia pœnalitatem infert. Pœnæ medicinales sunt, quæ tendunt ad sanandum, & juvandum naturæ infirmitatem: & sunt quædam pœnalia, & laboriola per leges injuncta. *Idem Ibid.*

Pœna damni est carentia Divinæ essentiæ, sive beatitudinis. Pœna sensus est, quæ infert dolorem. Vel est afflictio infernalis tormenti. *Petrus de Aliaco.*

Pœna canonica est pœna inflicta per Canones, prohibens, vel arcens pœnitentem ab aliquo [illegible] Ecclesiastico, qui alias [illegible]. Dicitur per Canones, quia aliquando hujusmodi

modi pœna incurritur ipso facto. Dum Canon fuerit latæ sententiæ, ut est Canon *Si quis suadente Diabolo* 17. q. 4 violentas inicit in Clericum, etiam sine Judicis declaratione. Dicitur, vel secundum Canones, quia aliquando pœna ipsa non statim ipso facto incurritur, sed per judicem, secundum Canonum dispositionem infligitur. *Lex. Th.*

Pœnitentia est virtus offerens Deo debitam satisfactionem, & dolorem pro peccatis. *D Tho. 3. p. q. 85. ar. 2 & 3.*

Vel [illegible]

Pœnitentia est virtus abominativa peccati, ut est offensa Dei summè dilecti. *P. Stan a Sant. Bart. in suo defin.*

Pœnitentia dicitur a pœna, & tenentia, ita quod pœnam tenere, & pœnitentia sit pœnæ tenentia. *Aug. de vera, & fals. pœnit. cap. 19.*

Pœnitentia est absolutio pœnitentis facta a Sacerdote, jurisdictionem habente, sub certa verborum forma, cum debita intentione. *Cas. à S. Vinc. [illegible]*

Pœnitentia est triplex, scilicet secreta, publica, & solemnis, & omnis solemnis est publica, & non econverso. *Gab. d. l. 4 q. 3 ar. dub. 6. lib. 4.*

Pœ-

Pænitentia secreta est satisfactio pro peccatis a sacerdote injuncta, secretò agenda, id est, non publice. Publica est, quæ pro manifestis peccatis injungitur, manifestè in facie Ecclesiæ agenda; non tamen cum solemnitate astantium Clericorum: sicut est publica correctio virgarum, vel flagellorum, aut circumitio nudis pedibus, capite discooperto, ante crucem processionis Dominicæ diei, aut peregrinatio per mundum cum baculo cubitali. Et hæc potest iterari, & à simplici Sacerdote injungi Solemnis pœnitentia est, quæ à solo Episcopo, pro gravissimis criminibus publicis totam communitatem conturbantibus, laicis fidelibus, semel tantùm, cum debitis solemnitatibus imponitur. *Apud P. Stan. à S. Bart. in suo defin.*

Pænitentia est Sacramentum consistens in actibus pœnitentis, & absolventis, institutum à Deo per modum judicij emendativi ad remissionem peccatorum. *Apud eund. Ibidem.*

Pænitentiæ Sacramentum est absolutio hominis pœnitentis, facta à Sacerdote, jurisdictionem habente, sub certa verborum forma, cum debita intentione prolata ex institu-

tione Divina, efficac ter significativum absolutionis à peccatis. *Scot. q. 4. dist. 14 & OKam q 2. d. 1. eadem lib. 4.*

Pœnitentia effectus sunt tres: primus remissio culpæ: secundus infusio gratiæ: tertius remiss o pœnæ temporalis, juxta dispositionem pœnitentis. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Pœnitentiæ materia alia proxima: & est actus pœnitentis, qui triplex est, nimirum cordis contritio, or s confessio & operis satisfact o & contritio, & confessio sunt partes essentiales, satisfactio vero est pars integralis, quia sine ipsa conficitur verum Sacramentum. *Idem ibid*

Pœnitentiæ materia remota, est peccatum actuale commissum post Baptismum Forma pœnitentiæ est: ego te absolvo à peccatis tuis. *Idem ibid.*

Pœnitere est detestari, vel odisse peccatum a se commissum, vel displicentiam habere de hoc peccato à se commisso *Scot dist. 14 q 1. lib 4.*

Pollicitatio est offerentis solius promissum. *Tract. v 1. ...*

Pollutio, vide delectatio. *P. St. n. à S. Bar. in suo defin.*

Pollutio Ecclesiæ est prohibitio quæ-

quædam juris Canonici, nè Divina celebrentur, Sacramenta ministrentur, seu cadavera sepeliantur in Ecclesia, quæ ab Episcopo publico excommunicato, ac denunciato confecta est. *N. col. lib. 1. tit. 39 de Pollutione.*

Pollutio item, est immunditia, seu corruptio corporalis in viro, vel muliere, ex decisione, & motu seminis proveniens *D. Thom 4. sent. dist. 9 q 1 art 4*

Polygamia est conjugij multiplicatio. *Theat. vit. hum.*

Vel

Polygamia est pluralitas vxorum, seu maritorum, alia successiva, altera simultanea. Secunda est pluralitas mulierum successivè respectu ejusdem viri, & econtra. *P. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Possessio est corporalis rei detentio, corporis, & animi, & juris adminiculo concurrente. *Vocab. Jur.*

Potentia libera est potentia indifferens ad opposita, quæ scilicèt in sua potestate habet vtrumque oppositum, nempè facere, & non facere. *Lex Theol. art. 1.*

Potestas

Potestas Sacramenti est triplex, scilicèt authoritatis, excellentiæ, & ministerij. *D. Thom. q. 15. par. 4. & Palud. q. 1. art. 1.*

Potestas authoritatis est, qua quis ex se principaliter, non ab alio superiore potest remittere peccatum: & hæc est solius Dei communis, tam Patri, quam filio, & Spiritui Sancto. *Potesta s excellentiæ* est potestas quodam modo inferiori delegata cum prærogativa. *Potestas ministerialis* est potestas dispensandi, vel etiam ministerialiter instituendi Sacramenta. *Potestas baptismi* est potestas conferendi effectum baptismatis. *Ibidem.*

Potestas est facultas faciendi aliquid. Et Ecclesiastica est duplex, scilicèt ordinis, & jurisdictionis: prima est in ordine ad conferenda Sacramenta. Secunda subdividitur in jurisdictionem fori conscientiæ, seu internam, & Sacramentalem (& est jurisdictio absolvendi a peccatis, & censuris in foro sacramentali) & fori contentiosi, seu externi, & hæc jurisdictio est externa publica potestas Ecclesiastica, ad jus dicendum, protegendo innocentes, & castigando nocentes *Gratian. in cap. quæ Lotarius, §. in manifest. 2. q. 1. apud. Bord. p. 2. de cens.*

Vel Po-

Vel

Potestas est facultas à Deo proveniens in Ministros ad regendum populum, & est triplex, scilicèt dominativa, Ecclesiastica, Laicalis. *Bord. Sacr. Tribun. cap. 2. n. 4. de potest. Minist.*

Potestas dominativa fundatur in generatione Paterna, in matrimonio, & superioritate Regulari, & reperitur in Laicis, & Ecclesiasticis Potestas Ecclesiastica est, quæ est ordinata ad salutem animarum Christianorum, cujus capax est illa persona Ecclesiastica. Et hæc potestas tripliciter dividitur, scilicet in potestatem ordinis à charactere: in potestatem jurisdictionis à clericatu, & in potestatem jurisdictionis à professione. *Ibid. n. 17.*

Potestas ordinis à Charactere est illa, quam in ordinatione Sacerdotali, & Episcopali, & in aliis ordinatus acquirit susceptione characteris, cum quo irrevocabiliter remanet in æternum, impressa in anima in ordine ad conficienda sacramenta, & sacramentalia. *Idem ibid.*

Potestas jurisdictionis à clericatu est illa, quæ ordinatur ad judicandum

dum fideles; tub d vita in jurisdictio-nem fori interni, & externi. *Idem ibid. n.* 12.

Potestas à professione est illa, quæ in superioritate professionis fundatur, nullo ordine præmisso, nec prima tonsura, sicut reperitur in Religione S. Francisci sub prima regula. *Ibidem.*

Potestas Laicalis est illa, quæ regulat tantùm corpus, cujus capax est omnis homo, usum rationis habens, sive sit Laicus, sive Clericus. *Ibid.*

Potestas contentiosa est illa, quæ excercetur contra invitum, & nolentem, qui tenetur subire contra se judicium. *Ibidem. n.* 31.

Potestas delegata est illa, quæ committitur ab Ordinarijs alijs personis inferioribus; nam delegare est actus jurisdictionis ordinariæ. *Ibid. n.* 41.

Potestas Judiciaria alia politica, & est à Deo immediatè data communitati, & hominibus ad benè, beatèque vivendum, secundum naturalem rationem: alia judiciaria Ecclesiastica, & est à Christo Domino immediatè Ecclesiæ concessa, ad gubernandos fideles secundùm legem Evangelicam in ordine ad finem super-

pernaturalem, & circa naturalia, prout ad dictum finem inserviunt. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

P ante R

Precarium est commodatum ad tempus incertum, nempe ad arbitrium Domini. *Les. lib. 2. cap. 7. dub. 8.*

Vel

Precarium est, quo conceditur petenti res utenda, non ad certum tempus (in quo differt a commodato) sed donec concedens repetat, sive expresse, sive tacite. *P. F. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Precepta, sive preceptum est omne id, quod superior fieri mandat. *Theat. vit. hum.*

Precepta verò Ecclesiæ, sive juris positivi, sunt de his, quæ ordinant ad virtutes, & eis præcipiuntur, quæ non per se, & in quolibet casu sunt bona. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Precepta sunt duplicia, affirmativa, & negativa. Affirmativa sunt, quæ exprimuntur per propositiones affirmativas, & hæc obligant ad semper, sed non pro semper, quia eorum

rum obligatio est sub disjunctione ad hoc tempus, vel ad illud, & ad hanc speciem operationis, vel ad illam. *Gers. in regulis moralibus.*

Præcepta negativa sunt, quæ exprimuntur per propositiones negativas; & ista obligant ad semper, & pro semper. Ad semper, id est, pro loco, & tempore; pro semper, id est, pro omni tempore, & loco. *Lex Theol.*

Præceptum Ecclesiæ est quo Ecclesia nobis aliquid præcipit, vel jubet. Præcepta autem Ecclesiæ positiva, non eodem modo obligant, sicut præcepta Naturæ, vel Divina. Nam prætepta Naturæ, & Divina sunt de his, quæ secundùm se sunt de necessitate salutis. Vnde his præcipiuntur actus virtutum fidei, Charitatis, spei &c. aut prohibentur ea, quæ secundùm se sunt mala, ut sunt actus vitiorum, & ad illa omnes tenentur in quolibet casu, quoniam quilibet tenetur pro tempore, & loco ad actus virtutum, & pro semper ad cavenda vitia. *Gab. dist. 26. q. 3. art. 1. lit. 4.*

Prædestinatio nihil est aliud, quã præscientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur. *D. Aug. lib. de don. persever. cap. 14.*

Præs-

Præscriptio est acquisitio, seu adeptio dominij vtilis, vel directi rei alienæ, per continuationem possessionis bonæ fidei, spatio temporis à lege definiti. *Theat. vit. hum.*

Præstigium est, cum Dæmon varijs apparitionibus occulos præstingit objiciens se aspectui ejus. *Theat. vit. hum.*

Vel

Præstigium est divinationis species, qua Dæmon invocatur expresse. *Idem.*

Præsumptio est rei dubiæ verisimilis conjectura, quæ ex natura rei, vel circunstantijs negotiorum, vel personarum provenit. *Simonetas de cathol. tit. 59. n* 4

Præsumptio est duplex; alia, quæ hominis dicitur: alia, quæ juris vocatur. Prima est illa, quæ non est expressa in jure, sed committitur judicio hominis, ut de illa judicet, quid sibi videtur pro suo arbitrio, ratione tamen regulato. *Bord. praxeos crimin. n.* 12

Præsumptio juris est probabilis conjectura, ex certo signo proveniens, quæ alio non adducto, habetur à jure pro veritate. *Idem ibid. n.* 15.

Præ-

Præsumptiones sunt aliæ, scilicèt levis, gravis, gravissima, &c. Vide conjectura. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Pretium est id, quod datur pro re empta. *Theat. vit. hum.*

Privatio apud Canon est pœna, qua quis privatur, & spoliatur jure, quod habet super aliqua re, ex sua culpa, vel fine illa, modo subsit legitima causa. *Bord. de privat. juris q. 2. resol. 130.*

Privilegium est privata lex, aliquod speciale beneficium concedens. *Isid. lib. 5. Eth m. apud Bord. de priv. regular. q. 2. res. 52.*

Privilegium est multiplex; nam aliud est reale, dictum generale, locale, personale, seu speciale, odiosum, favorabile, gratiosum, remuneratorium. *Idem ibid.*

Privilegium reale est illud, quod immediatè conceditur alicui rei, loco, dignitati, officio, Religioni, Monasterio: ut privilegia sepeliendi mortuos tempore interdicti, dispensandi, absolvendi, &c. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Privilegium personale est illud, quod immediatè conceditur alicui personæ ratione sui: ut si Papa concederet mihi pensionem, aut absolutio-

lutionem à reservatis, &c. *Privilegium odiosum* est illud, quod præjudicat juri alicui, sive communi, sive speciali, sive alicui tertio *Idem ibid.*

Privilegium favorabile est illud, quod ita favet privilegiato, ut nulli tertio præjudicet: ut privilegium vescendi carnibus, lacticinijs, &c. *Privilegium gratiosum* est illud, quod conceditur sine vllo ordine ad materiam privilegiati, sed mera liberalitate concedentis. *Bord q. 2. de priv. regul. resp. 52. n. 3. ad 20.*

Privilegium remuneratorium est illud, quod datur intuitu alicujus meriti *Bonac. p. 1 de privil num 8.*

Probabile est quod omnibus videtur, vel plurimis, vel sapientibus. *Ita Arist.*

Probatio (secundum Azor) est rei dubiæ per argumenta ostensio: probatio dicitur ab adverbio probe, *secundum Gof.* nam probe facit, qui probat, quod intendit. Vel probatio, est rei dubiæ in judicio legitimè facto declaratio *Voc Jur.*

Probatio est duplex, plena, & semiplena: semiplena est illa, quæ in judicio aliquam fidem facit, non tamen sufficientem ad terminandam causam, sed tantum ad examinandum reum, & illum torquendum si negec

neget crimen, de quo querelatus fuit. Vndè non sufficit ad eum condemnandum pœna ordinaria; habetur autem semiplena probatio per vnum testem omni exceptione majorem. Probatio plena est illa, quæ tantam fidem facit, quanta necessaria est ad terminandam causam, & puniendum reum pœna ordinaria. Ea dicitur plena probatio, quæ contingit per duos testes ad minus, omni exceptione majores, item per instrumentum, per confessionem ipsius rei, per evidentiam facti, per juramentum. *Bord. de probat. per testes res. 101. n. 196.*

Prodigalitas est intemperans rerum suarum profusio. *Theat. vit. hum*

Proditio est deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum alicujus *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Professio tacita est illa, quæ facto contigit: expressa verò, quæ verbis constat. *Idem ibid.*

Professio Religiosa est solemnis promissio, & dedicatio sui ipsius Deo liberè a Novitio, post annum probationis legitimæ, per actum in loco deputato, facta de tribus substantialibus votis, obedientiæ, pauperta-

pertatis, & castitatis in Religione experta, approbata à Sede Apostolica, recepta à Superiore, cum consensu sui Capituli ejusdem Ordinis, habente potestatem incorporandi Novitium eidem suæ Religioni. *Bord. prof. regul. cap.* 18 *num.* 3.

Promissio est spontanea, ac deliberata fidei obligatio, facta alicui, de re quapiam, quæ sit honesta, & possibilis. *Less. lib.* 2. *cap.* 18. *dub.* 12.

Propositio in genere moris est illa, quæ tractat de bonitate, & malitia humanorum actuum, procedentium liberè à voluntate, ratione advertente. *Bord. sac. trib. cap.* 41. *n.* 67. *de varijs proposit.*

Propositio sapiens hæresim est illa, quæ adversatur propositioni non revelatæ, nec deductæ, sed receptæ tantùm ex communi consensu Ecclesiæ: ut Maria non fuit assumpta in Cœlum. *Ibid.*

Propositio sapiens fidem est illa, quæ non est revelata, nec deducta, formaliter ex revelatis, sed recepta communiter ab Ecclesia: ut Maria Virgo assumpta est in Cœlum. *Ibidem n.* 83.

Propositio alia est pia; alia impia: pia est, quæ non revelata, non deducta, non solemn... [illegible] Rel...

gionem, fidem, Charitatem, & devotionem: ut quod Angeli comitentur animas ad Cœlum: quod Maria Virgo viderit in hac vita essentiam Divinam, &c. *Ibidem.*

Propositio impia est illa, quæ opponitur prædictis, & alijs similibus, tollit enim pietatem erga Deum, Sanctos, & proximum. *Idem ibid. n.* 84.

Propositum est voluntatis determinatio de aliquo faciendo, nulla sibi ad hoc obligatione imposita. *Complut.*

Protestatio est animi nostri declaratio, juris acquirendi, vel conservandi, vel damnum depellendi causâ facta, sive animi agentis expressio. *Lex Jur.*

Prudentia est, qua consiliamur, judicamus, & præcipimus, quæ ad bonum finem totius vitæ humanæ pertinet, & solis bonis convenit. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 47. *art.* 13.

Prudentia carnis est, per quam de ordinatur homo circa finem vltimum, qui est Deus. *Theat. vit. hum.*

P ante V

Publicæ honestatis justitia est propinquitas ex sponsalibus proveniens, robur trahens ab Ecclesiæ institutione,

ne, propter honestatem. *Voc. Jur.*

Publicum est id, quod vniversa Civitas frequentat. *Cicer.*

Pudicitia est animi virtus, qua quis verecundatur de actibus, de quibus homines magis verecundantur. *D. Aug. lib. 14 de Civit. Dei.*

Pudor est timor justæ vituperationis, vel metus infamiæ, qui animum reprimit, ne procaciter, vel turpiter quid agat. *Aristot.*

Purgatio canonica est ostensio innocentiæ de crimine objecto. *Theat. vit. hum.*

Pusillanimitas est vitium, quo impotentes videntur animi ad fœlicitatem, infœlicitatemque, honorem, & dedecus sustinendum. *Theat. vit. hum.*

Q ante V

Quæstus est lucrum propriè nummarium. *Theat. vit. hum.*

Quarta appellatur legitima, quæ debetur filijs in bonis parentum, quæ tamen hodie est aucta secundum numerum filiorum, vel quæ debetur Ecclesiæ Parochiali ab eo, qui eligit sepulturam extra Parochiam de omnibus relictis pro funere, & sepultura, quia Ecclesia æquiparatur filio,

Hæc quarta debetur Ecclesiæ in remunerationem Sacramentorum in Parochia susceptorum. *Extravagan. super Cathed. de sepult. apud Tusc. concl. 20. & 22.*

R ante A

Rancor est displicentia contra aliquem, propter quam desiderat, vel quærit quis malum fieri, & est filia acediæ, aliquando est filia iræ. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Rancor est vitium carnis, sicut mucor panis, & accor vini; vnde dicitur caro rancescit, vel rancida est. *Voc. Jur.*

Rapina est rei alienæ injusta, & violenta ablatio. Vndè rapere, est cum impetu quodam, & violentia aufferre. Ponitur etiam pro vitiare, & proprie est de Virginibus. Et differunt rapina, raptio, & raptus. Quod raptio ad personam refertur, rapina ad rem, raptus ad stuprum. *D. Tho. 2. 2. q. 66. art. 8.*

Vel

Rapina est violenta receptio rerum invito rationabiliter Domino. in

inl. 1. cap. vi. bo. rapt.

Vel

Rapina est usurpatio manifesta alienæ rei, pretio æstimabilis, invito Domino, præsente, & sciente, licèt non contradicente, vel per impotentiam, vel per modestiam. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Raptor dicitur propriè, qui rapit res immobiles. Prædo vero res mobiles: unde rapina dicitur de rebus immobilibus. Deprædatio autem de mobilibus, & se moventibus, ut animalibus, & hujusmodi. *Idem ibid.*

Raptus est illicitus concubitus cum violentia. *D. Thom. 2, 2. q. 144. art. 8.*

Raptus est cum persona aliqua (sive masculus, sive fæmina, sive nupta, sive innupta) libidinis causâ abducitur illata vi, sive adductæ, sive iis, quorum potestati subest. *Lugo dist. 6. n. 297. Les. lib. 2. cap. 10. dub. 1.*

Vel

Raptus dicitur, quando persona aliqua invita, vel resistentibus parentibus, seu tutoribus, & curatoribus, abducitur per vim ad explendam libidinem, vel ad Matrimonium contra-

trahendum. *Bon. q. 4. punct. 18. n. 4.*

Ratihabitio est quædam species licentiæ tacitæ, quæ idem operatur, ac licentia expressa, seu mandatum ad aliquod agendum. *Bord. p. 2. ref. 37. de Prof. Relig n. 118.*

Ratificare professionem est priorem professionem dubiam, vel nullam efficere validam, per novum supervenientem consensum, in ordine ad eandem Religionem, in qua primò professus est *Bord. de ratif. prof.*

Ratio bonitatis moralis simpliciter, est bonitas contracta ex fine, & objecto, & cæteris circunstantijs secundùm dictamen rectæ rationis, inditæ naturaliter, vel humanitùs acquisitæ.

Ratio imputabilitatis in actu est emanatio ejus libera verè, vel participativè à rationali creatura. Ratio laudabilitatis, est imputatio ad laudem Ratio vituperabilitatis, est imputabilitas ad vituperium. *Gers. p. 4. in descript. terminorum ad Theol. utilium.*

R ante E

Reatus est obligatio, & vinculum ad pœnam propter peccatum. *D. Thom. 2. sent. dist. 30. q. 1. art. 2.*

Vel *Rea-*

Vel p

Reatus est ordinatio peccatoris ad pœnam. Et aliquando sumitur pro culpa: aliquando pro pœna, quia est medium quodammodo inter vtrumque. *D. Thom. 2. sent. dist. 42. q. 1. art. 2.*

Rebellio est nolle Superioribus obedire, & mandata eorum parvipendere. *Les. lib. 4. cap. 4. dub. 10.*

Rebellio est, filia superbiæ, qua ex simulata confessione delicti, quis honorem aliquem quis ambit, aut tueri laborat. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Reciduare est iterum cadere, à quo reciduatio, quæ est (ut dicit Fr. Osuvaldus) iteratio priorum peccatorum remissorum per pœnitentiam. *Idem ibid.*

Reconciliatio est amicitiæ reparatio, & venit à reconciliare, quod est in gratiam restituere. *D. Thom. 4. sent. dist. 15. q. 1. art. 5.*

Recta ratio est cognitio illa practica, quam de agendis naturaliter habemus. Participat enim homo Divinum lumen, quo fallere nequaquam potest. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Rectitudo actus non est aliud, quàm ipse actus, qui debitè elicitur secundum rectam rationem. *Ocam. q. 10. lib. 3. sent. & q. 14. tertij quodlib.*

Rector dicitur qui Provintiam sive titulo Præfecti, Prætorio, sive Legati nomine gerit. *Bartol. in l. 1. cap. de excusat. mune. lib. 11.*

Rectum est cujus medium non exit ab extremis. *S. Thom. in 1. b lect. 3.*

Redditus secundum communem, & vulgarem opinionē dicuntur, qui ex rebus, immobilibus percipiuntur. *Apud Tusc. concl 66.*

Regeneratio spiritualis est generatio, quæ fit per Sacramentum, sicut Baptismus. Vndè & ab Apostolo tarsen *ad Tim.* 3. Baptismus vocatur lavacrum regenerationis. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Regula juris sunt notitiæ quædam semper firmæ, & immutabiles. *Lex Jur.*

Regulæ officium secundum Canonistas est nobis indicare, quid facere, quid agere debemus. Illa enim rectè ducit homines, nè devient à recto tramite, & normâ rectè vivendi. *Bord. prof. regul. cap. 2. num. 1.*

Regulares secundum Gof. sunt qui ad vivendum se regulariter astringunt,

gunt, sive sint Monachi, qui debent vacare divinis. *Vt c. de Episc. & Cler. l. generaliter* §. 1 sive sint Canonici regulares, nam idem est judicium de ambobus. *Vt in c. ex parte de postu. Et c. non magno, nè cleri. vel Mona. Apud P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Regulares, hoc nomen, secundum ethymologiam importat eum, qui ad vivendum regulariter est adstrictus, & non differt à Religioso quoad rem. *Bord. de priv. regul. p. 2. resol. 52. n. 336.*

Reincidentia propriè est regressio ad vomitum, seu potius continuatio ejus, quod primo fuit: & de natura recidui, est ostendere, & declarare, primum morbum curatum non fuisse, & materiam veteris erroris recond itam. *Apud Tusc. concl. 105.*

Religio est virtus moralis, inclinans hominem ad cultum Dei, ad quem peculiari modo perpetuo obligatur professione emissa legitimè in aliqua Religione approbata à Sede Apostolica. *Bord. p. 2. de Relig. resol. 85. n. 2.*

Vel

Religio est virtus, quæ Deo nos astringit, & alligat. *Aug. l. 10. de Civit. c. 4. dictus a ligando.*

Religio hæc vox in sua generali significatione importat cultum hominis Christiani erga verum Deum: dicitur autem Religio, a religando, eo quod fideles per baptismum religet, & cõjungat ad divinum cultum. *Lact. l. 4. apud Bord. de priv. regul. res. 52. p. 2. n. 327.*

Religio est status hominum ad perfectionem Christianam per vota paupertatis, continentiæ, & obedientiæ tendentium. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Religio est quædam virtus à Deo voluntati infusa ad debitum honorem Deo deferendum, ut primum creationis, & gubernationis rerum principium. *Idem ibid.*

Religiosi sunt, qui vitam regularem professi sunt. Et large dicuntur Religiosi, qui in proprijs domibus religiosè vivunt, quamvis non sint professi: vnde tria substantialia vitæ regularis profiteri debet Religiosus, scilicèt obedientiam, castitatem, & proprietatis abdicationem. *Apud eumd. ibid.*

Remissio peccatorum perfecta est remissio peccati quantum ad culpam, & pœnam, talis scilicèt remissio, quæ tollit omnem reatum, & obligationem tàm culpæ, quàm pœnæ. *Gab. dist.*

dist. 16. *q.* 2. *art.* 1. *ad.* 4.

Remitt. peccatum mortale nihil est, quam ipsam non imputari ad pœnæ æternæ vindictam. *D. Aug. super Psal.* 31.

Repræsalia est potestas pignorandi contra quemlibet de terra debitorem; dare creditori pro injurijs, & damnis. De his repræsalijs dicitur, *de in ius, & dam. da. c. c. si pignorat l. vi.* vbi prohibentur extendi contra personas Ecclesiasticas sub pœna excommunicationis, & interdicti. *Voc. Jur. & Lex Jur.*

Repudium est renunciatio ab vxore missa marito, vel è contra, quia mittens conditioni alterius petit renuntiari. Item dici potest repudium, quod sub testimonio trium testium remittitur. Etiam repudium est accidentium discordantia. *F. F. Stan. à S. Bar. in suo dfin.*

Repudium dicitur recusatio, quod fiat ob rem pudendam. Et differt repudium, & divortium, quia repudium fiebat ex indebita causa, sed divortium ex debita. Et illud est permissum, hoc concessum. Differunt etiam, quia post repudium, non prohibebantur nubere, post divortium autem prohibentur. Differunt etiam, quia vir repudiabat vxorem, non

è converso. Vnde non judicabantur ad paria, in divortio judicantur ad paria. *Apud eumd. ibid.*

Restitutio est actus justitiæ ad salutem necessarius, necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam. *Apud eumd. ibid.*

Restitutio in integrum est repositio in pristinum statum, ut vnusquisque jus suum recipiat. *Lex. Jur. & Tusc. conclus.* 276.

Vel

Restitutio est rei alienæ redditio, vel illati damni compensatio. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Restitutio est actus justitiæ commutativæ, vel rei ablatæ redditio, sive illati damni compensatio. *D. Tho.* 2. 2. *q.* 62.

Restitutionem facere tenentur, qui concurrunt ad damnum inferendum istis novem modis: *jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, participans, mutus, non obstans, non manifestans*, id est, qui jussit damnum inferre, qui consuluit, qui consensit, qui laudavit, qui fovit damnificatorem, qui participat, qui ex officio tenetur loqui, obsta-

obstare, manifestare. *Apud P. Stani à S. Bar. in suo defin.*

Restitutionis circumstantiæ in materia restitutionis, sunt novem: quis, quid restituet cui, quantum, quomodo quãdo, quo, ordine, quove loco, quæ causa excuset iniquum. *Apud eumd. ibid.*

Reservatio est restrictio jurisdictionis. *Apud eumd. ibid.*

Reverentia est honor exhibitus in testimonium virtutis. *Ibid.*

Vel

Reverentia est animi reputatio qua bona alterius magni fit. *Ibidem.*

R ante I

Rituale liber Ecclesiasticus notissimus, in quo cæremoniæ pro administratione Sacramentorum præscribuntur. *Lexic. Theol.*

Rixa est audax voluntas vindicandi injuriam factam. *Albert. Magn. lib. 3. compendij.*

Vel

Rixa est contradictio in factis, scilicet mutua percussio, & particulare bellum sine authoritate publica, sed

sed contentio est in verbis. Et dicitur Κ ξα a ringo, quod est rostrum torquere, quod canes faciunt latraturi. Hinc ringi pro irasci capitur, & tacitum stomachari. D. *Thom.* 2. 2. q. 41. art. 1.

R ante O

Rota est tribunal Romæ, ex duodecim doctissimis Prælatis compositum ad decidendas lites, qui Papæ Capellani, ac Rotæ auditores dicuntur. *Lex Eccles.*

S ante A

Sacerdos Presbyter cujus variæ assignantur ethymologiæ, nempè *sacra dans*, *Sacerdos*, *sacer dux*, & *sacerdoteni*. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vel

Sacerdos est vir, cultui veri Dei, authoritate divina, determinatis personis concessa, firmiter deputatus. *Ibidem.*

Sacramenta in statu innocentiæ non fuissent, nam sacramenta sunt medicinæ spirituales; in illo autem statu non fuissent morbi. *Ibidem.*

Sacra-

Sacramenta quædam sunt ordinis; quædam iurisdictionis. Ordinis sunt: Baptizare, confirmare, Eucharistiam conficere, infirmos vngere. Iurisdictionis autem: a peccatis, & censuris absoluere, excommunicare, & alias censuras ferre. *Ibidem.*

Sacramenta sunt septem: scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-vnctio, Ordo, & Matrimonium. Ratio *ex D. Thom.* 3. *par. q* 65. *art.* 1. quia sicuti in vita septem rebus indigemus ad vitam degendam, sic in vita spirituali. *Apud eumd. ibid.*

Sacramenta aliqua sunt mortuorum, nempè baptismus, & post peccatum confessio: reliqua dicuntur vivorum, quæ non sunt simpliciter necessaria, sed pro acquirenda maiori gratia. *Ibidem.*

Sacramenta nouæ legis à Sacramentis veteris testamenti differunt, ut habet *Gers. par.* 2. *de* 7. *Sacram.* Et *secundum Aug.* tota differentia est timor, & amor, quia veteres sua sacramenta adimplebant timore; nos verò Sacramenta Evangelica ex amore. Et ad litteram, datio veteris legis, tota fuit in timore, & igne, & fumo, & alijs terribilibus; sed noua lex tota in benignitate, & gratia. *Ibidem.*

Sacramentale est res sacra ; proximè ordinata ad cultum Divinum; *Bord. de consecrat. resol.* 129.

Sacramentum proprissimè acceptum ; est signum sensibile, gratiam Dei, vel effectum gratuitum ex institutione Divina efficaciter, ordinatum ad salutem hominis viatoris. *Ita Scotus.*

Vel

Sacramentum est signum ex institutione divina, significans rem sacram, ut homines sanctificet. *Agudius de sacram. in gen. fol.* 5.

Vel

Sacramentum est signum rei sacræ conferens gratiam sanctificans nos. *P. St.m. à S. Bar. in suo defin.*

Sacrificium est oblatio externa soli Deo per legitimum Ministrum, facta, in qua substantia aliqua sensibilis perimitur. *Incognit. in Psalm.*

Vel

Sacrificium est aliquid factum ad honorem debitum soli Deo, ad eum placandum. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 81. *ar.* 4. & *q.* 85. 2. 2.

Sacrificium, & oblatio differunt: quia

quia oblatio, est omne quod exhibetur in cultu Dei: sacrificium, si inde fiet aliquod sacrum consumendum. Et venit sacrificium a *sacrifico*, quod differt à *lito*, ut sacrificare sit veniam petere; litare verò propitiare, & votum impetrare. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Sacrilegium est quo vis aliqua, & injuria infertur rebus, aut personis, ejusque cultui consecratis. *Idem ibid.*

Sacrilegij tres species: prima est, quando fit injuria personæ sacræ: secunda quando fit injuria loco sacro: tertia rebus sacris. *Ita Armil.*

Sacrilegium ut est species luxuriæ, est violatio rei sacræ per actum venereum. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Sacrum est illud, quod Deo dedicatur in ordine ad sanctitatem personæ, quod contingit per consecrationem, benedictionem, & dedicationem, &c. *Bord. profess. regul. cap. 1. n. 60.*

Salvus conductus est securitas data alicui, eundi ad aliquem locum, ibi standi, & tractandi sua negotia, & redeundi ad propria, contra violentiam, sive justam, sive injustam. *Bord sacr. trib. c. 6. n. 190 de concilijs Eccles. generalibus.*

Sanctitas est illibata, & incontaminatissima puritas. *Dionys.*

Sanctus vno modo accipitur largè, pro quolibet existenti in gratia: sic aliqui in hac vita sancti esse possunt. Secundo modo capitur proprissimè, pro illo, qui est in gratia Dei, qui non habet aliquid purgabile, & videt essentiam divinam, ut sunt Beati in gloria. Tertio modo capitur propriè pro eo, qui est in gratia, & aliquid habet purgabile, tamen non videt essentiam divinam, ut animæ in Purgatorio. *Apud P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Sapientia est divinarum, humanarumque rerum cognitio, studio benè vivendi conjuncta, vel ordinata. *Aug. de Trinit.*

Satisfactio est actus justitiæ commutativæ: cum fiat de injurijs, vel damnis illatis, ideo ad æqualitatem commutativam pertinet, sicut est restitutio. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Satisfactio in genere est actio, qua is, qui alterum læsit, tantum facit, quantum satis est ad offensam compensandam. *Ibidem.*

Vel

Satisfactio est compensatio pœnæ

næ temporalis debitæ ob injuriam Deo illatam, consistens in operibus pœnalibus taxatis à confessario. *Ibid.*

Satisfactio sacramentalis est passio voluntaria pœnæ pro peccato à confessore imposita ad placandum Deum, cum proposito eum amplius non offendendi. *Ibidem.*

Satisfactio est duplex, reconcilians, & placans Deum. Et de illa dicitur, quod non potest fieri de vno peccato, & non de alio. Alia est satisfactio, & dicitur solutiva pœnæ, quæ pœnam temporalem solvit, & nec est placans, nec reconcilians. De illa dicitur secundum opinionem Scoti, quod potest fieri de vno peccato, & non de alio. *Ibidem.*

S ante C [illegible]

[illegible]

Scandalum appellatur dictum, aut factum spiritualis ruinæ occasionem alteri præbens. *D. Thom.* 2. 2. q. 44.

Scandalum dicitur à *scandalon* græcè, quod est offendiculum, vel offensio, vel ruina, vel impactio pedum. Translatum est autem à corporalibus ad spiritualia. Et sicut in corporalibus accipitur activè, scilicet, pro appositione offendiculi in via, ad- [illegible] hoc

hoc ut ambulans impingat, vel ruat. Et passivè, scilicet pro impactione, vel ruina impingentis, vel ruentis: sic in via morum accipitur scandalum activè, & passivè. Primo modo est scandalizantis actio, scilicet dictum, vel factum minus rectum alteri præbens occasionem ruinæ. Secundo modo est scandalizati passio, ipsa scilicet ruina occasionata ex dicto, vel facto minus recto. *Richar. dist.* 38. *art.* 10. *q.* 1. *lib.* 4.

Scandalum etiam, quod ex propria malitia acceptum est, est scandalum Pharisæorum, quod secundum doctrinam Christi contemnendum est: dicente Domino *sinite eos* (haud dubium quia Pharisæos) *cæci sunt* (ex sua malitia) *& duces cæcorum.* Math. 5. P. Fr. *Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Schisma est voluntaria, & pertinax substractio, & separatio ab obedientia vniversalis Ecclesiæ, vel Summi Pontificis, qui principalem in Ecclesia locum tenet. *Ita Doct. cum D. Thom.*

Vel

Schisma latinè scissura, quod est scindo, est species hæresis, quia dubitans in fide infidelis est. *Bald. cons.* 338.

Schis-

Schismaticus est ille, qui se subtrahit ab obedientia vniversalis Ecclesiæ, aut Summi Pontificis. *Bord. sacr. Tribun. c. 9. de schismate n. 6.*

Chismaticorum triplex est genus: alij vocantur puri, & sine hæresi; alij habentes adjunctam hæresim: alij sectatores vnius Papæ ex pluribus dubij. Primus est ille, qui se separat ab alijs membris, vel capite, nullum habens errorem intellectus, sed discedit ex aliquo parvo motivo superbiæ, aut avaritiæ, v. g. faciendo, se recognosci, ut Papam, contraverum Papam nullum habens errorem. Schismaticus mistus ex hæresi, est ille, qui non solùm recedit ab obedientia, sed etiam a fide quoad aliquos articulos, ut qui novos actus Religionis, fidei contrarios inducit. Tertij generis, dicitur ille, qui sequitur obedientiam vnius Papæ, & non alterius, quando sunt plures Papæ, & revera ignoratur, quis eorum sit legitimus *Idem ibid n.* 10 Et iste non est excommunicatus in Bulla Cœnæ Domini, benè alij. *n.* 20. *Idem ibid n.* 10, *&* 20.

Scriptura sacra est doctrina de rebus Divinis, Spiritus Sancti inspiratione ad nostram vtilitatem conscripta. *Conc. Nic. apud Thc. vit. hum.*

Scrupulus est inanis apprehensio, & anxietas, alicubi esse peccatum, ybi non est *Ita communiter.*

Vel

Scrupulus est quædam suspicio, vel existimatio ex levibus orta rationibus, & aliquando sine ratione vlla, ex sola subjecti temeritate. *Apud P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Secreta sunt duplicia, quædam non possunt celari sine peccato: ut si mihi diceretur sub secreto, quod aliquis vellet interficere socium suũ, vel comburere domum: alia possunt celari sine peccato, ut omnia secreta, quæ non vergunt in detrimentum alicujus. *Apud eund. ibid.*

Secretum est id, quod à nemine scitur, vel à tàm paucis, quod nec est famosum, & notorium. *Ibidem.*

Secta est dogmatum multitudinis consensus, quæ se invicem ex apparentia consequuntur, aut consequi existimantur. *Ibidem.*

Seditio est speciale peccatum, scilicet mutua impugnatio inter partes multitudinis, vel præparatio ad pugnam. Rixa verò est vnius ad vnũ, vel paucorum ad paucos. Sed bellum est inter diversas multitudines. Et

ytrum-

vtrumque est pugna in actu, non præparatio. *D. Thom.* 2. 2. q. 141. *art.* 1.

Sensualitas dicitur à sensu, melius forsan diceretur fomes sensificus, & est vis appetitiva sensitivæ partis. Et proprie nominat potentiam appetitivam tantùm, sensibilitas verò comprehendit omnes vires sensitivas, scilicet apprehensivas, & appetitivas. *Idem* 2. *sent. di.* 24. q. 2. *art.* 1.

Vel

Sensualitas est quædam vis animæ inferior, ex qua est motus, qui intenditur in corporis sensus, atque appetitus rerum ad corpus pertinentium. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Sensualitas secundum rem est idem quod irascibilis, & concupiscibilis, & appetitus sensitivus, secundum quod complex est. *Bord. p.* 2. *de sepult. n.* 146. *resol.* 51.

Sepultor temerarius est, qui sciens aliquem defunctum declaratum fuisse indignum sepultura, nihilominus illum vult sepelire in loco sacro. *S. Thom.* 2. 2. q. 157. *art.* 2.

Severitas est virtus inflexibilis circa inflictionem pœnarum, quando recta ratio requirit. *P. Stan. à S.*

S ante I

Sigillum confessionis est obligatio, qua confessarius tenetur ea retinere, quæ sibi per confessionem manifesta fuerunt. *Nicol. lib. 5. tit. 38. de sigillo confessionis.*

Vel

Sigillum est obligatio strictissima, qua confessarius, vel alij reticere tenentur.

Silentium est virtus linguam refrænans. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Simonia est studiosa voluntas emendi, aut vendendi, aut alias oneroso contractu transferendi rem spiritualem, pro temporali, tanquam pretio illius, & ita dicta a Simone Mago. *Nicol. lib. 4. tit. 18. de Simonia.*

Vel

Simonia est studiosa voluntas emendi, vel vendendi pretio temporali aliquod spirituale, aut spirituali annexum *D Thom. 2.2. q 100 art. 1.*

Simonia est triplex: prima mentalis purè: secunda conventionalis pura: tertia realis: prima est, cum nihil temporale datur, vel purè mentalis,

talis, cum aliquid datur cum intentione obligandi ad aliquid spirituale reddendum.

Simonia conventionalis pura est, quæ ad factum exterius procedit, sive reali executione: mista, si de reali, & conventionali aliquid participat, ut cum ex aliqua tantùm parte realiter completur. *Simonia realis* est, quæ vtrinque realiter completur. *Less. dub.* 6.

Simonia alia est juris divini, & de se mala: ut venditio hostiæ consecratæ, Reliquiarum, Calicis: alia juris humani, & mala, quia prohibita ab Ecclesia; ut venditio beneficiorum, secundum id, quod in his ipsis temporale est: officium extrinsecè ordinatorum ad res sacras, v. g. Sacristæ, Advocati Ecclesiæ pro collatione ordinum, &c. *Simonia confidentia* est, cum quis alteri dat beneficium, ut illud sibi, vel alteri resignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Less.*

Simoniacus dicitur propriè emptor spiritualium. *Voc. Jur.*

Simulatio est propriè mendacium in signis factorum exteriorum, ideò semper est peccatum: sed large sumitur pro fictione. Contingit autem fieri simulationem amicitiæ, vel obse-

quij tripliciter: in statu, & professione: in gestu, & operatione: in affectu, seu locutione. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 111. *art.* 1.

Vel

Simulatio est imago veri, quæ habet superficiem, sed non medullam; & dicitur umbra sine effectu. *Apud Tusc. concl.* 257.

S ante O

Sobrietas est virtus, quæ potum moderatur. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 144.

Sobrietas potus vini, vel cujuscumque inebriantis sumptionem regit. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Sodomia est turpitudo in masculum facta. *D. Thom.* 2. 2.

Sodomia est duplex, perfecta, & imperfecta. Imperfecta est congressus cum dedito quidem sexu, maris nempè cum fœmina, sed extra vas. Perfecta est congressus duorum ejusdem sexus, scilicèt maris cum mare, fœminæ cum fœmina. *P. Fr. à S. Bar. in suo defin.*

Solicitatio ex vi vocis, idem est, quod citatio solius à solo facta ad aliquid agendum: si illud est bonum, soli-

solicitatio pertinet ad prudentiam : si malum, spectat ad vitium ejus speciei, ad quod solicitatus instigatur. *D. Thom. 2. 2. q. 47. art. 9.*

Solicitatio in confessione est tentatio facta a confessario adversus pœnitentem ab eo provocatum ad venerea, verbis, aut factis, intuitu confessionis veræ, vel simulatæ. *Bord. sac. trib. cap. 23. de solicit. in conf n. 12. tom. 1.*

Solicitudo temporalium futurorum est irrationabile studium, quo quæruntur futura tamquam fines, & ultra necessitatem præsentis vitæ. De qua Christus *Matth 6 nolite soliciti esse in crastinum. Apud P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Sortilegium est actus superstitionis, quo proximus in persona, vel in rebus læditur, auxilio, aut potestate Dœmonis. *Bord. c. 9. de sortilegijs ex maleficio.*

Vel

Sortilegium est divinatio facta, spectando, quid ex aliqua notione humana ad hoc directa proveniat. *Vide Tusc. concl. 357.*

S ante P.

Spadones sunt illi, qui ex acci-

denti tantùm ſunt ad generandum impotentes; ut maleficiati, ſecti gladio, vel facti eunuchi per morbum. *Bonac. de matrim. q. 3. p 5. § 3. n 3.*

Spes eſt virtus Theologica, attingens Deum immediatè, tam in ratione primi efficientis, quam in ratione vltimi finis. *Theol. Lat. Lam.*

Vel

Spes eſt motus in bonum arduum, quod credit poſſe comparari. Vel ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & ex meritis noſtris. *Toſtatus, & D. Aug.*

Vel

Spes eſt audacia mentis de largitate Dei concepta, habendi vitam æternam per bona merita. *Chriſoſtom.* *ſpes* eſt ſalutis anchora, vitæ noſtræ fundamentum, dux itineris, quo itur ad Cœlum, in qua ſalus noſtra conſiſtit, & quæ de terris animas velut quibuſdam catenis cœlitus a Deo dependentibus innexas, evehit ad ſumma. *Apud P. Stan. à S. Bart in ſuo defin.*

Spolia Prælatorum, & aliorum Presbyterorum eſſe dicuntur omnia per

per eos acquisita ex fructibus Ecclesiæ. *Tusc. con. Ius. 368.*

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum mutua promissio: à spondeo, id est, sponte promittere. *Toc, Iur. & communiter.*

Sponsalia dirimuntur per ingressum Religionis, per votum simplex castitatis, vel Religion[illegible], per votum sacrorum ordinum, per ætatem, per elapsum termini, per discessum in longinquum, per dolum, per metum, per matrimonium subsequens cum alia celebratum, aut impedimentum dirimens matrimonium, per fornicationem supervenientem, per mutuum consensum, per conditionem non adimpletam. *P. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Sponsalium conditiones sunt tres: prima, ut adsit promissio voluntaria: secunda, ut promissio sit mutua: tertia, ut signo aliquo externo sit manifestata. *Ibidem.*

Sponsus, quasi promissus: *sponsa*, quasi promissa; sed post contractum matrimonium per verba de præsenti, dicuntur vxor, & maritus, non sponsus, nec sponsa. Vndè sponsalia sunt promissio futurarum nuptiarum. *Ibidem.*

S ante T

Statu, religioſus eſt fidelium, ad Divinæ Charitatis perfectionem tendentium, ædificatus votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, ſtabilis in communi vivendi modo ab Eccleſia approbatus. *Ibid.*

Statutum eſt jus ab homine poſitum, vel diſpoſitio, ex qua jus producitur. *Inſtit. de jure.* Statutum multiplex, & dicitur lex loci, in quo viget ſtatutum. *Tuſc. concl.* 426. & 428.

Sterilitas eſt infœcunditas filiorum, habetque locum in animantibus *Theat. vit. hum.*

Sterilitas voluntaria eſt, per quam fœmina præcipuè certis remedijs adhibitis redditur inhabilis ad procreationem filiorum, & hujus procuratio eſt graviſſimum peccatum mortale contra naturale ſeminarium. *Bord. de ſexto caſu reſervando reſ.* 45. *n.* 1.

Stipulatio eſt illa, quæ dicitur contractus juris civilis nominatus, & ſtricti juris, ad cujus ſubſtantiam, vltra conſenſum, requiritur quædam verborum ſolemnitas, ut ſcilicet interrogatio præcedat, & ſequatur reſponſio, & eſt triplex; alia pura, alia conditionalis, & alia in diem, cujus explicatio clara eſt. *Nicol. lib.* 3. *tit.*

16. *de stipulatione*.

Studiositas cognitionis desiderium regit, & ad sobrietatem sæpe docet. Vel est, quæ prohibet extraordinarium modum, & affectum studij. *Theat. vit. hum.*

Stuprum est defloratio Virginis, ipsa invita. *F. Stan. à S. Bar. in sua defin.*

Vel

Stuprum propriè Virginum, est illicita defloratio, vel violatio, aut vitiatio (*ut ait Mag. dist. 41. lib. 4.*) sub parentum cura existentium, ut (*& vult. D. Thom. 2. 2. q 44. art. 1.*) & habetur 36. q. 1. lex illa stuprum aliquando pro incestu ponitur. *Apud eund. ibid.*

S ante V

Suffraganeus est Episcopus Archiepiscopo, sive Metropolitano subordinatus: ita appellatus, quia suffragium, & votum præstat in electione, & in causis ejus comprovincialium Episcoporum: item quia supplebat vicem ipsius Archiepiscopi. *Lex Eccles.*

Superbia est inordinatus propriæ excellentiæ appetitus: humilitati opponitur. Vel est perversæ celsitudinis

appetitus. D. *Aug. lib.* 14. *de Civit. Dei cap.* 3.

Superstitio est falsa religio, seu cultus vitiosus veri, vel falsi numinis. Vel est quædam protestatio infidelitatis. Vel est vitium, quod religioni opponitur: secundùm excessum. D. *Thom. Apud P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Superstitio est duplex, alia cultus indebiti superflui, alia ratione rei cultæ: prima est, quo verus Deus modo indebito colitur: secunda tribuendo ei cultum falsum, & perniciosum, vel superfluum, contra, vel præter consuetudinem Ecclesiæ: ut colere Deum per cæremonias veteris Legis, vel quo cultus Deo debitus, falso Deo, vel creaturæ defertur. D. *Thom. q.* 92. *art.* 2.

Suspensio est Ecclesiastica censura, privans vsu Ecclesiastici officij, aut beneficij. *Nicol. l.* 5. *tit.* 39. *de suspensione.*

Suspensio à divinis est privatio exercitij officiorum spectantium ad supremos ordines Ecclesiasticos, & ad horas Canonicas. *Bord. p.* 1. *de claus. reg. resol.* 76.

Suspensio, ut est pœna Canonica, & sexta, est prohibitio ab aliquo aliàs conveniente, & hoc ad tempus.

Hæc

Hæc autem est multiplex; quia quædam est suspensio ab officio; quædam à beneficio; quædam ab ingressu Ecclesiæ, & quandoque incurritur ipso jure, ut habetur *extra. de sent. & re jud. cum æterni Et extra. de sent. excom. Apud P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Suspicio est opinio mali ex levibus signis. D. *Thom.* 2. 2. *q.*60. *art.* 4.

Susurratio est occulta maledictio ad separationem amicitiæ. P. *Stan.* à S. *Bar. in suo defin.*

Susurrones sunt genus hominum maledicorum, & linguacium, qui non apertè loquuntur, sed voce demissa in aures hominum obstrepunt potiùs, quàm loquuntur. Et susurratio est oblocutio mala de proximo facta occultè, ad dividendam amicitiam aliquorum. *Ibidem.*

S ante Y

Symbolum est omnium credendorum ad salutem spectantium compendiosa collectio: quoniam (*ut ait Cassianus lib* 6.) quidquid per universorum divinorum voluminum corpus immensa diffunditur copia, totum in Symbolo colligitur brevitate perfecta. Dicitur autem symbolum

sin, quod est *con*, & *bole*, quod est sententia, quasi collectio sententiarum. Unde symbolum est plurium sententia simul constituta, ut ait S. Bonav. *Apud eumd. Ibid*

Synderesis, est habitus naturalis primorum principiorum moralium. *Apud Salm.*

T ante A

Taciturnitas est observantiæ genus in silentio, & secreto conservando constituta. *Terren. in Adria. apud Theat. vit. hum.*

Talio est æqualis mali illati compensatio. *Theat. vit. hum.*

T ante E

Temeritas est excessus in aggrediendo, vel cum *Cicer.* est gladiatoria periculorum susceptio cum inconsiderata doloris perpessione *Ibidem idem.*

Temperantia est virtus, quæ refrœnat appetitum in his, quæ maximè alliciunt. *Idem.*

Vel

Temperantia ex eo dicta sic, quia excessum, & nimiam vim nostrarum passio-

paſsionum, vel affe.tuum reſicœnat, atque ad debitam temperiem reducit. *P. Stan. à S. Bar. in ſuo defin.*

Vel

Temperantia eſt affectio coercens, & cohibens appetitum ab i,s rebus, quæ turpiter appetuntur. *Ita Aug.*

Tentare nihil aliud eſt, quàm probare aliqu'd, vel experimentum ſumere de aliquo, ut aliquid ſciatur: *Addunt aliqui*, prius incognitum. Vnde attribuitur Deo, homini, & Diabolo propriè. *D. Thom. p.* 1. *q.* 114. *art.* 2.

Tentat'o eſt duplex, ſcilicet formalis, & eſt quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit: ut ſi quis petat miraculum, quo patefaciat, fidem Catholicam eſſe veram. Alia interpretativa, & eſt quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum ſtentare, tamen id petit, vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur, ut cum quis ſe alicui periculo committit, a quo non niſi à Deo eripi nequit miraculosè, vel omittendo media naturalia ad obtinendum ſanitatem, petens, & ſperans, ſe eam acceptu-rum à Deo, ut ſine præparatione

velle concionari putans Deum debe-re conceptus menti suggerere. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Tentatio Dei est dictum, vel factum, quo quis explorat: num Deus sit potens, sapiens, misericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. *D Thom. 2. 2. q. 29. art. 1.*

Vel

Tentatio est quoddam bellum, & quædam pugna, atque ita postulat exerceri inter duos, quorum quisque possit alteri, vel cedere, vel repugnare, scilicet inter Dæmonem, & carnem, motum illicitum excitantem ad extorquendum voluntatis consensum, & inter hominem ita advertentem, & liberè procedentem, ut possit talem consensum concedere, vel negare. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Tepor sive *tepiditas* est media quædam qualitas inter calorem, & frigus, vnde sumitur pro torpore in rebus spiritualibus. *Theat. vit. hum.*

T ante H

Theosebia honor summus, qui est cultus Divinus, & græcè *Theosebia*,

bia, latinè dicitur latria, & à *Theos* Deus, & *sebes* pietas, quasi Dei cultus, sive pietas; vide in dictione *latria*, sive *adoratio. Gab. lect.* 18. *can.*

Thesaurus Ecclesiæ est collectio ex operibus satisfactorijs, quæ Sancti egerunt, non illis pro culpis proprijs necessaria. *P. Stan. à S. Bar. in sua defin.*

T ante I

Timor initialis mediat inter servilem, & filialem: servilis est, quando quis convertitur ad Deum propter malum pœnæ; filialis est propter malum culpæ, si propter vtrumque est timor initialis. *Ibidem.*

T ante O

Tolerantia idem est, quod patientia, venitque à tolero, quod est patienter fero. *Ibidem.*

T ante R

Traditio est doctrina non consignata litteris, sive non scripta, vel est doctrina non scripta, neque à primo Authore. *Theat. vit hum.*

Transubstantiatio est transitus, sive conversio totius substantiæ in aliam

aliam. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

T ante V

Tumor mentis est filia iræ, & est quidam conatus, seu audacia hominis intentantis vindictam, & est quando quis implicat mentem deliberate in varijs modis, & vijs, quibus possit proximum offendere. *Idem ibid.*

Turpe, id est, absurdum, vel absonum, inconveniens, vel incongruum: Unde turpe est dicere, aliquid esse traditum ab Ecclesia, & non posse ostendere vbi, vel quando, sicut turpe esset Theologo dicere aliquid contineri in Biblia, & non posse demonstrare locum. *Gab. dist. 17. q. 1. art. 1.*

Turpiloquium est filia luxuriæ, quia luxuriosi, quorum est cor turpibus delectationibus plenum, & concupiscentijs, de facili ad turpia verba prorrumpunt. *D. Thom. 2. 2. q. 153. art. 1.*

Turpiloquium est causa destructiva castitatis. *Antonin. p. 4. summ.*

V ante A

Vanagloria est appetitus gloriæ inor-

inordinatus. Vel est ipsa gloriæ cupiditas, quæ juxta D. Greg. est vitium capitale, ex quo velut à radice plura vitia prodeunt. *Apud Theat. vit. hum.*

Vel

Vanagloria est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. *P. Fr. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Vanagloria species sunt septem: jactantia, inventio novitatum, hypocrisis, pertinacia, discordia, contentio, inobedientia. *Idem ibid.*

Vana observantia est quædam species superstitionis, in qua quædam observantur vanè: ut quædam verba ad sanitatem capitis, vel dentium, &c *Ibidem.*

Vel

Vana observantia est superstitio, qua medio aliquo, & improporcionato, & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus *Ibidem.*

Vaticana Ecclesia est omnium Ecclesiarum caput. *Ibidem.*

V ante E

Vendicatio est ultio injuriæ, v. g. cum

cùm pro injuria rependitur pœna. Vel est recompensatio in malis. *Ibid.*

Venditio est pactio mercedis pro pretio. Vel est contractus, quo merx pro pretio traditur, completurque pretij traditione. *Theat. vit. hum. & Les. de contract.*

Veneficium est maleficium venenarium, à quo venefici, & veneficæ appellantur. Vel est illud, quo alicui personæ, vel ejus bonis damnum infertur. *Theat vit. hum.*

Verbum otiosum est illud, quod non ordinatur in finem, & quod caret omni vtilitate, dum tamen aliquam deberet habere; & sic intelligendum est illud Gregor. verbum ociosum est, quod caret ratione justæ necessitatis, & intentione piæ vtilitatis. S. *Bonav.*

Veritas, seu *veracitas* est, qua quis se exhibet alteri in dictis, & factis, qualis ipse est. *P. Stan à S. Bar. in suo defin.*

Veritas Theologica est veritas necessaria viatori ad æternam salutem habendam: hoc est, veritas Theologica est veritas, cujus notitia ad hæsiva necessaria est ad salutem explicitè, vel implicitè habenti vsum rationis, & eam opprehendenti, ut omnes veritates in Canone Bibliæ conten-

tentæ, sunt veritates Theologicæ, & sufficit ad salutem ea credere implicitè, sicut omnia revelata in genere a Deo in sensu per Spiritū Sanctum invento. *Idem ibid.*

Veritas catholica est veritas revelata a Deo in se, vel in suo antecedente, pertinens ad Religionem. Dicitur veritas revelata à Deo, quia veritas acquisita ingenio non est veritas Catholica, quia omnis veritas Catholica est articulus fidei,& fides non nititur evidentia naturali, sed revelationi divinæ. *idem ibidem.*

V ante I

Viaticum est cibus, vel pecunia, quam in itinere nobiscum ad vitæ necessaria circumferimus. *Theat. vit. hum.*

Viator dicitur ex eo, quod tendit ad beatitudinem. Comprehensor autem dicitur ex hoc, quod jam beatitudinem obtinet, secundum illud 1. *Corinth. 9 sic currite, ut comprehendatis. D. Thom in 3.p. q. 15.*

Virginitas à virore desumitur. Nam sicut illud dicitur virens, quod non est abundantia caloris adustionem expertum: ita quæ concupiscentiæ adustionē per veneream delectatio-

tionem expertæ non sunt, Virgines vocantur, quasi in suo nativo vigore perlistens *D. Thom.* 2. 2. *q.* 152. *Art.* 1.

Virginitas est quædam excellentissima castitas, habens propositum à venerea quacumque delectati ne perpetuo abstinendi. Vel Virginitas, est in carne corruptibili incorruptionis perpetua meditatio. *D. Augustin.*

Virtus Religionis est virtus moralis, qua interior, & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus, est animi submissio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur: externus est, quo internum testamur; ut oratio, sacrificium. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Virtus in genere est bona inclinatio creaturæ rationalis ad operationes naturæ suæ congruas laudabiliter exercendas. *Gers p.* 4. *in descrip. term. ad Theol. utilium*

Virtus quædam est intellectualis, quædam moralis, vel cardinalis, quædam Theologica, quibus nemo malè vtitur: agere de virtute intellectuali ad Logicos spectat, *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Virtus moralis infusa est qualitas bona mentis, qua rectè vivitur, & qua

qua nullus malè vtitur, quam solus Deus in nobis operatur. *Ita D. Augustin.*

Virtus Theologica est habitus à Deo solo infusus, elevans liberum arbitrium, id est, facultatem rationis, aut bonitates, aut vtrūque ad Deum immediatè objectaliter, & laudabiliter attingendum. *Gerson p. 4. in descri term. ad Theol. vtil.*

Virtutes cardinales sunt quatuor: id est, prudentia, justitia, temperantia, fortitudo, & cardinales dicuntur a cardinibus, sive polis Cœli, quia sicut totum Cœlum super prædictos cardines movetur; sic tota vita humana volvitur super has quatuor virtutes *P. Stan. à S. Bar. in sua defin.*

Virtutes Theologales sunt tres: fides, spes, Charitas: & sunt quædam divina principia, per quæ homo ordinatur ad beatitudinem supernaturalem: & dicuntur Theologicæ, quia habent Deum pro objecto, in quantum per eas rectè ordinamur in Deum *idem ibidem.*

Virtus est bona qualitas mentis, qua rectè vtitur, & qua nullus malè vtitur, quam Deus solus in homine operatur. *Magist. in 2. dist. 27.*

Vis, sive metus cadens in constan-

tem

tem virum, est metus pœnæ, vel cruciatus, sive amissionis omnium bonorum, & ista excusat, nisi postea consenserit; *ut in c. de illis 2. de sponsf. Apud Moral.*

Vitium est habitus virtuti oppositus, & mali operativus, id est, alicujus contra regulam rationis. *Apud Salmant.* vel est mala dispositio naturæ rationalis, quia est contra ordinem rationis. *D. Thom.*

Vitium capitale dicitur dupliciter, aut quia præcipuum, & magnum est in genere vitioso, aut quia caput est, aut principium aliorum. *S. Bonav. dist. 42. circa text. libri 2.*

Vitium, & peccatum differunt, nam vitium generalius est peccato. Sic vitium ponitur in natura, ut in effectibus mostruosis. Similiter in brutis, furiosis, in infirmitatibus corporis, &c: peccatum autem est vitium imputabile ad vituperium. *Gabr. lect. 28. can.*

V. ante N.

Vnctio, qua vngitur confirmandus per Episcopum, est Sacramentum, & illa, quæ per Sacerdotem oleo ad hoc consecrato per Episcopum fit infirmo *Ita Paludens.*

Vnctio extrema est Sacramentum

ex vnctione infirmis per oleum sanctificatum facta, conferens infirmis remedium contra peccati reliquias, &, si expedit, alleviationem ferens corporis infirmitati. *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

V ante O

Vocatio est divina quædam mentis illustratio, qua homo ad statum aliquem, vel conversionem ab errore excitatur *Theat. vit. hum.*

Vocat. supernaturalis duplex, vna externa, & alia interna: prima est, quæ fit ore prædicatoris: secunda est quidam mentis instinctus, quo cor hominis movetur, aut excitatur à Deo *P. Stan. à S. Bar. in suo defin.*

Voluntarium est illud, quod procedit a voluntate directè, scilicet à voluntate agente, vel indirectè, scilicet non agente. *Apud Salmant.*

Voti materia sunt opera consiliorum Christi, ideo sunt invalida vota, quæ opponuntur consiliis. *Voti* obligatio, est de jure naturali: & Ecclesiastici potestatem dispensand. habent a Christo Domino. *Voti* commutatio, est obligationem voti circa votam materiam, in aliam mutare honestam, *P. Stan. à S. Bar. in suo def.*

Votum

Votum est deliberata promissio ex voluntatis proposito de meliori bono. *Idem ibid.*

Vel

Votum est promissio facta Deo deliberatè de bono possibili, & meliori. *D. Thom.* 2. 2. *q* 88.

Votum dividitur in absolutum, & conditionatum: primum est, quod sine vlla conditione fit: conditionatum, quod fit cum conditione Dividitur etiam in solemne, & simplex. Solemne est, quod ut tale acceptatur ab Ecclesia. Simplex verò, quod nullam solemnitatem habet Dividitur etiam in reale, & personale. Votum reale est, quod pecunia, vel alia re externa pretio æstimabili promittitur. *Votum solemne* est, quando quis vovit Deo aliquam religionem in specie, in manibus Ministri, & Religionis habentis facultatem recipiendi. *Cald. conf.* 415.

V ante S

Vsura est lucrum immediatè proveniens ex mutuo, ita ut mutuans lucretur supra sortem. *Les. ita*

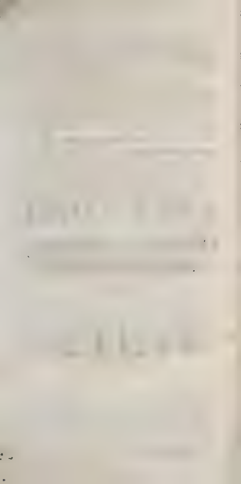
Vel

Vsura est lucrum ex mutuo principaliter intentum. *Gabr. dist. 15. q. 11. art. 1. lib. 4.*

Vsura duplex; mentalis vna, & est lucrum ex mutuo traditum fine vllo vsurario pacto tacito, vel expresso. Alia realis, & est quando ad vsuras expresse mutuatur. *Nicol. lib. 3. tit. 15. de vsuris.*

LAVS DEO OPTIMO MAXIMO, ejusque intemeratæ Matri.

FINIS.

añado
elige,
penas,
acada

ñudo
lige

s
pues dudo

anto',

gor tanto;
Syleno
ro.
avia

De

A el mas ...
Tritona trompa à los
Tambien la intima:
Del venatorio empeñ
Descanso logra, en la
De aquel fatal despeñ
Arboles fuessen oy.
Espejo buscan. Y la
Proboca en Aves à e
Hermanas de Faeton
O imbidiosas; de vèr
A quien menos Deid
A tocar con los Astr
Y tanto se elevaron
Que la region del A
Dosel formando de
Y cortina en sus oj
A cuyo pie, lasciva

De

el monte moran
dofo muro,

el llanto quifo,

arcifo
Diofa
n ofiofa.
e enamoradas,
eftrellas
el fer, ardientes
empeñaron:

feìan?
mas bellas,
alcadas,
Serpientes,

Si

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm